

2008 / 2.

Ára: 600 Ft

folkló MAGazin

XV. évfolyam

2. szám

A TARTALOMBÓL:

5. Drága Ernő bácsi
Antal László
6. 40 éves a Soroksári Táncegyüttes
Kárpáti Zsuzsanna képriportja
7. FELHÍVÁSOK
8. Ladikos Fesztivál 2008
9. A jövő televíziója
K. Tóth László
10. Vargyas L.: A magyarság népzeneje
Paksa Katalin
11. Budavár tövében - CD
Carmina Danubiana
12. Jankovics Marcell Mátyás királya
Kóka Rozália
14. BaHorKa
G-D Bea
15. Új élő népzene 14.
16. Táncház - Népzene 2008
17. Új FolkEurópa CD-kiadványok
18. Kodály Zoltán, a népzene kutató - II.
Pávai István
20. MAGTÁR
Széki Soós János: Gépellsonka - 1.
22. „Kreatív hagyományok”
Eplényi Anna
28. NYÁRI TÁBOROK
32. Kárpitképes krónikás
Borka Elly
35. A történelem sodrában -
Gerzánics Magdolna
Kóka Rozália
40. V. Orsz. Népi Szobrászat
dr. Bánszky Pál
42. Háromdimenziós mozgáselemzés
dr. Stuber István és Molnár Sándor
46. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

Pesovár Ernő emlékezete (1926–2008)

Kedves Pesovár család, tisztelt gyászoló közönség, kedves barátaim!

Mély megrendüléssel állok e ravatalnál, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézete, a Nemzetközi Népzenei Tanács Etnokoreológiai Kutatócsoportja és a Magyar Etnokoreológiai Társaság nevében elbúcsúzzam Pesovár Ernőtől, a Kossuth-díjas néptánckutatótól, táncörténésztől.

Pesovár Ernő a magyar és az európai néptánckutatás idősebb generációjának egyik kiemelkedő egyénisége volt. Tevékenysége szorosan összefüggött a nemzetközi néptánckutatás XX. századi létrejöttével, gyors fejlődésével, elméleti és módszertani elmélyülésével. Az ő generációjuk volt az, amely versenyt futva az idővel, s a hagyományos kultúra rohamos változásával, megteremtette a tánckutatás alapját jelentő filmarchívumokat, kialakította a táncelemzés és osztályozás megfelelő elveit és módszereit. Egyszerre voltak megálmodói és megvalósítói egy olyan épületnek, amely ma tágaságánál, világosságánál, szilárdságánál fogva „otthon” tud adni a tánckutatás újabb generációi számára szerte Európában. Teljesítményük igen tiszteletreméltó, s egyben inspiráló, vitára és további munkára serkentő. A szakmai lexikonok tömör életrajzi összefoglalói tevékeny és eredményes életről tanúskodnak, de távolról sem érzékeltetik azt a sokszínű tevékenységet, azt a sokirányú érdeklődést, ami Pesovár Ernőt jellemezte. Egy majdani Táncművészeti Lexikon meg kell, hogy emlékezzen róla, mint táncosról, koreográfusról, táncoktatóról, tánckritikusról is. Jeles helyen kell említeni majd őt, mint a néptánctanulmányok céljainak, irányainak egyik meghatározóját, a tapasztalt népművelőt, a fesztiválok zsűrijének gyakori tagját, az Állami Népi Együttes szakmai tanácsadóját.

E sokirányú érdeklődés egyrészt emberi habitusából, impulzív, vibráló egyéniségeből eredt, másrészt abból a történelmi helyzetből fakadt, amelyben Pesovár Ernő felnőtt. A családi környezet, a veszprémi gimnazista évek, a Molnár Istvánnal való korai kapcsolat, a népművészeti mozgalmakkal való találkozás voltak elindítói, s gondolkodásának meghatározói.

Mint a budapesti néprajz tanszék egyik első hallgatója, s Ortutay Gyula, Dégh Lin-

da, Vajda László, Vargyas Lajos, Tálasi István tanítványa, olyan pezsgő szellemi légkörbe került az egyetemen, amiben a magyar néprajzi kutatás addigi eredményeinek újszemléletű összefoglalása és hosszú távú terveinek kialakítása folyt. Ez teremtette meg az alapot ahhoz, hogy Magyarországon és Európában meg lehessen valósítani a „tánc”-központú, a koreológiai és zenei szempontokat is hangsúlyosan érvényesítő modern tánckutatást.

Hogy ez meg is valósult, s ilyen módon valósult meg, abban Pesovár Ernőnek és több mint ötven éves munkásságának is nagy szerepe van. Munkája szervesen és elválaszthatatlanul illeszkedik bele abba a csoportmunkába, ami a néptánckutatást jellemezte. Ebben a szoros barátságon alapuló rendszerben a résztvevők – pillanatnyi munkahelyüktől függetlenül, közösen elhatározott munkamegosztás szerint, a külső segítők széles köre által támogatva – dolgoztak együtt. Ennek szervezeti keretét az 1950-es években Muharay Elemér Néprajzi Osztálya, majd a Pesovár Ernő vezette Néptánckutató Munkaközösség biztosította a Népművészeti Intézet keretében. Később, az 1970-es évektől a Martin György vezette önálló Néptánc Osztály vált centrummá az MTA Zenetudományi Intézetben, amelyhez mindannyian kötődtek.

A generáció szakmai teljesítményét áttekintve, úgy tűnik, hogy a csoportmunka, s a munkamegosztás nem korlátozta a munkatársakat abban, hogy vonzalmaiknak megfelelő, kedves témáikkal önállóan is foglalkozzanak, s ugyanarról a témáról többen is kifejtsek a véleményüket külön tanulmány keretében.

A közös munkában mindenki számára „haszon” volt Pesovár Ernő jó nyelvismerete (német, francia), széles irodalmi, művészet-történeti, művelődéstörténeti olvasottsága, a nagy összefüggések iránti érzékenysége, átfogó készsége. Nagy szükség volt a csoportban Martin György aprólékosságára, analízis-szisztematizáló készségére, archíváló „szervenvedélyére”, a nemzeti kereteken túlmutató európai összehasonlító látásmódjára. Lányi Ágoston zseniális táncíró tudása, Pesovár Ferenc hihetetlen nagyságú terepismerete, Andrásfalvy Bertalan általános néprajzi-etnológiai szemlélete, Borbély Jolán asszonyi érzékenysége (és sorolhat-

Külső és belső borítók: Jankovics Marcell illusztrációi (Mesék és mondák Mátyás királyról, szerk. Kriza Ildikó)

nánk még a generáció többi tagját) mind nélkülözhetetlen összetevői a közös teljesítménynek.

Pesovár Ernő 1986-ban vonult vissza az MTA Zenetudományi Intézet Néptánc Osztályának vezetésétől, de szinte haláláig töretlen erővel, s változatlan szellemi frissességgel dolgozott. Utolsó munkája az „ugrós” tánc típus monográfiájának (részbeni) írása, összeállítása, szerkesztése volt. Talán szimbolikus üzenete van annak, hogy idős korában a magyar és az európai tánc történet egyik legtöbb figyelmet érdemlő, s legtöbb történeti tanulsággal járó korai műfajának kérdéseivel foglalkozott. Ebben a korszakában gyűjtötte maga köré a legtöbb fiatal szakembert, hogy tudását közvetlenül, személyes beszélgetések keretében adja át az újabb táncutató generációnak. Tanítványait mindig a korábbi eredmények friss szemmel való újraértékelésére, folyamatos tökéletesítésére ösztökölte, ami nagyon fontos útravaló egy kezdő kutató számára mindegyik tudományágban.

Pesovár Ernő halála a magyar és a nemzetközi néptáncutató nagy vesztesége. Emlékét a néptáncosok, népművelők és táncutatók széles tábora őrzi itthon és külföldön egyaránt. Írásai az egyetemes táncutatóságot megkerülhetetlen műveinek számítanak.

Drága Pesovár Ernő, mindannyiunk Ernő pápája!

A halálozást okozta hiányt még nem volt időnk felfogni. Azt már sejtjük, hogy egy kicsit mindig olyanok leszünk nélküled, mint az érzékeiket vesztett ember. A te kezdeddel érzékelünk, a te szemekkel látunk, s te irányítod majd tollunkat. Hálások vagyunk neked ezért. Köszönjük a sorsnak, hogy kortársaid lehettünk. Sajnáljuk, hogy ezután majd nélküled idézzük imádott Berzsenyid szép sorait a táncról:

*Nézd a tánc nemeit, mint festik játszi ecsettel
a népek lelkét s nemzetek izleteit.*

*Titkos törvényt mesterség nem szedi rendbe,
Csak maga szab törvényt, s lelkesedése határt.*

*Ember az, aki magyar tánchoz jól terme, örüljön!
Férferő s lelkes szikra feszíti erét.*

Vallani fogjuk, amit kedves keleti filozófusaid nyomán te tanítottál nekünk:

„Ajándékba kaptuk az életet, s azzal érdemeljük ki, hogy odaadjuk. ...ismerjük és szeretjük a jót, és azokat az embereket tiszteljük, akik életükben, életükkel ezt fel is mutatják.”

Búcsúzunk tőled, nyugodj békében!

Felföldi László

Elment egy nagyszerű tudós és ember!

Szomorú szívvel állunk ravatalánál és azon tünődünk, hogy egy ilyen kivételes ember nélkül hogyan folytathatjuk tovább.

Van-e erőnk, municiónk folytatni azt a nagyszerű, és nyugodtan mondhatjuk, világraszóló munkát, amelyet eszmétársaival, barátaival véghezvitt.

Meggyőződésem, igaz az a mondás, hogy „Akiiket igazán szeretünk, azok haláluk után sem hagynak magunkra minket”.

Sokan szeretik és tisztelik Pesovár Ernőt, az Európa-hírű tánc történet és néptáncutatót, a zenetudományok kandidátusát, a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézete Néptánc Osztályának nyugalmazott vezetőjét, akinek munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el.

Szelid és halk szavú, igazában mégis következetesen konok szakember volt, aki kiváló készséggel adott tanácsokat néptáncfesztiválok zsűritagjaként és segítette néptánc csoportok munkáját. Európa-hírű tánc történetként és néptáncutatóként, széleskörű műveltségével, felkészülten, egyenes gondolkodású, közvetlen emberként tette a dolgát. Nem parancsolt, nem tett kinyilatkoztatásokat, hanem beszélgetve, a gyűjtései alkalmával megélt személyes tapasztalatairól mesélve, életbölcseseit hallgatóságával megosztva, finom humorával fűszerezve, észrevétlenül tanította a segítségért, tudásért hozzáfutókat.

Büszkék vagyunk arra, hogy munkásságának első kitüntetése közművelődési díj, a Kiváló Népművelő cím volt. A népművészet és a hagyomány értékeinek átadását elismerő, 1989-ben alapított kitüntetést, az Életfa-díjat elsőként vehette át, majd munkássága elismeréseként 1992-ben Kossuth-díjat kapott.

Számos feladattal kapcsolódott a kulturális tárcához, 1952-től, pályájának kezdetén, a Népművészeti Intézetben a néptáncgyűjtő részleg vezetője, 1959-től pedig a Magyar Néprajzi Múzeum Népzenei Osztályának

munkatársa volt. Ott bábáskodott az Állami Népi Együttes megújulásánál, elnöke volt a Népművészet Mestere díj kuratóriumának, szakmai kuratóriumok megbízható tagjaként elvitathatatlan hitelességgel képviselte nemzetünk szellemi, néprajzi értékeit.

Martin Györggyel szoros barátságban és generációjának több tagjával, az „aranycsapattal” termékenyen együttműködve alkották meg azt a tudásbázist, amely a XX. századi hagyományörző népművészeti mozgalmak elméleti alapjává és építőkövévé vált itthon és külföldön egyaránt. Áldozatos munkájuknak köszönhető, hogy a népművészet beépülhetett a mindennapjaikba.

Mint táncos, koreográfus, szakíró, szakértő és szakmai tanácsadó, nagy szerepe volt a hagyományörző mozgalmak eszmei, ideológiai hátterének kimunkálásában, a magyar és az európai táncfolklór összehasonlító vizsgálatában.

A magyar és a nemzetközi néptáncmozgalom emblemikus egyénisége volt.

Nemzedékek nőttek fel tanulmányain és tudományos könyvein. „A tánc költészete”, „A magyar páros táncok”, „Tánc hagyományunk történeti rétegei”, „A magyar tánc történet évszázadai” mind olyan kötetek, amelyek egy elhivatott ember valóságos szellemi jelei a világban.

Pedagógiai, oktatói munkássága is jelentős, tanított a kölni és a drezdai tanári táncakadémián, Kubában, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskolán, meghívott előadó volt a Magyar Táncművészeti Főiskolán és az ELTE Néprajzi Tanszékén. Igazi „mozgalmi emberként” az 1960-70-es években részt vett a német, holland, svéd néptáncmozgalom szervezésében is.

Munkássága példa számunkra: olyan kitartó hittel és igényességgel kell végezni munkánkat, hogy annak gyümölcse túlélje földi létünket, s az idő végtelenségének parányi foltjaként létezzen tovább.

A kulturális tárca vezetői és munkatársai nevében őszinte tisztelettel gondolunk Pesovár Ernő szeretetreméltó egyéniségére, magas szintű szakmai tudására, tevékenységére. Köszönettel adózunk a sorsnak, hogy tehetségét, tudását együttműködő partnerként élvezhetjük.

Nem hagyott minket magunkra, mert tudásával, szakmai elkötelezettségével – a feladatok megoldását követelő hétköznapijainkban, és az ünnepi alkalmak felemelő hangulataiban, gondolatainkban, tetteinkben – kísérője marad életünknek.

Nyugodjék békében.

Szurmainé Silkó Mária

DRÁGA ERNŐ BÁCSI!

Itt állunk a hamvaik körül megöszült és fiatal tanítványaid, öreg és fiatal táncosok, hallgatóid, ismerőid és tisztelőid Vasból és szerte az országból, tudomásul vesszük ugyan a megfellebbezhetetlent, de mégis azt kérdezzük, hogyan tovább? Nélküled?

Hiszen Te voltál ennek a többé nem lesz, fantasztikus tudós generációnak az utolsó tagja, akik megteremtették a tánc tudomány csodálatos világát, azt nem elefántcsonttoronyba zárva, hanem az „Ismerjétek meg és használjátok már!” sürgetésével adtátok oda nekünk.

fotó: Kemecsei Zsolt

„Tudod Kiscsillagom...” – kezdted sokszor, s mi mindannyian tudtuk, most valami olyan következik, amelyről fogalmunk nincs, és holnap vagy holnapután mennünk kell utána nézni, mert azt nehezen tudtad elviselni, ha valaki a rendelkezésére álló tudást felvette vagy megkerülte.

Akik a környezetekben élhettek, dolgozhattak veled, azoknak hamar kinyílt a tudomány és művészet sajátos pesovári világa. Tőled tudtuk meg, hogy létezik Réthei Prikkel Marián, Te ismertted meg velünk Adyt, Sárkőzít, Illyést, Sinkát, Liszt, Bartók, Kodály, Lajtha muzsikáját, Muharay Elemért, Molnár Istvánt, Rábai Miklóst, a modern festészetet, és filmművészetet.

Mi, a környezetben élők tőled tanultuk meg becsülni, értékelni a néptáncművészet alapját megteremtő hagyományöröket, akikről és akikkel csak tisztelettel és szeretettel hallottunk beszélni.

Mindig és mindenütt a széles horizontot kerestted velünk. Azt tanítottad, hogy ez a tánc kultúra a művelődéstörténet teljességének része. Ebbe a világba a táncon és a zenén kívül belefért Tamási Áron Ábelje, Jégtörő Mátyása, Brueghel sok-sok szeretni való kis parasztja, az Illyés pusztai népének, Steinbeck kedves csirkefogóinak, Hemingway halászáinak világa.

Alkotóműhely, szellemi közeget teremtettél Vas megyében, főiskolákon, együttesekben, amelyekben tanítványaid fogékonyvá válhattak a tudásra, az alkotásra. Ezekben a műhelyekben a tudomány és a művészet mindig eggyé szervesült.

Bíztál bennünk, tanítványaidban, örültél sikereinknek. Hitted, hogy egyenrangú résztvevői vagyunk és lehetünk az egyetemes táncművészetnek.

Ott van kezéd nyoma könyveidben, írásaidban és táncaidban, tanítványaid, követőid íásaiban, táncműveiben, másoknak önzetlenül átadott tanácsaidban.

Tanítottad és óvtad Muharay Elemér szellemét, a hagyományörzés fontosságát. Hitted a hagyomány művészetet megújító szerepét, a hagyomány és korszerűség összhangját.

Rajongásod a Dunántúlért; szülőföldedért, a Bakonyért, Somogyért, Vas megyéért, az imádott Pannóniáért megtanított bennünket még valamire: az őszinte, bensőséges, melldöngetés nélküli szülőföld-szeretetre.

Kedves Gyászoló barátaim!

Elgondolkodtunk-e már igazán és mélyen azon, hogy milyen generáció járt előttünk? Nem csak előttünk, hanem mellettünk is, mert mindig ott volt a kezük, amelyet meg lehetett fogni, aztán érezve a biztos szorítást, biztonságban menni velük. De, ha nem mertük e kezeket megfogni, ők maguk nyújtották oda. Biztatásul. Egy ilyen biztóságot nyújtó kéz volt a tiéd is, Ernő bácsi! Köszönöm a sorsnak, hogy azok közé tartozhattam, akik megfoghattuk ezt a kezet.

Jó volt, időnként felhívni, s megtudni, hogy vagy. De még inkább, ha Te telefonáltál: „Rég hívtál, csak nincs valami baj?” Csak tudni akartál rólunk. Rólunk, a már öregedő gyermekeidről.

Hányszor öleltél meg bennünket és mondtad: „No, akkor majd jövök.” Ezek az alkalmak egyre ritkábbá váltak, de még így is biztóságot adtak, megnyugtató volt, hogy el lehet még menni hozzád, találkozhattunk veled konferenciákon, tanfolyamokon vagy az otthonodban, Mártika mindig vendégváro mosolyával. Mert az ajtótok mindig nyitva állt előttünk.

De eztán mi lesz, Ernő bácsi? Elmentél, nincs elégedett, hamiskás mosoly, nincs csendes morgás, nem lehet majd felhívni, hogy gyere, segíts nekünk, vagy nézz már meg nekünk valamit a könyvespolcaidon.

Szép időt választottál a távozás szomorú pillanatára. A böjtöt: a húsvétot, az anasztázis és a pátosz ünnepét megelőző időt, kedvenced, a karikázás idejét.

Búcsúzni, gyászolni jöttünk, de legyen mégis a pátosz ez a mai nap is, mert nem mész el! Mert szükség van rád! Mert az emléked, szellemed, a ránk hagyott tudásod itt marad és élni fog. Megnyugtató, biztósággal. Velünk.

Nyugodj békében!

Antal László

(Elhangzott 2008. március 27-én)

Néptáncosok, néptánc csoportok és bármely táncműfaj kedvelők!

Különböző táncokhoz készítünk méretre is:

NŐI, ILLETVE FÉRFI PUHA- ÉS KEMÉNYSZÁRÚ CSIZMÁT

MENYECSKE CSIZMÁT • NÉPTÁNC BAKANCSOT • KARAKTERCIPŐT

Műhelyünk címe: 8300 Tapolca, Béke utca 4.

Telefon: 06-30 286-9517, 06-30 224-2105

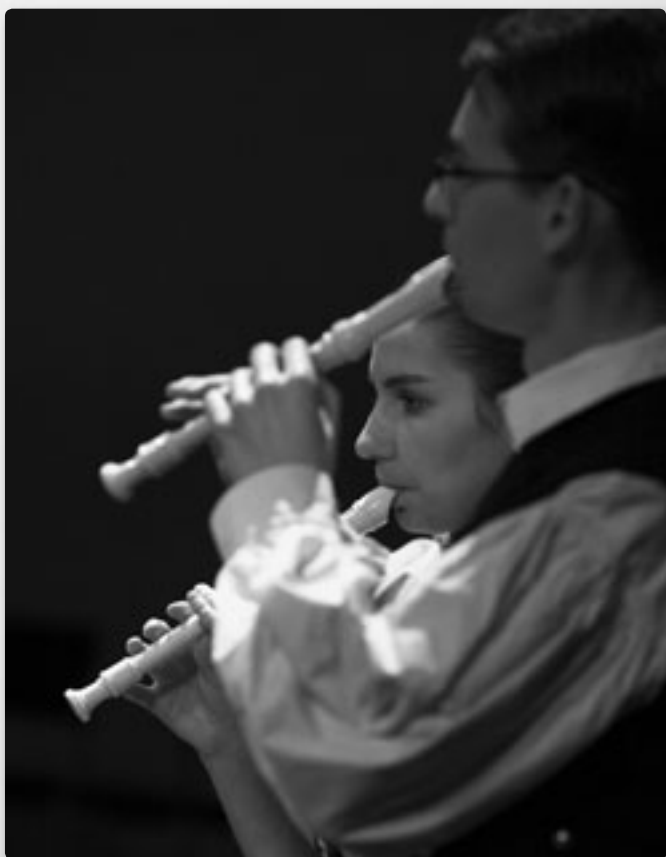
TANKA TAMÁS és BÁRÁNY SZILVESZTER Népi Iparművészek, a Népművészet Ifjú Mesterei

Modelljeink megtekinthetők és megrendelhetők, árlistánk és méretlapunk letölthető: www.tankabarany.hu, www.csizmakeszitok.hu

Soroksári Német Nemzetiségi Táncegyüttes

40 éves jubileum • Művészetek Palotája, 2008. február 16. • Kárpáti Zsuzsanna képriortja

Néptáncosok Országos Bemutató Színpada 2008

FELHÍVÁS

A Martin György Néptáncszövetség meghív valamennyi hazai és határon túli felnőtt magyar, illetve nemzetiségi néptáncgyűttest, hogy vegyen részt a minősítési értékelést adó Néptáncosok Országos Bemutató Színpada 2008. évi fesztiváljain. A rendezők szándéka, hogy a minősítő fesztiválok megrendezésével lehetőséget teremtsenek a néptáncgyűttek magas művészi színvonalú színpadi bemutatkozásához, egymás megismeréséhez és a szakmai megmértetéséhez.

HELYSZÍNEK:

Május 17-18. Kecskemét (Erdei Ferenc Művelődési Központ)

Június 14-15. Kaposvár (Csiky Gergely Színház)

Október 18-19. Százhalombatta (Barátság Művelődési Központ)

Október 25-26. Hajdúböszörmény (Sillye Gábor Művelődési Központ)

November 29-30. Budapest (Hagyományok Háza)

Bármely néptáncgyűttes bármely fesztiválra jelentkezhet. A Néptáncosok Országos Bemutató Színpada fesztiváljain minősülni kívánó együtteseknek olyan szerkesztett (non-stop) programot kell bemutatnia, amelyben nem szerepelhet önálló zenekari vagy más betétszám (amennyiben az dramaturgiailag nem szerves része a produkciónak). A táncgyűttek 25-30 perces, legalább két tájegység táncanyagát tartalmazó műsorral minősülhetnek. A színpadon látott műsor művészi összhatását 5 tagú szakmai zsűri értékeli a következő szempontok alapján: műsorszerkesztés, dramaturgia; folklorisztikai hitelesség; koreográfiai megformálás; színpadi megjelenés; ének-zenei előadás; előadói színvonal. Az egyes szempontokat figyelembe véve a zsűritagok a látottakat – kategóriánként – 0-5-ig pontozhatják. A maximálisan adható pontszám zsűritagonként 30 pont, összesen 150 pont. A bemutatót követően a résztvevő együttesek a zsűri döntését tartalmazó részletes értékelő lapot, majd a Néptáncosok Országos Bemutató Színpada 2008 minősítő eredményét rögzítő Martin Oklevelet vehetnek át.

A Néptáncosok Országos Bemutató Színpadán résztvevő együttesek az alábbi minősítési eredményeket érhetik el: 0-99 pont – „Részt vett”; 100-119 pont – „Minősült együttes”; 120-129 pont – „Jól minősült együttes”; 130-150 pont – „Kiválóan minősült együttes”.

Három egymást követő alkalommal megszerzett „Kiválóan Minősült” címért az együttesnek Martin plakettet adományozunk. További részletek és a jelentkezési lap letölthető a www.martinszovetseg.hu honlapról.

Pályázati felhívás

„A NÉPMŰVÉSZET IFJÚ MESTERE”

cím elnyerésére

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium ösztönözni kívánja a fiatalok népművészeti előadói, tudományos és alkotótevékenységét; a magyar nemzeti és a magyarországi nemzetiségi hagyományok ápolását, továbbélését. Ezen szándéka kifejezéséül az érintett szakmai szervezetekkel és állami intézményekkel egyetértésben minden évben pályázatot ír ki a „Népművészet Ifjú Mestere” cím elnyerésére. Az elismeréseket az augusztus 20-i ünnepek során nyújtják át az arra érdemes pályázóknak.

Pályázni előadóművészet, illetve tárgyi alkotóművészet kategóriákban lehet. Alapfeltétel minden kategóriában a 15 és 35 év közötti életkor, az írásban benyújtott szakmai önéletrajz és egy legalább 10 oldal terjedelmű dolgozat.

A részletes kiírás és a kitöltendő pályázati adatlap a www.hagyomanyokhaza.hu/nmm oldalon a Pályázatok menüpont alatt található.

A pályázatokat 2008. április 28-ig beérkezően kell eljuttatni a Hagyományok Háza Népművészeti Módszertani Műhelyének címére (1011 Budapest, Corvin tér 8.) postai úton, vagy személyesen.

A pályázatokkal kapcsolatban felmerülő kérdésekre készséggel válaszolnak a Hagyományok Háza Népművészeti Módszertani Műhelyének munkatársai a 225-6086-os (népzene, néptánc), a 01-225-6053-as (népmese) illetve a 01-225-6065-os (kézművesség) telefonszámon, munkanapokon (H-Cs: 9-16, P: 9-14 óra között)

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Stúdióidő elnyerésére

A Hagyományok Háza ismét pályázatot ír ki hivatásos és műkedvelő népzenei együttesek, hangszeres és énekes szólísták, illetve énekegyüttesek részére. A felhívás célja, hogy a népzenei (revival) mozgalom előadóinak színvonalas produkciói önálló CD-lemezen megjelenhessenek. A pályázatokat elbíró szakmai zsűri döntése alapján minden évben három nyertes pályázó kaphat lehetőséget arra, hogy zenéi anyagát az intézmény hangstúdiójában, maximum 50 órában hanghordozóra rögzítse.

Pályázni hagyományhű előadómódú és hangszerezésű magyar, illetve magyarországi nemzetiségi népzenevel lehet. A hagyományörző előadók, továbbá a népi és műzenét játszó zenekarok és a hivatásos zeneszerzők tevékenysége pályázatunk körén kívül esik, így felvételeiket nem áll módunkban fogadni. Pályázati adatlap, valamint bővebb információ a Népművészeti Módszertani Műhely oldalán (www.hagyomanyokhaza.hu/nmm) a Pályázatok menüpont alatt található. A pályázat benyújtásának határideje: 2008. május 5. További felvilágosítás: +36/1-225-6086, mohacsy.albert@hagyomanyokhaza.hu

PRO FOLK

HANGSZEREK, TOKOK,
KELLÉKEK, JAVÍTÁS

Népzenei CD-k teljes választéka

ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY

Cím: 1074 Budapest, Dohány u. 84.
(bejárat az Almássy utcából)

Nyitva: 10-17h, pénteken 10-14h

Tel.: 06.30.9549-903

Tel./fax: 351-3341

E-mail: profolk@tla.hu

Honlap: www.datanet.hu/profolk-bt

Ladikos 2008 fesztivál

június 7. szombat

Mecser

Csűrös Banda
(Kalotaszeg, Erdély)

Bécsi Banda · Kolo Slavuj
(Bécs, Ausztria) (Burgenland, Ausztria)

Igriczek · CimbaliBand

Pál István "Szalonna" és Bandája

Vujicsics Együttes · Zuboly

FOLKKOCSMA • KÉZMŰVES FOGLALKOZÁSOK • BOGRÁCSOS ÉTELEK
JAKAB MIHÁLY FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA • ÖSSZNÉPI MULATSÁG

MEGJELENT!

CD-n, a 2007-es
Ladikos Fesztivál
műsorából készült
válogatás.
Kapható az
ETNOFON
lemezboltban!

A jövő televíziója

Január óta „sugároz” az interneten fogható kulturális tv

Január 6-án kezdte meg „adását” a magánvállalkozásként létrehozott Kulturális és Művészeti TV a www.kulturalis.tv „frekvencián”. Az internetes televízió – amely egyben mozgófilm-adattárként is funkcionál – a művészet minden ágának biztosítja a megjelenés lehetőségét, így a népzene és néptáncot kedvelők is találnak a portálon ilyen tematikájú adatokat. Ezen új médiumról beszélgettünk Márkus Istvánval, a „jövő televíziójának” igazgatójával.

– *Honnan vették az interneten elérhető Kulturális és Művészeti Televízió ötletét?*

– Úgy érzékeljük, hogy nemigen létezik a kulturális élet szereplőit és eseményeit bemutató médium, amely mozgóképek segítségével teszi közzé az információkat. Létezik jó néhány kulturális portál, de az eseményeknek, szereplőknek, műsoroknak nincs ilyen lehetőségük a megjelenésre. Sokan készítenek magukról DVD-t, ám e felvételek csupán a barátokhoz, ismerősökhöz jutnak el, tehát csak egy szűk körhöz, s nem kerülnek nyilvánosságra. Vagyis e területen felfedeztük ezt a rést, s innen jött az ötlet, hogy hozzunk létre egy kulturális tévét.

Azért „bátorkodom” a tévé kifejezést használni, mert ez a jövő, ugyanakkor az internetes televízió egyúttal egy hozzáférhető adatbázisként is funkcionál, s az országban eddig nem létezett olyan weboldal, amelyen ilyen gazdag kulturális mozgóképek-anyag található. Az oldalunkra érkezők 60 százaléka keresőn, például a Google, a Yahoo! vagy az MSN rendszeren keresztül akad ránk, emellett szóbeszéd és elektronikus levelek útján is terjed a hírünk.

– *Ugyanakkor szerkesztett műsorokat készítenek, bemondok tájékoztatják az érdeklődőt, s a szöveges információ lehetőségével is éltek...*

– Így igaz. A fő műsorunk a Kulturális Híradó. Színész műsorvezetővel dolgozunk, s minden nap bemutatunk egy művészt vagy egy együttest. Kínálatunkat programismeretőkkel is szeretnénk bővíteni, hogy aktuálisakká váljunk. Ennek megvalósulása attól függ, hogy milyen széles körben tudunk

kapcsolatokat kialakítani közművelődési intézményekkel – például művelődési házakkal –, művészeket tömörítő szervezetekkel, illetve művészekkel, művészeti társulatokkal, csoportokkal. Léteznek már partnereink, említhetem közülük a Magyar Művelődési Intézetet, akiktől kapunk filmeket is, hogy bemutassuk. Olyan értékeket, amelyekhez egyébként nem lehet hozzáférni, de mi közkinccsé tesszük.

– *Miként tudatok anyagi támogatást szerezni ehhez a vállalkozáshoz?*

– Ebben a projektben nincs külső forrás, teljes egészében a mi cégünk finanszírozza a működést. Természetesen szeretnénk bevonnai külső forrásokat – szponzori támogatásokat, hirdetési bevételeket és állami forrásokat is –, hogy még több eseményen ott lehessünk, s készíthessünk helyszíni videofelvételt, amelyet közzé is tennénk.

Létrehoztuk a Kultúra és Művészet Mindenkinnek Közhasznú Egyesületet, amely fogadni tudja a támogatásokat úgy, hogy a szponzor a törvénybe foglalt adójóváírást is igényelheti.

– *Mennyien látogatják a tv-t?*

– Naponta körülbelül 250-en keresik fel, s ez 6000-7000 rendszeres látogatót jelent, ami ilyen tartalom mellett két hónapos működés után nem rossz eredmény. Azt tapasztaljuk, hogy exponenciálisan bővül a nézők köre, ezért úgy gondolom, a nyár vége felé elérjük a napi ezres létszámot – ennyi érdeklődőt induláskor az év végére vártam.

– *Raadásul egy internetes tv a világ minden tájékán elérhető...*

– A minap egy amerikai weboldalról érkezett egy kommentár, Romániában pedig már együttműködő partnerünk is van, a színházportál.eu. Egyébként nem csak magyarok keresik fel a honlapunkat.

Ugyanakkor nálunk alapelv, hogy az összes művészeti ágnak biztosítsuk a megjelenés lehetőségét. Egyre több zenekar és művész jelentkezik nálunk, akik szeretnének publicitást kapni. Neves zenekarokkal is sikerült kitűnő kapcsolatba kerülnünk, említhetem a Liszt Ferenc Kamarazenekart, a Budapest Klezmer Band-et vagy a Budapesti Vonósok Kamarazenekart. Németh Ildikó Ostinato című műsorát is a repertoárunkba vettük, ő volt az első táncos, aki szerepelt nálunk. Azóta a Jászság Népi Együttes két műsorával – a Bartók a Jászságban és a Boldog lelkek tánca című produkciókkal –, valamint a Magyar Állami Népi Együttes anyagaival is találkozhatott nálunk a közönség.

Április 1-jén meghirdettünk egy pályázatot, s úgy tervezzük, hogy minden negyedév első napján kiírunk egyet, a következőt tehát július 1-jén, s a beadási határidő mindig az újabb negyedév első napja lesz. Együttesek pályázhatnak arra, hogy ingyen készítsünk velük több kamerás profi felvételt, profi hanggal. Az anyagot megkapják DVD-n, s természetesen a tévében is közzé tesszük. A pályázati kiírás megtekinthető a webtv oldalán. Mindemellett továbbra is várjuk a kész felvételekkel rendelkező művészeket, természetesen a népzene, a világzene és a néptánc kategóriában is.

– *Az elhangzottakon kívül említenél még a néptánc és népzene területén tevékenykedőket, akik már láthatóak a kulturális tv-ben, vagy akikkel a közeljövőben találkozhatunk a monitoron?*

– Hamarosan műsorunkba kerül a szahalombattai Forrás Néptánc Együttestől is két táncjáték, a Hagymapör és a Somogyi Szomszédok, valamint a 2007. évi SummerFest nyitó- és záróceremoniáját is bemutatjuk. A Tündérkertről szóló két adásunk is megtalálható, amelyben moldvai csángó népzenei játszó magyar együttesekkel ismerkedhetnek meg a nézők. A Táncművelődésről is adunk majd anyagot, egy Aprók Bálja pedig már most is megtekinthető. Nemrég jelentkezett a Bem Néptánc együttes, így őket is láthatják majd az érdeklődők. Igyekszünk úgy szerkeszteni a műsort, hogy gyakran legyen váltakozva népzene vagy néptánc. A műsorokat körülbelül egy hónapra táblázzuk be, de ha az anyagok megszaporodnak, akkor naponta több híradóval jelentkezünk.

– *Úgy legyen!*

K. Tóth László

Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje

Vargyas Lajos 1981-ben publikált könyvének javított, s hangzó anyaggal kiegészített kiadása 2002-ben jelent meg a Planétás Kiadónál, illetve a Fonó Recordsnál. (CD-ROM változatát, amelyen a 2005-ös angol kiadás is szerepel, az Arcanum gondozta.) Az alábbiakban a szerkesztőnek a könyv bemutatója alkalmával – 2002 novemberében – elhangzott előadását közöljük.

Vargyas Lajos könyvéből idézek: „Mit jelent a népdal az emberiségnek, a nemzeteknek? Azt a művészetet, amelyet emberek sokasága közösen teremtett meg; tehát közösségi művészetet... Ezért vannak szűk határai, de azon belül nagy mélységei. S ezért van felismerhető hangja, akármelyik nép akármelyik stílusáról van szó... Ezért jelent külön szint, ami akkor is érték lesz, amikor már a múlté lesz az az életforma, amely létrehozta...”

Az idézetből az érték szót emelném ki, ez adja a kulcsot Vargyas Lajos könyvéhez, amelynek célja ezen érték, zenei néphagyományunk közvetítése – a modern etnomuzikológia tudományos eszközeivel.

Bartók Béla összefoglaló könyvét a magyar népdalról mintegy nyolcezer dallam ismeretében írta meg az 1920-as évek elején, Kodály Zoltán pedig „A magyar népzene” című tanulmányát kb. húszezer dallam alapján készítette el a harmincas években. A következő fél évszázad alatt a népzenei anyag nagy mértékben gyarapodott; Vargyas összefoglalása idején már százezer fölött volt az összegyűjtött és rendszerezett magyar népdalok száma, és rendelkezésre állt az általa jelentősen fejlesztett ún. „európai dallamkatalógus” is. Mindebből a hihetetlenül nagy anyagból – valamint az előd és kortárs kutatók munkásságának feldolgozásából – alakította ki mondanivalóját,

illetőleg könyvének kottaanyagát. A könyv méreteire jellemző, hogy csaknem ezer kotta szerepel benne, s közülük 433 hallható CD lemezekon. (A könyv jegyzeteiben pedig további utalások sora található tudományos publikációk kottáira.)

A javított kiadás feladatai részben ebből adódtak: a kiadvány szerteágazó, sokrétű mondanivalóját és nagy mennyiségű vizsgált anyagát igyekeztünk bizonyos technikai megoldásokkal, a szöveg tördelésével, lábjegyzetek kialakításával minél áttekinthetőbbé tenni. Ezt segíti a könyv végére helyezett, összesen kilencféle mutató is. Elkészítettük a szokásos szótagszám-, kadenca- és helynévmutatót, az első kiadásban szereplő dalszövegmutatóba pedig bevettük a tanulmánybeli dallamokat is. A dalszövegmutató egyébként az ún. belső versszakokat is tartalmazza, az eltérő kezdősorú rokon szövegeket, illetve a távolabbi szövegvariánsokat pedig egymáshoz utalja. A szokásos mutatók mellett fontos volt a dallamgyűjtemény és a tanulmány összefüggésének listába foglalása is, mely a dalok sokszempontú tárgyalását teszi visszakereshetővé. A könyv ugyanis a dalok zenei tulajdonságai alapján vizsgálja népzeneinket, a fejezetek más és más kritériumok szerint szólnak ugyanarról az anyagról, a dalok újabb és újabb összefüggésben mutatkoznak meg az

elméleti fejtegetések során. Ezeket az összefüggéseket a dallamgyűjtemény oldaláról is megvilágítja az általunk összeállított mutató. További hasonló eligazításul szolgál a tárgy- és névmutató.

Egy javított kiadásnál az efféle munkák elvégzése magától értetődik. Itt azonban többről volt szó: voltaképpen az első, az eredeti kiadás megjelentetéséről. A jelen kiadás legfontosabb újdonsága ugyanis az, hogy Vargyas Lajos eredeti szándékát valósítja meg: a dallamgyűjtemény hangzó közlését tíz CD-lemezen. Már az 1981-es könyv is úgy készült, hogy a gyűjtemény hanglemezekon kapcsolódott volna hozzá – azért, hogy az olvasó ne csak az írásos alakra lefordított dallamokat (vagyis a kottákat) tanulmányozza, amelyek a tudományos elemzéshez nélkülözhetetlenek, hanem ismerje meg a dallamokat a maguk valóságában, eredeti hangzásában, hagyományos előadási stílusában. Vargyas ennek megfelelően a népzenei lejegyzéseket és hangfelvételeket egyaránt figyelembe véve válogatta ki gyűjteménye példa-anyagát.

Ez az anyag a jelen kiadás során kis mértékben módosult. A CD-közreadás ugyanis megkívánt egy bizonyos elfogadható hangminőséget, a dallamokon ezért némi, a dokumentum-jelleget nem sértő, hangrestaurálást kellett végrehajtani. Néha azonban olyan változtatásokra is sor került, amelyek a dallamgyűjtemény kottáit és dalszövegeit is befolyásolták. Egy-két alkalommal pl. technikailag különösen gyenge versszakokat elhagytunk a dalok elejéről vagy a balladák végéről, vagy további hangzó versszakokkal egészítettük ki a dalt, olyanokkal, amelyek a korábbi kottán nem szerepeltek, a hangfelvételen viszont rajta voltak. Néhány esetben pedig a recsegő, zajos, torz felvételt kicseréltük jobban hangzó közeli dallamváltozatra (illetőleg annak kottájára). Vargyas Lajos két áji fonográf-felvételét is újabbakkal helyettesítettük, mégpedig az ő gyűjtése nyomán készült 1999-es felvételekkel (az egykorú áji Pátria-felvételek azonban megfelelőnek bizonyultak). Kisebbségi változtatásoktól eltekintve tehát tiszteletben tartottuk Vargyas válogatását, melyben az első szempont az előadásmód hagyományos értéke és frissessége volt, s csak másodsorban jött számításba a hangminőség.

A tíz CD-lemezben meghatározott hangmelléklet méretei lehetővé tették, hogy az

utolsó két CD tartalmát – az új stílust – némileg kibővítsük, a dalokhoz további változatokat keressünk. A Vargyas-válogatásba így utóbb beillesztett hús dal is az eredeti célt szolgálja, bemutatja legfiatalabb népzenei stílusunk gazdagságát, előadásmódbeli, dialektusjellegű és hangszeres lehetőségeit. Ugyanazon dallam szerepel egyéni és csoportos előadásban, lassabb és gyorsabb tempóban, díszítetlen és díszített formában, különböző dialektusterületek előadótól, illetőleg a vokális variáns után hangszeren, legtöbbször citerán. E dallamok kottái természetesen szintén szerepelnek a dallamgyűjteményben – azonos szám alatt, megkülönböztető betűjelzettel.

A dallamgyűjtemény kottái után felsoroljuk a gyűjtési adatokat, köztük az előadók nevét. A könyv keletkezési korának viszonyait jól mutatja, hogy az erdélyi énekek-zenészek védelmében nevüket Vargyas annak idején nem hozta nyilvánosságra (és az egységes közlés érdekében lemondott a más tájakról való nevének kiírásáról is). Bizonyára sokan emlékeznek még arra, hogy az 1960–70-es években Romániában büntetés terhe mellett tilos volt gyűjtőnek énekelni-zenélni, és az anyag nagy része illegális úton jutott el Magyarországra – megjegyzem, éppen az az anyag, amely új lendületet adott népzene kutatásunknak, amire Vargyas olyan gyakran hivatkozik. Az előadók nevének pótlásával most mintegy elégtételt szeretnénk adni azoknak, akik a hagyományt számunkra közvetítették, eleget téve egyúttal a tudományos közreadás igényének.

A javított kiadás elkészítéséhez többen is hozzájárultak, valamennyien a szerző tanítványai, kollégái voltak, illetőleg munkakapcsolatban álltak vele a Magyar Tudományos Akadémia Népzene kutató Csoportjában, majd a Zenetudományi Intézetben. A kották és a népdalszövegek ellenőrzésében, valamint a különböző mutatók elkészítésében Rudasné Bajcsay Márta, Domokos Mária, Bereczky János, Szalay Olga, Pálffy Gyula és Szökéné Károlyi Annamária voltak segítségemre. A CD-sorozat hanganyagát Németh István gondozta, restaurálta, s a szükséges korrekciókra, illetőleg a cserékre vonatkozó döntéseket vele együtt hoztam meg.

Köszönet illeti a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetét, valamint a Néprajzi Múzeumot, hogy a birtokukban lévő hangzó anyagot rendelkezésre bocsátották.

Végül mindnyájan, akik e nagy munkában részt vettünk, köszönjük Vargyas tanár úrnak a megtiszteltetést, hogy könyvének kiadását ránk bízta.

Paksa Katalin

BUDAVÁR TÖVÉBEN

A Hunyadiak emlékezete a folklórban

A Hunyadiaknak emléket állító lemezünkön magyar, bolgár, makedon, szerb, horvát és szlovén népdalok, illetve régi irodalmi alkotások szólnak meg, magyar fordításban. A történelmi személyiségek portréját ezek a dalok nemcsak a törökellenes harcok nyomán rajzolták meg, hanem szerelmi történetek szereplőiként is. A tragikus eseményekről (pl. a várnai csatavesztésről vagy Jankula vajda bujdosásáról) szóló énekek mellett tréfásabb hangulatúak is akadnak: Mátyás király és a talányfejtő leány (11) vagy a részeges Dojčin Petar és Mátyás király viája (12). Külön csemege Arany János Mátyás anyja c. folklorizálódott balladája Székről (9), valamint az Orpheusz-történet Mátyás király személyére adaptált változata Szlovéniából (13). A dallam nélküli szövegek feldolgozásakor lehetőleg olyan daltamot kerestünk, amely azonos vidékről származik; ügyelve arra, hogy az adott terület legjellemzőbb hangszerei szólaljanak meg. Haas Mihály pécsi püspök írta 1845-ben: 'Rácznak nálunk is számtalan sok dala van, különös előzeretettel éneklék mégis a „Kralovics Márkó-t” tamburakisérettel. A horvát daloknál tehát a samica (négyhúros tamburafajta) és a gajde kapja a főszerepet (4, 8). A Rodope-vidék népdalait, hősénekeit duda (kaba gajda), tamburafélék és fívós hangszerek kísérik; saját feldolgozásainkban ugyanerre törekedtünk. A Vujicsics testvérek, Tihamér és Sztóján gyűjtései is számos ötlettel gazdagították munkánkat (pl. Dojčin Petar). Meg kell emlékeznünk a magyar vonatkozású délszláv hősepika jeles kutatóiról-fordítóiról, akik előtt munkánkkal is tisztelgünk. Az énekelhető magyar változatokhoz Nagy László bolgár és makedon, Kiss Károly szerb, horvát és szlovén, valamint Pável Ágoston szlovén fordításait vettük alapul. Nem hagyhatjuk ki az irodalomtörténészek munkáját sem: Lőkös István, Lukács István és Dávid András

könyvei, valamint Kiss Ferenc Nagy Lászlórolt írt tanulmányai szintén sokat segítettek. Vujicsics D. Sztójánnal (1933–2002) a Tabánban rendezett boros esték alkalmával többször beszélgettünk a hősénekek feldolgozásának lehetőségeiről, a dudazene fontosságáról. Külön köszönetet mondunk Natalia Raskovának, a Bolgár Tudományos Akadémia etnomuzikológus munkatársának, aki a szófiai archívumokban kalauzolt bennünket az eredeti szövegek felkutatásakor.

„En ahol élek, fekete hó esik hajamra. Ingem haván fekete krampuszeredek táboroznak. De bennem is terjeszkedik a fekete impérium. Éveket rabol el az életemből. Olyan lármás háborúban élek, amely decibellel már nem mérhető. Lakom a Dunánál, a hullámok ágyam lábánál futnak tova. Gyógyítani szeretném magamat békességgel; egy épen maradt idegszálamra horgot kötök, halat fogok, de ennek petróleumszaga van. Megyek a Vadász vendéglőbe, sült csirkét ajánl a pincér, de ennek halszaga van. Nem eszem. Már hasonlítok az angyalokra, akiknek szabad akaratuk van, de testük nincsen. Már liliomkoszorúk a belem. Álmodok a nagy fehér hegyekről, ahol a rózsaszálak sítalpon jönnek hozzám. De nincs időm odautazni: párbajoznom kell egy fekete óriással, akinek a teste korom, az arca döglött olajfoltokkal szívdarványos. De nem tudom legyőzni, nincs vére. Ez nem a Cseren Arapin.” Nagy László ezeket a sorokat 1976-ban, a Botev-díj átvétele után írta, amikor a Rodope-hegységben található Szmoljan városa díszpolgárává avatta. A monda szerint a környék szikláit szolgálták Orpheusz lakbelyeül, s az ottani völgy volt hangos énekétől. A tiszteletbeli bolgár Nagy László jól tudta, hogy a bolgárok, makedonok, szerbek, horvátok történelmi emlékezetében a török uralom sokkal közelebbi, kitapinthatóbb emlék, mint nálunk. Népköltészetükben a Cseren Arapin (a kegyetlenségben élen járó, fekete uniformist viselő török katonák) még a XX. században is kísértettek. A rabság hosszú évszázadai alatt az elnyomott népeket anyanyelvük, népköltészetük, folklórjuk tartotta egységben. A történelmi hősök tisztelete, közköltészetbe emelése a halhatatlanságuk bizonyítéka. Ajánljuk e lemezt mindazoknak, akik kíváncsiak e kiemeríthetetlen forrás kincseire.

*Carmina Danubiana: Juhász Katalin, Csörz Rumén István, Szabó Zoltán • CsRI 005 • 2008
www.carminadanubiana.hu
Forgalmazza a Hangvető (www.hangveto.hu)*

Az én Mátyás királyom

Nagytehetségű, lenyűgözően sokoldalú művész kortársunk, a Kossuth-díjas, és a közelmúltban Prima Primissima díjjal is kitüntetett Jankovics Marcell alkotásai évtizedek óta formálják valamennyiünk képi világát, történelemszemléletét. Filmjei, könyvei, kultúraszervezői tevékenysége a mai magyar kultúra szerves részét képezik. A mesebeli Mátyás király alakját is megformálta nekünk, rajzfilmjeiben és a három kiadást is megért gyönyörű mesekönyvében. – Hogyan alakult ki az Ön Mátyás képe? Milyen az Ön Mátyás királya? – erről kérdeztük Jankovics Marcellt.

Nem emlékszem pontosan, hogyan is kezdődött, de vannak érdekes, olykor furcsa kapcsolódási pontok az életemben. Az egyik még gyerekkoromból. Mikszáth Kálmánnak a Kisprímás című könyve, amit nagyon-nagyon szerettem, azt hiszem, hogy Harangi Jenő illusztrálta.

Harangi úgy tér vissza később, hogy az első keresményemből egy sült pulykát, vagy libát ettem a Mátyás pincében. Akkoriban a Mátyás pince jelentette számomra az éttermek királyát. Aztán, sajnos, szegény és gyalázat, a vadonatúj öltönyömben a comb az ölembe repült, és a pincérek kinevettek. Tizenkilenc éves voltam akkor. Sokszor visszatérő élményem volt ezután, hogy amikor a söröskrigliből föl-fölmeredtem, az üvegablakokon Harangi Jenő Mátyás történeteit láttam. Azt mondja: „itt járt Mátyás király, megevett hat tojást, látta aranytalon járni a kamarást”. Ilyen kis szövegek vannak rájuk felírva. A Kolozsvári bíró története is ott van, úgyhogy nekem ezek nagyon bevésődtek az emlékezetembe. Anynyira, hogy amikor illusztrálni kezdtem – először a film készült el, azután jött a mesekönyv –, nagyon kellett ügyelnem, hogy el tudjak szakadni e mintától.

Megvolt nekünk *A Magyar Nemzet Története* című többkötetes mű, melyben Mátyás korát egy historikus festőtől való kép illusztrálta: Mátyás és Holubár párviadala, Mátyás viadala a legendásan nagy erejű cseh vitézzel. Ez a könyvélmény nagyjából egybeesett

azzal, amikor először olvastam a Toldit. Számomra Mátyás Toldi Miklóssá vált, mivel hogy ő is legyőzött egy cseh vitézt. Később tudtam meg Kríza Ildikótól, hogy Toldi személyét Mátyáshoz is kapcsolták, nem csak Nagy Lajoshoz.

Már felnőtt koromban olvastam Bogáti Péter *Halló, itt Mátyás király* című ifjúsági regényét. Tulajdonképpen ugyanaz a cselekmény, mint az *Egy jenki Artúr király udvarában*. Hárman-négyen magyarok valahogy visszakeverednek Mátyás korába. A főhős, aki Magyar Benignánál, Kinizsi Pál özvegyénél él, egy nagyszerű papi személy, és hősi halált hal a mohácsi csatában. Nagyon szépen lekerékített dolog az egész. Romantikus, torokszorító élményt jelentett. Nagyon szerettem.

Amikor 1970-ben elkészült a kis társasházbeli lakásom fönt a Tárogató közben – most úgy hívják, hogy Fekete István utca –, akkor előttem volt egy gazos, romos terület. Később kiderült, hogy ott állt valamikor Mátyás király nyéki vadászkastélya. Föllekesített, hogy ennek romjaira van kilátásom.

Harminc évvel később kapcsolatba kerültem egy civil társasággal, a Nyék-Kurucles Egyesülettel, amelyik elszánta magát, hogy rendbe hozza ezt a területet. Előbb régészeti feltárások voltak,

majd ezek az egyesületiek egy nagyon helyes kis emlékművet állítottak oda. Persze, ezek a dolgok engem nagyon érdekeltek. Utána is néztem alaposabban és hamarosan ki is derült, hogy amikor Mátyás idejárt vadászni, nem itt hajtotta álomra fejét, hanem átlógolt a budaszentlőrinci Pálos kolostorba, mert a Pálosok híresek voltak a jó boraikról. Az ő idejében a Pálosok már nagyon világius renddé váltak, már nem voltak olyan szigorúak, mint korábban. A kolostor maradványai hasonlóak a Budavári Palotában található vörös márvány faragványokhoz.

Amikor 1978-ban a Kossuth-díjat kaptam az Országházban, akkor a legnagyobb és legpompásabb fogadást éltem át eddigi életemben. Egy két és félméteres töltött csuka volt az asztalon. Rögtön Mátyás király csukája jutott az eszembe. A Mátyás körüli kultuszban is szerepe van a halnak, csak ezt kevesen tudják.

Amikor elkezdtem foglalkozni a szimbólumkutatással, könyveim közül az első a Jelképkalendárium volt. Ebben teret kap a hal szimbólum. Mátyás a Halak havának elején, Mátyás-napkor született, ezért lett Mátyás a neve. A Mátyás csukája történet is idekapcsolódik, mert Mátyás apostol ünnepéhez illeszkedően a magyar hagyományban is szerepet kap a hal.

Mátyásnak Regiomontanus volt a házi csillagásza, és a király az asztrológiát komolyan vette. Az, hogy ő a Halak jegyében született, nem volt számára mindegy. Krisztus is a halak ura! Könnyen

lehet, hogy a csuka történetet is azért jegyeztette le. Tavasszal, amikor megolvadnak a vizek, kezdődik a nagy vonóhálókkal történő halászat, elérkezik a bőség ideje. A királyhoz tartozó szimbólumként, egy olyan uralkodónál, akinek fontos a látványosság, ez is biztos, hogy jelentős szerepet kapott.

Amikor először fönnjártam a Történelmi Múzeumban, döbbenet láttam, hogy a palota pillérének az alján, a palota faragásai között ott van a két hal. Hogy egészen pontos legyek, ezek nem halak, hanem delfinek, de abban az időben a delfint és a halat még nem választották szét. Pontosan olyan ez a kettős, mint a Halak csillagképnek a jele. Eltelik ismét negyven év, és tavalyelőtt jelentettük meg a Méry Ratio Kiadó gondozásában, Méry Gábor kiadó, fotóművész fotóival, és az én szöveggel a lőcsei Szent Jakab templom leírását és képeit. Amikor beléptem a templomba, rögtön szemet szúrt, hogy két oltáron, a magyar reneszánsz idejéből, az ezernégyszázkilencvenes évekből, ott van a kettős hal. Egy harmadik oltár a templomban Mátyás és Beatrix ajándéka. Mátyás elég sokszor megfordult arrafelé. Izgalmas, hogy abban az időben nagyon elterjedt szimbólummá vált mint uralkodói jelkép a kettős hal. Nagy szerepet játszott mint díszítmény, de aztán, az ország pusztulása miatt nem igazán maradt nyoma.

Én egy keserves hazafi vagyok. Nekem mindig az fáj, ami nem maradt itt, aminek itt kellene lennie. Elzarándokoltam Ausztriába, megnéztem azokat a kincseket, amiket nem kaptunk vissza Trianon után. Ugye, kapott tőlünk egy listát Ausztria, hogy mit akarunk, ebből a leghíresebb a Képes Krónika. Nem adták vissza a Nagyszentmiklósi kincset, Zrínyi ruháját, amelyben kirohant a szigeti veszedelemkor, és Mátyás király gótikus páncélját sem, amelyben bevonult Bécsbe.

Mátyás anekdotahős volt, ezért rajzfilmre nem túlságosan alkalmas az én felfogásom szerint. Hogy realizisztikus módon illusztráljak helyzeteket, az nem fekszik nekem. Amikor az ember végighallgat vagy végigolvass egy ilyen típusú történetet, akkor óhatatlanul berendeződik a tér, abban kosztümös figurák jelennek meg. Nekem ez nem elég az illusztráláshoz, valami más utat kell járnom. Bár vannak a rajzaimon, úgymond, reális terek is, de igyekszem elveszejteni őket, főleg a corvinák hangulatát idéző indás-valamivel, mert attól válnak mesészerűvé.

A mesekönyvem címlapján Mátyást irreálisan nagy orral ábrázoltam. A nagy orr, aminek mindig van egy kis erotikus utalása is, megint szimbolikus szerepet kap. Az orron négy ember ül. Egy katona, egy pap, egy polgár és egy paraszt. A korabeli társadalmat próbáltam az orrára varázsolni. Csupán csak abból származik a nagy orr legendája, hogy amikor ezeket a meséket rögzítették, a királyportrék már oldalnézetben szerepeltek a pénzekben. A Mátyás korabeli pénzekben a képmás azonosíthatatlan, mert lovon vagy trónon ülő pici emberkének láthatók csak rajtuk. Viszont a barokk korban, az erdélyi fejedelmeknél kezdődik az, hogy profilban, karakteresen, fölismerhetően ábrázolják őket a pénzen. Tehát itt a nagy orr nem azt jelenti, hogy nagyorrú volt Mátyás király, hanem hogy az anekdotamesélők profilban látják őt a pénzekben. Ebben az illusztrációhalmazban, ami a könyvben van, próbáltam egy kosztüm-keresztmetszetet is adni, hogy miket viseltek ekkoriban a mi eleink.

A filmsorozatban, amely a Mondák a magyar történelemből címet viseli, abban van három történet, ami Hunyadi Mátyáshoz köthető, a Jankula és a Kemény Simon – ezek Hunyadi Jánosról szólnak –, és a Mátyás királlyá választása.

Ezeket a történeteket úgy formáltam meg, hogy a gyerekekben, akik megnézik, szülessék meg a vágy, hogy még többet megtudjanak, és még többet lássanak belőle.

Lejegyezte: Kóka Rozália

A Nemzeti Táncszínház programjából

NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ – SZÍNHÁZTEREM

Április 21., május 5., 10., 21., 31, június 13., 14. 19.00 óra

Nagyidai cigányok

ExperiDance - Román Sándor Táncársulata

Április 27., 19.00 óra (Bemutató)

Aranyág – Duna Művészegyüttes

Április 28., 10.30 és 15.00 óra, május 29. csütörtök, 10.30 óra

(Törökveszi Bérlet 4.)

Zene-Bona, Szana-Szét – Honvéd Táncszínház

Május 4., 15.00 és 19.00 óra, június 1., 15.00 és 19.00 óra, június 2., 19.00 óra

Ezeregyév – ExperiDance - Román Sándor Táncársulata

Május 16., 19.00 óra

Magyar Carmen – Honvéd Táncszínház

Május 20., 10.30-kor

Hamupipőke – Duna Művészegyüttes

Május 20., június 10. 19.00 óra

Tavaszi szél – Duna Művészegyüttes

Május 24. 19.00 óra (Bemutató)

Mezőség – Élő Martin Archivum V. – Honvéd Táncszínház
Molnár István Bérlet (4)

Június 4., 19.00 óra

Mezőség – Élő Martin Archivum V. – Honvéd Táncszínház
(táncház)

Június 8., 19.00 óra (Bemutató)

A fekete malom – Fitos Dezső

Június 15., 17.00 óra

Táncban orchid pirulása – Bihari Együttes

NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ – REFEKTÓRIUM

Április 24., 19.30-kor

Arany és kék szavakkal – Herczku Ágnes - Horváth Zsófia

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA – FESZTIVÁL SZÍNHÁZ

Április 23., 19.00 óra

Magyar Concerto – Magyar Állami Népi Együttes

Április 26., május 8. 19.00 óra

Fekete-piros...tánc – Honvéd Táncszínház

Május 11., 17.00 óra

A 60 éves Erkel Ferenc Néptáncgyüttes jubileumi előadása

Május 19., 19.00 óra, május 20., 15.00 és 19.00 óra

Egri csillagok – Honvéd Együttes

Június 12., 19.00

Naplegenda – Magyar Állami Népi Együttes

www.nemzetitancszinhas.hu

BaHorKa

Termőre fordult a legújabb hajtás a Jászság Népi Együttes terebélyes fáján

Ha a Jászság Népi Együttest úgy képzeljük el, mint egy vastag, terebélyes fát, akkor a BaHorKa a legújabb hajtás rajta. Nevüket nem a kis növényhatározó valamely címszáva után választották, minék hallatán hamarabb gondol az ember a havasi legelők virágára, mintsem egy énekegyüttes megnevezésére. Virágnak ott vannak ők maguk, mindjárt egy egész csokorral. Név szerint: Balogh Melinda, Horváth Sára és Kaszai Lili. Így jellemezte a lányokat a Jászkiút újságírója bemutatkozó koncertjükét követően. Azóta eltelt néhány hónap, s a hajtásból igazi termés lett. Az együttes azóta töretlen lelkesedéssel dolgozik, olyannyira, hogy több koncertre való nótát válogattak és dolgoztak mára össze, amolyan „bahorkásan”. Na nemcsak a repertoár bővült, hanem az álmok, a közös tervek is tovább szövődtek. Mindezek megvalósítása, céljaik elérése azonban, saját bevallásuk szerint is, csak szorgalmas és kitartó munkával sikerülhet. A próbák mellett rendszeres kutatómunkát is végeznek, és nagyon fontosnak tartják a még élő adatközlőkkel való találkozásokat is. Első közös szakmai bemutatkozásukat egyből siker koronázta, hiszen beválogatták őket a „Táncház-népzene 2007” című lemezre. A bemutatkozás után a megalakulásról, a közös munkáról és a tervekről kérdeztem a lányokat.

Kaszai Lili: Hat éves koromban édesanyám íratott be néptáncra, Jászfényszaru az Iglice Gyermeknéptánc Együttesbe jártam, ahol az akkori női vezető hívta fel a szüleim figyelmét arra, hogy népi énekléssel is kelene foglalkoznom.

Középiskolába Kecskemétre kerültem a Kodály Iskola gimnáziumi tagozatára, majd másfél év után a Zagyva Bandának köszönhetően értesültem arról, hogy Vácon, a Pékéthy Tibor Zeneművészeti Szakközépiskolában van népi ének szak. Eddig a pillanatig nem tanultam énektanártól, a technikát és a dalokat is autodidakta módon sajátítottam el. Első tanárim Cziráné Bodza Klára és Papp Ágnes voltak, majd a 12. osztálytól Bodza Klára és Szikora Réka. Jelenleg a 13. évfolyamon Szikora Réka módszere jeleníti számomra a biztos fejlődést. 2006-ban, az Első Országos Szakközépiskolai Népzeneversenyen Arany-fokozatú minősítést értem el. 2006-ban a Bonyhádi Népzenei Találkozón felnőtt kategóriában nívódíjat kaptam.

Horváth Sára: 1996 és 2006 közt a gödöllői Frederic Chopin Zeneiskola növendéke voltam, népi ének szakon. Tanárim: Benedek Krisztina, Szikora Réka és Szabó Károly voltak. A zeneiskola növendékeként számos országos népi énekversenyen vettem részt és értem el különböző eredményeket: VII. Zsoltár- és népdaléneklő verseny 2. helyezése (2001), III. Országos Népzenei Verseny, szóló és csoportos nívódíjak (2002), Frederic Chopin Zeneiskola, Év növendéke díj (2004), Új élő népzene 10. pályázata (a lemezen egy moldvai dallal szerepeltem, 2005-ben). 1995-től a Gödöllői Táncegyüttes, majd 2002-től a Jászság Népi Együttes tagjaként táncolok.

Balogh Melinda: 1995-től 2001-ig az Óbudai Népzenei Iskolában tanultam énekelni Budai Ilnától, ekkor kezdtem el táncolni is a kecskeméti Kurácsi Táncműhelyben, ahol sok énekes feladatot is rám bízta. 2004 óta táncolok a Jászság Népi Együttesben, itt ismerkedtem meg Lilivel és Sárával.

– Hogyan indult el a közös munka?

Kaszai Lili: A Jászság Népi Együttes Bol-dog lelkek tánca című produkciója kapcsán kerültünk egymással közelebbi, szakmai kapcsolatba, bár a közös munka gondolata már jóval hamarabb megfogalmazódott bennünk. 2007-ben a Csángó Fesztivál keretein belül tartottuk bemutatkozó koncertünket, ahol a kecskeméti Hírös zenekar szolgáltatta a kíséretet.

– Miben más, mivel több a BaHorKa, mint egy „klasszikus” énektrió?

Kaszai Lili: Nem csak egy műfajban alkotunk, hanem nyitottak vagyunk az újítások felé is. Szívesen variálunk a többszólamúsággal. Kihasználjuk a három különböző hang nyújtotta lehetőségeket. Más szemmel nézünk az autentikus zenére, például nem riadunk vissza szólameltolásoktól, diszsonáns hangzatoktól sem. Legújabban Karády Katalin dalokat rakunk át népzenei alapokra. A szakmában már van egy énekesnő, aki ezzel foglalkozik, de ő jazz-be ülteti át a számokat, mi pedig ettől eltérő módon népzenei alapot teszünk a számok alá.

Balogh Melinda: A Bahorka egyik fő sajátossága, hogy a zenei stílusában is megvan ez a hármasság: autentikus magyar népdalok, cigánydalok és a feldolgozások. Mi legalább is ezt a három dolgot külön kezeljük. Az éneklésen kívül mindhárman táncolunk is, ezért koncertjeink szerves részét alkotják a különböző táncos betétek.

– Mit vártok a közös munkától?

Kaszai Lili: Mit várok? Előrelépést, egy jó

erős csapatot, technikában, autentikában, feldolgozásokban, idegen népek zenéjében, és hogy kialakítsuk a „Bahorka zenét”, mint egyedi műfajt.

Balogh Melinda: Sok új érdekes és izgalmas, autentikus cigány és nem autentikus zene készítését a három különböző hang és tudásanyag kihasználásával.

Horváth Sára: Én izgalmas közös produkciókat várok (amik születnek is szépen sorban), sok lehetőséget látok a zenekarban és mind a hármunkban. Remélem, még fontos szerepet fogunk betölteni a hazai népzenei életben!

– Ki milyen formában vesz részt az együttes munkájában, miben domináns?

Balogh Melinda: Lilinek van a legtöbb tudása a zeneelmélet, szolfézs, összhangzattan terén, s az autentikus dolgok felkutatásában is jártas. Sára inkább a modern vonulatot képviseli, és a finomságokat teszi hozzá a munkához. Ő az, aki a különlegességeket csempészni be a zenébe.

Horváth Sára: Hármunk közül Melinda a nagy szervező és néha a leglelkesebb is. Az ő területe az autentikus cigány dalok, ebben van igazán otthon. A közös munka nálunk tényleg közös munka, általában mindenki (az összes zenész is!) a saját ötleteivel próbálja segíteni és emelni a produkciók színvonalát.

– Kivel, kikkel dolgoztok együtt?

Kaszai Lili: A Jászság Népi Együttesrel, s az ő produkciójuk kapcsán pedig a Dűvő együttesrel.

Balogh Melinda: Alapvetően a Hírös zenekar a mindenkori kísérőzenekarunk. Azt mondhatjuk, hogy nagyon szerencsések vagyunk, hogy megtaláltuk őket. Nagyon jól tudunk együtt dolgozni, segítőkészek és jó ötleteik vannak. A primás Hegedűs Máté, aki olyan finomsággal és technikával játszik, ahogyan kevés primás tud így autentikus és klasszikus zenét egyaránt megszólaltatni.

A brácsás ifj. Mészáros János, akinek a másik hangszere a trombita, ez teszi különlegessé egy-egy számunk hangzását. Barcza Zsolt hangszere a cimbalom és a harmonika, mindkét hangszert igen magas színvonalon műveli, népzeneész körökben is nagy elismertségnek örvend. Tormási Elek áll az elmaradhatatlan nagybögő mögött, aki néha a cintányéros dobos is a kezébe veszi!

– Mire készültök jelenleg?

Kaszai Lili: A Zalai Kamaratánc Fesztiválon indulunk tematikus kategóriában, ez a legközelebbi nagy megjelenésünk.

Horváth Sára: Ez a legújabb közös anyagunk nagyon izgalmasnak ígérkezik, ugyanis Karády Katalin számokat dolgozunk át népzenei alapokra. Külön érdekessége a műsornak, és számunkra nagy kihívás is egyben, hogy a produkció táncos részét is mi fogjuk megoldani a Jászság Népi Táncegyüttes néhány kiváló táncosának közreműködésével!

Balogh Melinda: Van viszont más tervünk is, méghozzá a MaToCsáv zenekarral. (Aki nem ismerné őket, három kiváló fúvós triója.) A próbák már elkezdődtek, a közös munka eredményét nyáron, a jászberényi Csángó Fesztiválon szeretnénk megmutatni. A három énekes és a három fúvós, valamint a zenei kíséret úgy gondolom, igazán izgalmas hangzást fog produkálni.

A másik fontos munkánk a Dűvő zenekarral a „Boldog lelkek tánca” című műsor zenei anyagának elkészítése, ami CD-n is megjelenik. Ez a Küküllő mente dallamvilágát mutatja be, a magyar, cigány és román dallamokon keresztül, akár csak a Jászság Népi Együttes műsora.

– Hol láthat, hallhat legközelebb titeket a közönség?

Kaszai Lili: A Táncháztalálkozón szombat este a Jászság Népi együttes „Boldog lelkek tánca” című produkciójában énekelünk, vasárnap délután pedig önálló koncertünk lesz a Hírös zenekarral, szintén ezen a rendezvényen.

*

Hogy milyen is az a „BaHorKa zene”? Erre a riportban nem kaptunk elég kimerítő választ. Ha javasolhatom, inkább élőben hallgassák meg a lányokat, akkor garantáltan kiderül.

G-D Bea

Új élő népzene 14.

A zsűri tagjai: Marosi Julianna, Pávai István, Sipos János, Vavrinecz András
Sorozatszerkesztő: Havasréti Pál • Hangfelvételek: Főnix Stúdió (Diósd, 2008)
Hangmérnök: Jánossy Béla • Zenei rendező: Havasréti Pál • Borítóterv: Berán István
www.tanchaz.hu • FMVMCD 014 • www.hangveto.hu

Új élő népzene 14. Living Village Music

1. Pesti Csángók Baráti Társaság: Csárdás (Gyimes) 3:53
2. Lehőcz Diána (ének): Páros utak mellett... (Gyimes) 1:30
3. Török testvérek: Lassú magyaros, kettős és sebes (Gyimes) 3:54
4. Csenki Zalán (koboz): Gustyéni kettős (Moldva) 2:10
5. Török Ádám (kaval): Juhos és románca (Moldva) 2:17
6. Szűcs Bálint (koboz), Szűcs Szilárd (duda): Kettős (Moldva) 3:46
7. Bárdosi Ildikó (ének): Magyarország Nagyasszonya (Nyíradony) 2:21
8. Rozsdamaró zenekar: A szeretőm pakulár (Szászcsávás és Magyarózd) 5:27
9. Kerekes Enikő (harántfúvolya): Csurgói fúvolyamuzsika 3:03
10. Kubinyi Júlia (ének): Dudanóták (Négród) 1:56
11. Zsikó Zoltán (ének), Dömény Krisztián (citera):
Kiszáradt a tóbul... (Szatmár) 4:46
12. Cseri Anikó, Hortobágyi Ivett, Majorosi Marianna (ének):
Imregi karikázó (Gömör) 5:49
13. Tündök zenekar: Marossárpataki sebesforduló 3:29
14. Endrédi Judit (citera): Dö-darántú dalok 2:34
15. Szerencsés Martina (ének): Rákóczi-ballada (Somogy) 3:33
16. Bátmonostori Tamburazenekar: Csárdás, friss, ugrós 3:20
17. Zombori Györgyi (ének): Menyasszonybúcsúztató (Tápi) 2:25
18. Dragony Gábor (citera): Csongrádi dalok Magda Imre játéka után 3:36
19. Felvonó zenekar:
Cigánytánc, szokós, sűrű csárdás, négyes (Magyarpalatka) 5:34

FMVMCD 014 • Teljes műsoridő - 65:23

LELŐHELYEK

TÁNCHÁZ ALAPÍTVÁNY
FOLK MAGAZIN SZERKESZTŐSÉG
1011 Budapest,
Szilágyi Dezső tér 6. I. em.
Tel.: (1)-214-3521
Interneten megrendelhető a
www.folkmagazin.hu oldalon

NÉPTÁNCOSOK KELLÉKBOLTJA
1130 Budapest, Katona József u. 22.
Tel.: (1)-239-1199

MESTERPORTA
1011 Budapest, Corvin tér 7.
Tel.: (1)-202-3859

KALÁKA ZENEBOLT
V. kerület Bárczy István utca 10.
Tel.: (1)-267-5331

PRO FOLK
1074 Budapest, Dohány u. 84.
Tel.: (1)-351-3341

Felhívás

A Pesovár Ferenc Alapfokú Művészetoktatási Intézmény és a Forrás Néptáncgyűttes (Százhalombatta) felvétellel keres 1 fő férfi és 1 fő nő táncművészeti főiskolai végzettségű néptáncpedagógust, akik a Pesovár Ferenc Alapfokú Művészetoktatási Intézményben néptáncpedagógusként, a Forrás Néptáncgyűttesnél a felnőtt együttesben tánckarvezetőként végzik munkájukat. Szerencsésnek tartanánk, ha együtt dolgozó pár jelentkezne. Mivel a munkavégzés helye Százhalombatta, ezért szolgálattelakás, vagy férőhely biztosítása megoldható. Bérézés megegyezés szerint. Önéletrajzokat, jelentkezéseket a forras@mail.battanet.hu email címre várunk!

Megjelent

Széki táncoktató DVD

A táncokat eredeti adatközlők mutatják be és Csidu, barátai segítségével részletesen tanítja. Zenét az Ifjú Muzsikás Együttes szolgáltatja ifj. Csóri Sándor vezetésével. A DVD Csidunál rendelhető:
csiducsidu@gmail.com
Tel.: 30-438-0827
Az előzőleg kiadott „43 moldvai tánc” DVD is kapható még ugyanezen az úton.

Táncház – Népzene

HUNGARIAN DANCE HOUSE – FOLK MUSIC

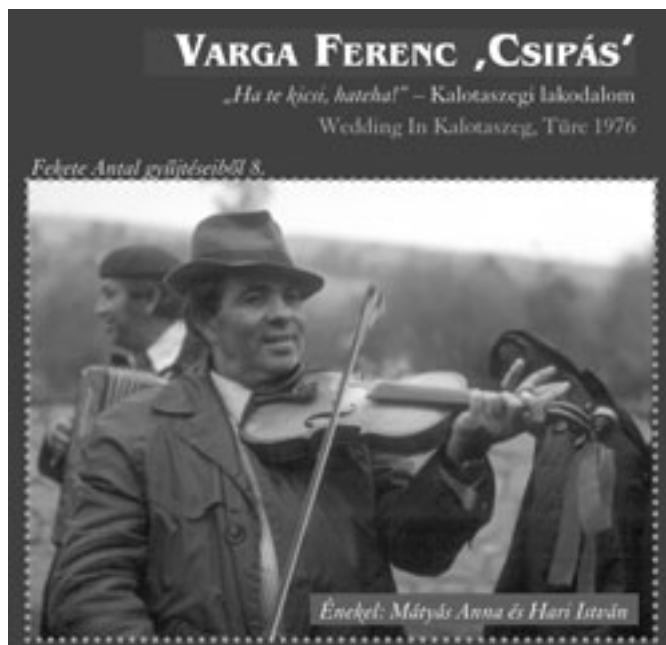
Táncház – Népzene 2008

Szerkesztette: Árendás Péter

1. **Suttyomba zenekar** – *Bodrogközi tánczene*
2. **Enyedi Ágnes, Juhász Réka, Juhász Dénes, Szalai-Gindl János Márk**
„Az akácfa piros alma” (Magyarszovát)
3. **FelVonó zenekar** – *Ritka és sűrű (Ördögösfüzes)*
4. **Kovács Nóri** – *Kalotaszegi dalok*
5. **Fondor Műhely** – *Pe doi paşi şi hârţag (Nagysármás)*
6. **Csevergő énekegyüttes**
Dömötörffy János dalai (Nemespátró, Somogy)
7. **Szűcs Szilárd** – *Jankovics Imre dudánótái (Somogy)*
8. **BaHorKa és a Hírös zenekar** – *Csenyéti cigánydalok (Abaúj)*
9. **Bácska Banda** – *Nagybaracska táncdallamok*
10. **Jasen Trió és Vízvári Zoltán** – *Szlavóniai énekek*
11. **Vizin zenekar** – *Szerb táncdallamok (Medina)*
12. **Takács Éva** – *„Lehullott a Jézus vére...” (Moldva)*
13. **Tündök zenekar** – *Korcsos és cigánycsárdás (Marossárpatak)*
14. **Havay Viktória** – *Bukovinai dalok*
15. **Blaskó Csaba, Makó Péter, Bobár Zoltán „Boby”, Nagy Zsolt, Mohácsy Albert**
Bukovinai silladri (Kakasd)
16. **Szűcs Bálint** – *Kezes és magyaros (Lujzikalagor, Moldva)*
17. **Mentés Másként** – *„Kecskeszemű Gergelem” (Moldva)*
18. **Juhos együttes** – *„Járjad, járjad kicsi kecském” (Moldva)*

HHCD0107

www.hagyományokhaza.hu

FECD 038

FECD 039

FolkEurópa • www.hangveto.hu

FESZCD 09

Kitüntetések

MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND TISZTIKERESZTJE
Román Sándor koreográfus, táncművész,
 az ExperiDance Táncársulat vezetője

MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND LOVAGKERESZTJE
 (POLGÁRI TAGOZAT)

dr. Keszi Kovács László etnográfus
 Kelemen László, a Hagyományok Háza főigazgatója

HARANGOZÓ GYULA-DÍJ
Németh Ildikó táncpedagógus
 Kovács Enikő, a Honvéd Együttes táncos szólistája

SZABOLCSI BENCE-DÍJ
Bereczky János, az MTA ZTI népzene kutatója

Felhívás

Kezdő népzenei zenekarok,
 zeneiskolai csoportok számára

2008. július 11. és 13. között immár 29. alkalommal rendezzük meg a Kaláka Fesztivált Miskolcon, a Diósgyőri várban.

Az idei fesztiválon tehetségkutató versenyt is rendezünk fiatal népzenei együttesek, zeneiskolai csoportok számára.

Olyan együttesek jelentkezését várjuk, akik akusztikus hangszereken magyar vagy más népek népzenejét, illetve a folklórt különböző irányzatait játsszák.

A fellépések helyszíne: Miskolc (Diósgyőr), Vár utca

A program része a Kaláka Fesztiválnak. A jelentkezők részletes információk kapnak www.kalakafesztival.hu honlapon, vagy az info@kalakafesztival.hu e-mail címen lehet érdeklődni.

A Dr. Kresz Mária Alapítvány

Fazekas Központ

heti turnusokban megrendezett tábora

2008. június 30. – július 25.

Fafaragó Tábor, Gyöngyfüző Tábor,

Nemezelő Tábor, Kosárfonó Tábor

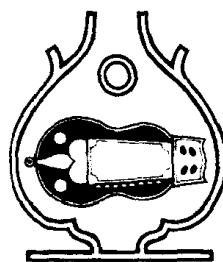
1165 Budapest, Csinszka u. 27.

Tel.: 1-407-1502

fazekaskozpont@mail.datanet.hu

www.kma.uw.hu

KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ TEKERŐK

RÖVID HATÁRIDŐRE!

1039 Budapest, Barátpatak u. 6/B.

T: 06-20/ 438-9145; T/F: 250-7988

E-mail: bela@szerenyi.hu

Honlap: www.szerenyi.hu

SZERÉNYI BÉLA

hangszerkészítő mester, népi iparművész

KODÁLY ZOLTÁN, A NÉPZENEKUTATÓ – II.

Fotó- és dokumentumkiállítás a Hagyományok Házában

Szakmai terv: Pávai István

SZÉKELY DALOK, ÖTFOKÚSÁG

„Hogy az ötfokú hangsor, annyi régi nép, talán minden népek zenéjének kezdete: nálunk is él és virágzik, 1907 óta tudjuk, mikor Bartók Béla először talált nagyobb tömegben efféle dalokat a Székelyföldön.

Hol található? Amennyire azóta megállapíthattuk, az ötfokú dallamtípus otthonos az egész székely területen, a bukovinai csángószekelyeknél; nyomai vannak a Dunántúl és a felvidéki magyarság közt, egyszóval mindenütt, ahol még maradt valami a magyar népkultúra régibb rétegéből. Hogy ez a népkultúra valamikor egységes lehetett, azt valószínűvé teszi az a meglepő analógia, melyet a legkülönbözőbb, egymástól távolos vidéken előkerült törmelékei mutatnak.

Valamikor az úgynevezett magyar skálát tartották a magyar zenéjének legjellemzőbb sajátosságának. Ez már rég tévedésnek bizonyult. Ha ma keresünk oly sajátosságot, amely a magyarok zenéjét megkülönbözteti minden más környüllakó népétől, a ritmus mellett elsősorban az ötfokú hangsor bizonyul ilyennek.” (Kodály Zoltán: *Ötfokú hangsor a magyar népzeneben, 1917–1929*)

„A kemény életviszonyok közt szigorgó székelynek mintha alig volna hangja az öröme. Legalább java dalolása a bánat, keserűség remeke. Vannak azért »fürge nótái«, közte az eltűnedező székely táncokra való zenék. De öröme fátyolos, inkább a néha kipattanó életöröm és humor, mint a gondtalan jókedv hangja.

A székely dalokból és a hozzájuk többé-kevésbé közelálló más régi dallamainkból lassankint feldereng egy egységes magyar zenei nyelv képe, egy régi tradíciótól keményre csiszolt, monumentális

stílusé, amely, ha darabokban hevertéből összeszedjük és eggyé illesztjük, még nagy fejlődés indítója lehet.” (Kodály Zoltán: *A székely népdalról, 1919*)

GYŰJTÉS A HÁBORÚ IDEJÉN

„... mély hálával kell megemlékezni arról, hogy Vikár Béla örökét az utolsó 4–5 év alatt nem kisebb emberek, mint hazánk egyik büszkesége, a népzene legmagasabb, legrejtettebb, legfinomabb rétegeiben a geni intuitíójával otthonos zeneköltő, zeneakadémiai tanár, Bartók Béla és congeniális társa, Kodály Zoltán vették át. Ha kettőjüket, folkloristikus közbejöttével, a magyar kultuszokmány anyagilag kellőképp segíti, úgy gyűjtésük [...] Nemzeti Múzeumunk néprajzi és folkloristikai [...] osztályainak örök érdeme és büszkesége lesz.

A gr. Teleki Pál eszméjének végrehajtásához szükséges tételek következmények ezek:

1) Mindenekelőtt egy oroszul és lehetőleg török-tatárul beszélő magyar drágomán tolmács...

2) Egy-két, az egész akciót a fogolytáboroktól bekért listák alapján a középponttól ökonomice dirigáló folklorista: Dr. Sebestyén Gyula és Vikár Béla.

3) Egy-két zenefolklorista: Bartók Béla és Kodály Zoltán.

4) Egy grammophon felvevő és gépet kezelő gépész.

5) Vagy 10.000 grammophon-lemez...

6) Anyagi költségek, a mennyi szükséges. Ki tudja azt előre kiszámítani.” (Seemayer Vilibáld, *a néprajzi osztály igazgatójának levele a Magyar Nemzeti Múzeum Igazgatóságának, 1916*)

Tyúkozás. Istenségit (Bukovina), Kodály Z. felvétele, 1914

Kodály nádsípot próbál ki egy román katonával (1916)

„Ezerkilencszáztizennyolcban Dr. Sebestyén Gyula felkért, hogy a Kisfaludy Társaság tervezett szalontai kötete számára a már összegyűjtött dalszövegekhez szerezzem meg a dallamokat... 1916. október- és decemberben összesen jó 3 hetet töltöttem Nagyszalontán. Tervem volt az egyes gyűjtők segítségével megkeresni a szövegek forrásait és lehetőleg minden szövegnek lejegyezni a dallamát.

Csakhamar kiderült, hogy ez lehetetlen. A háborús népmozgalom az énekesek, sőt gyűjtők egy részét is szétszórta a világ minden tájára. Ki elesett, ki fogoly lett, ki a harctéren volt. Az itthon lévők közt gyász, nyomott kedv miatt senki se dalolt szívesen. A gyűjtők sok esetben elmulasztották pontosan feljegyezni az énekesek nevét és címét, s így nem is tudtak nyomra vezetni. A lejegyzett szövegek alapján megszerzhető dallamok hamar együtt voltak; ha több eredményt akartam elérni, félretéve a füzeteket, át kellett térnem az önálló gyűjtésre.” (Kodály Zoltán: *Nagyszalontai gyűjtés, 1924*)

HANGSZERES ZENE

„A nép kezén találunk magakészítette hangszereket (doromb, kanásztülök, pásztorkürt, furulya, duda, citera vagy tambura, ritkábban: cimbalom, tekerő) és gyári hangszereket. (Hegedű, klarinét, cimbalom, szárnykürt, harmonika, szájharmonika.) [...] Maga-készítette hangszereken is játszhat műzenét, viszont gyári hangszereken is hallhatunk népzeneit.

...az 1880-as években igen sok helyen módos lakodalomban is beérték a dudával. (Garamvölgy, Félégyháza.) A zenész-cigányok akkor még inkább a városok, mezővárosok körül húzódtak meg. A nép növekvő úrhatnámsága vitte őket idővel olyan kis falukba is, ahol azelőtt sohasem jártak. A cigányok terjeszkedésével a nép muzsikáló kedvtelése még szűkebb térre szoríthatott.

A magános hegedűshöz nagyobb igényű vidéken egy, ritkán két kontrás szegődött. Cimbalom, klarinét, kis- vagy nagybőgő csak később váltak kisebb helyen is nélkülözhetetlenné...

Ahol a cigánybandák mintájára népi zenekarok (»magyar banda«) alakultak, ugyanazokat a hangszereket használták. Egyébként azonban már hangszereiben is élesen elválik a népi zenélés a cigányokétól. A cigány sohasem használ: citerát, furulyát, dudát, harmonikát, dorombot, tekerőt.

A páasztorkürt és kanásztülök inkább foglalkozási eszköz, mint zenei hangszer, bár zeneileg éppen nem érdektelen, amit belőle itt-ott ki tudnak hozni.

Illusztráció Kodály A magyar népzene c. tanulmányához (1937)

Közös a hegedű, cimbalom, klarinét. Ez a szárnykürttel együtt az újabb (még a levente-zenekarok előtt) magyar falvakban is terjedő rézfúvó-zenekarok révén került a nép kezébe, s mint dallamhangszert néha zenekaron kívül is használják.

A cigányzenész néprajzi értéke annyi, amennyit a városi dal- és tánczenén felül tud. Mikor a nép dalait játssza, tárgyunkhoz tartozik. Ezenkívül különösen Erdélyben sok, egyelőre ismeretlen eredetű tánczenét hallani cigányoktól. A nép ugyan táncol rá, de sem dalolni, sem zenélni nem szokta. Ennek tehát a cigány az egyetlen forrása...

Hangszeres zenére nézve: hallgató az egész nép. Ott az előadás egyese, kevesek dolga. Akár cigány, akár népbeli a zenész: egyedül vagy kevesedmagával áll szemben a hallgató tömeggel. Nem teljesen passzív a tömeg: erre a zenére járja a táncot és nagyon is megérzi, ha nem kedvére való módon játsszák. Ellenőrző, válogató, meg tudja különböztetni a jobbat. 1910-ben mondta egy fiatal falusi cigány Erdélyben: legnehezebb az öreg székelynek muzsikálni. Ahogyan ő kívánja, fiatal cigány nem is igen tudja már.

Itt a nép tehát már rég kilépett a népi kultúra ősfarmájából, a zenei önállóság állapotából. Rögtönözve eltáncol a fiatalság énekszó mellett is. De bármily szerény bál: hangszer, fogadott muzsikálás nélkül nem eshet meg... Mélyen gyökerező, régi felfogás, hogy a tánc, lakodalom zenei szolgáltatásáért fizetség jár. Itt már a fizetett specialista, a hivatásos szakember foglalta el a »háziipar« helyét.

Mit játszik a nép hangszereire? Jobbára szöveges dalokat, hangszeres formába öltöztetve. Idesorolhatunk olyan darabokat is, melyeknek szöveges formáját nem ismerjük ugyan, de szerkezetük, stílusuk megengedi azt a feltevést, hogy ilyenekből származtak...

Nem lesz meglepő, ha egyszer, adatok birtokában, sikerül majd bebizonyítani, hogy tánczenénkben középkori elemek is élnek. Hisz van okunk hinni, hogy még annál is régebb kor maradványai azok a primitív, rendszertelenül ismételt ütempárok, amelyeket különösen dudán hallani.

A magyar dudások kivétel nélkül szöveges dallamokat szoktak játszani. De néhány variáció után rátérnek egy figurált befejező szakaszra, melynek neve: »aprája«. Szövege nincs, legfeljebb rövid táncszókat fognak rá. Ez a sokszor vég nélkül ismételt »aprája« nem egyéb, mint primitív tánczene, formája, mint a gyermekdaloké, tartalma kevésbé hangzó.” (Kodály Z.: *Hátrahagyott íráskönyvek I.*)

SZÉKI SOÓS JÁNOS

GÉPELTSONKA

I. rész

Karácsony nagyhete volt, a tóvidéki ember házunk elé húzott rozoga szekérével, és egy öl szénát vetett a ridegtartástól megszűrösödött bivalyai elé. Anyám éppen piros pántlikát font a hajamba, templomba készített, mert azelőtt pár héttel kezdtem el a konfirmálást. Ott ültem a megfakult tükör előtt, és időnként összecsuksam a kezemben lévő zsoltáros könyvet, hogy anyámnak felmondhassam az ünnepre kiadott énekeket. Egy nyüzött lélek ponyikalmát árul, mondta apám az elsőház recsegő küszöbdeszkáján állva, és szigorú tekintetéből megértettem, nekem kell kimennem almáért. Fájntos almákat hoztam maguknak, mondja a málépálinkától bűzlő völgyi ember. Kirepedezett kezével beletrúrt a szekérderéknyi almába, néhányat markába vett és felém tartva szorítani kezdte őket, mutatta hogy jó kemények, egy sem rothadt. Láta, hogy ünneplőben vagyok, ő rakta tele kézikosaramat.

Mennyit kóstált ez a kosár fagyos hógolyó, kérdezte apám. Két kupa málélisztet, vágta rá anyám hetykén, az igazság nyergében érezve magát. Vályogházunk kiadós melegétől előbb könnyezni, majd folyni kezdtek az almák. Apám mérgében felkapta a csöpögő kosarat és rohant vele a csúrbe a vagykaszagú kádhoz, hogy beleborítsa a szilvacfevrébe, amit nagy keserűségére még nem tudott kifőzetni disznószerződés hiányában. Akkoriban még a hágatásért is disznót kellett szerződni... A keresztapám kóstolója is elfogyott már régen, vele sem fogott kezét a szerencse: száz liter lefőzött pálinkából a törvény szerinti kilenc járt neki, éjjel hozták haza Bálint fogatossal. Két napot és két éjszakát töltöttek a vernyicében, keresztanyám alig győzte hordani nekik az ételt, vitte is szívesen, csak ne részegedjenek le a fekete földig a sok erős és meleg pálinkától. Füstölőjűnkben már csak a kötöző spárgák emlékeztettek a kolbászra, hosszúpecsenyére. A kimérés végére mégis úgy néztek ki, mint a disznók, azt sem tudták, merre laknak, a sorukra váró emberek felsegítették őket a bakra, valaki még egy üveg pálinkát is nyomott a kezükbe, úgy indultak neki a fagyos éjszakának. A szekér derekában csak a tízliteres fonott üvegkorsó kilenc liter pálinkával és a lópokrócba kötött maradék széna himbálódzott. Keresztapámék már a sokadik nótával adták a világ tudtára, hogy ők most igen nagy boldogságban vannak. Úgy félúton a lovak hőkölni kezdtek, nagyokat horkantottak, sörényük vad rázásába kezdtek, mintha nem húzni, hanem tolni akarnák a szekeret. Bálint gazda korbácsütései sem hoztak eredményt, a két paripa hátsó lábra emelkedett, és egy szempillantás alatt derekat vetett a szekér, és felborult. Keresztapámék elterültek a fagyos földön, s csak akkor tértek magukhoz, amikor már folyt alattuk a drága szilvapálinka-

ka. Bálint gazda magához ölelte a félig kifolyt üvegkorsót, úgy szorította magához, mintha attól függne az élete, keresztapám csak feküdt hason szétterpesztett kezekkel és lábakkal, száját rendre belemélyesztette a fagyott marhanyomokba, és az anyamellre tapadt éhes csecsemő mohóságával szürcsólni kezdte belőlük a pálinkát. Másnap, mikor bekopogott apámhoz a fél liter kóstolóval, csak annyit mondott: édes jó komám, nem hozhattam többet, mert a finom kóst javát az éjjel felitta az Úr asztala...

Augusztus 24-én, Szent Bertalan napján sikeresen feleltem a Kis Kátéból, zsoltárokból és Úrvacsorát is vettem, kicsit el is érzékenyültem a bor és a falatka kenyér lenyelése után, mert Szárazajtai tiszteletes, miközben jól a szemembe nézett, azt mondta: légy jó mindörökké! Kérdezte is anyám, hogy mit mondott a pap nekem, mert akárhogyan figyelte, nem vette észre, hogy másoknak is mondott volna valamit. Nem tudom, hogy anyámnak valaha is megmondtam volna, de én mindig Szárazajtai tiszteletes elbocsátó szavai szerint cselekedtem. A déli templomozás után nálunk is konfirmálási vacsorára gyülekeztek az emberek, apám szilveszter után az utcára öntötte a kád cefrét, benne a kosár nagyheti fagyos almákkal, de az ünnepi asztalra mégis került pálinka bőven, majd máskor elmesélem, kik ittak belőle. Akkor ülhettem asztalhoz először, addig a kályhapadkára telepedhettem, kis agyagtányérommal a kezemben, amiből ennivalómat kanalazhattam. Legtöbbször magyarólevest főztünk, amiben hús helyett égett kenyérhéj úszkált. Apám azt szokta mondani, hogy a gyomornak van szája, de nem tud beszélni, nem pletykálja ki, hogy mit tettél bele... Tőlem az iskolában már nem is kérdezték, hogy mit ettem ma vagy tegnap, tudták, hogy úgy is magyarólevest mondom. A szomszéd Kisóék lánya mindig fülentett, hetente több alkalommal is csiperkemártást mondott galuskával, s még bizonygatta is, hogy az jobb mint a csirkemártás, ezt már az örökké pityókás iskolaszolga sem állta meg szó nélkül: akkor az ülümiért jön csirkéért a faluba, miért nem lakik jól gombával a juhlegelön...?

Azon a nyáron is jártam anyámmal a mezőre kapálni, murkot gyomlálni, szénát gyűjteni. A konfirmálástól még nem lettem nagyobb és fejlettebb, de azt mondták, hogy mostantól a nagykapa illik hozzám, ahogyan a konfirmált fiúk kezébe az egészes kasza. Egyeslány voltam, anyámékát nem vágta volna földhöz a stafírungom kiállítására, őszszel mégis beállítottak szolgálni Kolozsvárra. Gyalog mentünk a Szamos-völgyi vasútállomásig, pedig buszjárat is volt falunkból a kincses városba, de anyám azt mondta, hogy őt is így vitték harminc évvel ezelőtt. Egyik kezemben fogtam az elegyes vászonba gyömösölt kimenő és ünnepi gúnyamat, másikkban egy kosár hajnalban szedett hamvas paradicsomot, anyám vállát egy félzsáknyi murkó vegyesen petrezselyemmel nyomta a föld felé. Mert mi lesz, ha nem fogadnak meg, legalább a vonatjegy ára térüljön vissza. Álltunk anyámmal szótlánul a Széchenyi tér közepén, ahol kedden és csütörtökön cselédpiacot tartottak. Az arra sétáló nagyságák sajnálkoztak rajtunk, hogy szüleink miért törnek derékba fiatal zsendülésnek indult életünket, miért nem tanítatnak inkább, miért erőszakolják ránk a cselédsorsot. A kora őszi apró szemű eső nem sokáig verdesett minket a téren. Egy elázott, szája sarkában cigarettát billegető fiatalasszony tartott felénk, aki a többi eladásra váró lányra rá sem

nézett. Törte a magyart, de megértettük egymást. Anyám havi hatszáz lejbe állapotodott meg velem, egyelőre főzni nem kell, csak bevásárolni, takarítani és vigyázni az óvodás korú kisgyermekükre. Abban is megegyeztek, hogy csütörtök délutánoként este hétig kimenőt kapok, vasárnap délután úgyszintén, de akkor némi zsebpénz is üti a markomat. Tőlem csak annyit kérdezett a fiatalasszony, miközben ismét rágyújtott, hogy Zsuzsinak vagy Zsuzsikának szólítson, amire anyám válaszolt: Jó neki a Zsuzsi, otthon is úgy üsmérik! Ezután beverekedtük magunkat a zöldségpiacra, hogy anyám kiáruhassa a vonatjegyek árát. Búcsúzásakor hangos zokogásba kezdett, a fiatalasszony erre azt találta mondani, hogy vessen már véget ennek a színjátéknak, különben miért hozott ide? Anyám ettől az elevenbevágó felszólítástól kicsit megszeppent, tekintete egy pillanatra megmerevedett, aztán egy halvány ceruzavonásnyi mosolyt erőltetett arcára, és asszonyom kezébe adta a kosár paradicsomot, hiszen magukisapiacrólélnék mormogással kísérvé.

Az Erzsébet üti villában gazdám is, asszonyom is jól bántak velem, fiatal mérnökök voltak mindketten. Megtanultam tőlük románul, kezdtem érteni az úri terítést, felszolgálat, jól ment a vasalás is, amit otthon egyáltalán nem gyakorolhattam, mert a mi ingeinket mángorolni kellett. Fizikailag is jól bírtam a munkát, a szénahordás mellett itt mindent könnyűnek találtam.

Csütörtökön délután örökké a rólunk híressé vált Posta-kertben jöttünk össze falumbeli lánypajtásaimmal, sorsársaimmal. Összefogódkodva sétáltunk, énekeltünk, táncoltunk, ha már úgy hozta a sors, hogy nem járhattunk otthon táncházba. A gyárkürtök elhallgatása után nem sokkal, kezdtek feltűnedezni a hamisítatlan szalmakalapos legények is. Olyankor bátrabbak lettünk, arcunk égni kezdett, s egyre hangosodó énekünk a Telefonpalota legfelső emeletébe is belesípített. Az erős markolatú fiúk építőtelepeken dolgoztak, kubikoltak, pénzük ugyan volt, de nem pazarolták itálra, sem nekünk édességre, ha fogcsikorgatva is, de élire rakták a kék százásokat, kellett a házépítésre. Falunkban, aki nősulni akart, annak háza is volt már. Általában az apjuk mellett dolgoztak, akik inkább vállalták a hányódást, csak örökre szabadulhassanak a nyomorúságos kollektív gazdaságból. A fiúk, bizony szigorú felügyelet alatt voltak, követték egymás keresetét és annak útját is. Ünnepek alkalmával enyhült csak az apák szigorúsága, olyankor a táncházbér és a cigánypénz mellé juttattak fiaiknak egy kis dugipénzt is, amit nem kötöttek az asszony orrára. Az ügyes legények közül nekem is jutott egy, akivel többet beszélgettem, táncoltam, és szürkületkor a gazdámék kapujáig kísért, akik mindezt észrevették és szóltak, hogy máskor ne fagyoskodjunk kint az utcán, bejöhet a fiú is.

Karácsony előtt meglátogatott anyám, hozott egy kis fuszulykát, hagymát, néhány főzetre való murkot, petrezselymet, hogy jobban kedveljenek, és hátha megpótolják a járandóságodat is, mondta. Aznap segített nekem mosni és megbeszélte gazdámékkal, hogy karácsonyra engedjenek haza, hogy én is ott lehessen az ünnepi multságokon.

A késő délutáni járattal érkeztem falumba, erőteljes havazásba kezdett az ég, szüleim alig láttak ki hósapkájuk alól. A felismerhetetlenségig előzékenyek voltak, csak úgy kapkodták ki a kezemből a csomagokat. Tyúkot vágtak a tisztetemre, mint utóbb bevallották, kényszervágás volt, ugyan-

is az egyik süldőnk kicsit megszagatta a vályújába merészkedő bestia jószágot. Őszinteségük nem váltott ki belőlem sértődést, az ilyen eset nem szokatlan falun. Vacsora után már nem szaporítottuk tovább a szót, nyugovóra tértünk. Alighogy elszenderedtem, s a mesés álmok összegubancolódtak számai kezdtek körém fonódni, a nyers valóság riasztott. Anyám keze a takaróm alatt és cefetül markolássza a melleimet. Felkunkorodtam az ágyból, ránéztem, de hang nem jött ki a számon. Kezét vállamra tette és szinte suttogva mondta, hogy aludjak csak bátran vissza, holnap mindent megmagyaráz.

Azon az éjszakán szemhunyásnyit sem aludtam, a befelőlé sírástól csak remegtem, azt éreztem, hogy a megalázás okozta dühtől megfulladok.

Apám már pirkadatkor kiment ellátni az állatokat, csendben öltözködött, még a reggeli pálinkájáról is lemondott, nem nyikorgatta a kredenc ajtaját, gondolta, iszik majd az istállóban, a jászol alá dugott üvegből. Anyám a kelletténél is hangosabban keverte a puliszkát, a somfából készült keverőn próbálta levezekelni bűnét, de láttam, hogy csak viaskodik, tegnap esti cselekedetét nem tudja a puliszkába fojtani, mert az forró gőzként mindegyre a kigyulladt arcába csap. Amikor látta, hogy mozgolodom, közelebb lépett ágyamhoz, és az abrosz sarkait igazítva azt mondta, ha felöltöztem, szóljak apámnak, hogy kész a frustuk, s hogy milyen jó lesz újra hármásban reggelizni megint. Már indultam volna apámért, amikor anyám szembefordult velem, megfogta vékony kezem, és kissé remegve azt mondta, ne haragudjak rá, ne gondoljak semmi ferdeségre. Ő csak arra volt kíváncsi, odaadtam-e már magam valakinek, mert akkor melleim lágyak lennének, s hogy valamikor őt is így vizsgálta az anyja... Akkor ő is haragudott az anyjára, de most így utólag nem haragszik rá, attól kezdve még jobban vigyázott és megtartotta magát az urának, s milyen jól tette, mert a nászéjszakájuk előtt szólt neki az anyósa, hogy reggel ne vesse be az ágyat, mert meg akarja nézni a lepedőt... Megsajnáltam anyámat, és kitört belőlem a keserű sírás. Én sem haragudtam anyámra, csak egy jó ideig úgy röppent le egymásról a tekintetünk, mint bogárlégy a marhasórol.

Az utolsó ünnepi táncházba már nem mehettem el, ugyanis előző alkalomkor kimuzsikáltak, a híres Rákóczi-Marssal kísérték a kerítésen kívülre, mert nem akartam táncolni egy csúnya öreglegénnyel, különben is volt nekem már igazi párom, de a gőgösségtől se nem látó, se nem halló felkérőm ezt nem vette figyelembe. Leállította a zenészeket, a táncolók is megálltak, és síri csendben hallgatták, amint kiáltotta, hogy hat hétig nem léphetem át a táncház küszöbét. Nálunk ilyen esetben a fellebbezésnek nincs helye, amit én jól tudtam. A táncba hívó legényt csak akkor szabad visszautasítani, ha nagyon durva, vagy a részegségtől már nem beszámítható.

Vasárnap templomba se mentem, úgyis velem volt tele a falu, nem akartam, hogy megigézzenek. Búslakodva álltam a vastagon behavazott kertünkbe, és hallgattam a harangok összehúzását. Aznap sokan elkéstek az istentiszteletről, tudom, engem vártak; lett volna kiről puszogni az unalmas prédikáció alatt. Anyám szenes vizet vetett nekem és mondta, hogy kilencszer igyam belőle, s közben ismétlem el háromszor: Phű, phű, phű! Kígyófarka a szemük közé! Így kerültem el a szemmel verést.

„Kreatív hagyományok” a vizuális nevelésben

Rajztanári végzettségemet azon felbuzdulásomon szereztem, hogy immáron 8. éve tanítok a Magyar Nemzeti Galériában működő Gyermek és Ifjúsági Képzőművészeti Műhelyben (GYIK-Műhely), és az ott átélt kreatív, fantáziát kitágító művészeti foglalkozások meggyőztek arról, hogy a gyermeklélek mindent ért és mindenre fogékony, csak jól kell feltegyük a „művészi kérdést” számukra – amelyre ők vizuális alkotásokkal válaszolnak. A szabad alkotói szemléletem pedig mindez idő alatt karöltve járt a népművészeti, néprajzi, hagyományörző érdeklődéssel. Néhány erdélyi kalákán (közösségi építőtáboron) vezetett gyermekfoglalkozás során megfogalmazódott bennem egy új kísérleti pedagógiai irány a „kézműves és a kreatív alkotás” között. E cikkben arra vállalkozom, hogy e két szemlélet között közös jegyeket keressek, és olyan utakat mutassak a gyermekek vizuális nevelésében, melyek belső intuitív látásukra és képzeletükre építenek. Hiszen a lényeg pont az alkotás folyamata alatt átélt élmény és szabad formaalakítás, és nem az előre kapott minta másolása. Jogos a kérdés, hogy miként lehet akkor mégis a motívumok formavilágát, stílusjegyeit átadni máshogyan, mint másolással. Remélem, írásomban ezek a kérdések új megvilágításba kerülnek.

A GYIK PEDAGÓGIA ALAPELVEI

A közel 40 éves GYIK-Műhely célkitűzéseit Szabados Árpád, a műhely alapítója így fogalmazta meg: „Az átlagos képességű gyermekek számára létrehozott komplex, kreatív szemléletű műhelymunka vizuális tevékenységi formákon keresztül éreztesse meg az alkotó – nem feltétlenül művészi – tevékenység motivációit úgy, hogy ez a rendszeres és folyamatos oktató-nevelő munka során egész életre szóló élményt nyújtson, segítve a harmonikus felnőtt személyiség kialakulását. ... A művészet nem csodálnivaló, megközelíthetetlen valami, hanem saját problémáikra választ adó nyelv, ha élünk eszközeivel.”

A '70-es évek általános iskolai neveléséből hiányzott az a komplex szemlélet, amellyel a művészeti ágak között kapcsolatot tudott volna teremteni. Ezt a hiányt pótolta az akkor induló műhely, ahol a vizuális tevékenységekhez már kezdettől fogva társult a zene, a mozgás, a film és később a videó is. A GYIK-Műhely nem kívánt képzőművészeti előkészítő lenni, sem kézműves-szakkör, mégis lassan minden korosztályban a tehetséges gyermekek stúdiója lett, miközben sohasem rekesztett ki egyetlen érdeklődőt sem!

A GYIK-Műhely általános célja „– a kreatív, esztétikai és manuális készségek fejlesztése, művészettörténeti ismeretek bővítése mellett – a teljes emberi személyiség kialakulásának, fejlődésének segítése. A látható világ jelenségeit, a képzőművészet területeit igyekszünk tapasztalati egységben megközelíteni, bejárni, eközben előhívni az alkotó magatartás lényegi képét, az egész ember és a világ-egész kapcsolatát”.

A tehetséggondozás itt akkor kezdődik, mikor a gyermekek ecsetet tudnak a kezükbe fogni. Az óvodás kortól kezdve figyelemmel kísérjük őket, s közülük nem egy a középiskolai tanulmányai befejeztével lép ki a műhelyből. Büszkélkedhetünk néhány sikertörténettel is, azonban a lényeges pont nem a tehetségek kiemelésében van, hanem abban, hogy mindenki számára megtapasztalhatóvá tudjuk tenni, hogy önmagát és problémáit, kérdéseit vizuális nyelven fogalmazza meg, és saját alkotó-munkája során tudja feldolgozni.

A 2000-ben megjelent Nagy GYIK Könyv után, tavalyelőtt elkészített Kis GYIK könyvben Szarvas Ildikó így fogalmaz: „A GYIK-Műhely metodikában fontos a »gyermeki látásmód« megőrzése, a játékos, intuitív, élményszerű tapasztalás erősítése az alkotási folyamattal karöltve. A játék az élményszerű megismerés egyik útja, amely az élettapasztalatokat összegző tudást erősíti az ifjú emberben.

A játék a világ egységes képzetének megjelenítése is, terepe egy olyan kapcsolatkeresésnek, amely egy világmodellt és egy életmodellt köt össze. A gyermek játszik a formákkal, színekkel, a hangokkal, az anyagok néha meglepő összeillesztésével, játszik a picivel és épít óriást, ha kell. Létrejön így egy világ, amelyben a gyermek otthonosan mozog. Az általa teremtett világ párhuzamos valósága annak az életmodellnek, amiben a hétköznapi élet. ... Erre a tapasztalási folyamatra épül a GYIK-Műhely kísérleti,

művészeti nevelése is, ahol a játék a különböző anyagokkal és tárgyakkal, az amorf anyagok átalakítása, jelle formálása, a környezet alakítása a rugalmas, lelkesült egyéniség alakulásának egyik záloga. ... Minden tudás kezdete az elámulás. Az elámulásból, rácsodálkozásból sarjad a kérdés. A kérdés ikertestvére pedig a keserés. A gyermek akkor tanulja meg a kérdés tudományát, ha elvezetjük őt az elámulásig. Kérdezni nem csak szóval lehet. Lehet hanggal, de lehet vonallal, tónusokkal is!”

*

A NÉPMŰVÉSZETI VIZUÁLIS NEVELÉS

Nagy öröm, hogy manapság nincs olyan fesztivál, rendezvény vagy majális, ahol ne lennének népművészeti foglalkozások. Azonban a megadott lépésekkel készült csuhé- és gyékény-bábuk, a fonás-szövés, nemezelés, esetleg minta utáni gyöngyfűzés, vagy előre kiszabott körből, négyzetből, és fejenként kiosztott vatinból készült rongybabák, bábok készítése milyen szempontból tekinthetők hagyományörző művészeti alkotásoknak? Számomra ezek sokszor hasonlítanak a hobbiboltok-féle „így készítsünk gyorsan, könnyen... valamit” feladatokhoz. Annak ellenére, hogy a népi iparművészek műhelye egyre változatosabb és igényesebb, sokszor látni olyan végeredményt, amely a gyermeki kreativitást teljesen mellőzi azzal, hogy készen adja kezükbe az alkotás anyagát és folyamatát.

A vidéki, erdélyi óvodákban (ahol sok esetben a hagyományok karnyújtásnyira vannak), kisiskolákban pedig a vizuális nevelés enél is szomorúbb helyzetben van: saját szememmel győződhettem meg arról, hogy „hagyományörző-népművészeti” vizuális feladatok sokszor csak előre fénymásolt minta-lapok (motívumok) kiszínezéséből állnak. Így lehet, hogy egy tulipánt „szépen ki tudnak színezni”, de azt nem tudják meg, hogy hol és hogyan használjuk, s vajon mi-mindent jelképezhet.

*

HAGYOMÁNYÖRZŐ, IDENTITÁST ERŐSÍTŐ ALKOTÁSOK

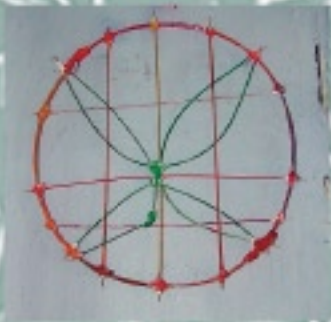
Az elmúlt néhány évben több olyan faluközösségi kalákán vehetem részt, ahol egész héten át a lelkes helyi gyermekekkel foglalkoztam. A lelkes néprajz-kutató házaspár, Fülemile Ágnes és Balogh Balázs által szervezett nyárszói játszótérépítő kalákán (2006, 2007) egy-egy hét alatt készültek gyermekmunkák, amelyből az összeállított kiállítás a mai napig látható a nyárszói kántori lak szobájában. A Pagony Táj- és Kertépítész Iroda tavalyi csikszenttamási fürdőépítő kalákáján pedig a fürdőszentelő avatón volt kis kiállítás a gyermekmunkákból.

A foglalkozásokon az volt a célom, a hagyományörzést összeegyeztetsem a GYIK-Műhely szabad és komplex alkotószemléletével. A feladatok összeállításakor megkérdejeleztem a népi kismesterségeket örzők nézeteit – hogy csupán az eredeti minták, a népi formanyelv és motívumok pontos másolásával lehet a gyermekekben a hagyományokat éltetni –, és úgy döntöttem, mellőzöm a „gyöngyfűző és a babakészítő” feladatokat. Megszületett bennem egy új, kísérleti pedagógia szemlélet, amely egyrészt a falu (a fa-

lusi gyermekek) hagyományaira alapoz, másrészt a fantáziával teli gyermeki kreativitásra. Mivel jómagam eddig ilyen nem ismerem, ezért egyfajta „kreatív hagyományörző alkotásokként” is definiálhatnám. Úgy gondolom, ilyen hagyományos környezetekben olyan feladatokra van szükség, melyek: *a legszűkebben vett helyi hagyományokból merítenek; a táji, helytörténeti, építészeti és díszítőművészeti jellegzetességeiből táplálkoznak; önálló kérdésfelvetéssel rendelkeznek; teret adnak a gyermekek kreativitásának és fantáziájának; interdiszciplináris művészeti ágakat vonnak be; az alkotás újszerű élményét adják.*

Hiszem, hogy mindezeket keresztül készítője elámul, rácsodálkozik saját népművészeti örökségére, erősíti a gondolatai és a hagyományai közötti kapcsolatot, s mindezeknek alkotásában tud formát adni. Természetesen ezek a szempontok sokszor a helyi hagyományok – hiánya vagy megléte – miatt alakulhatnak, vagy a korosztály és nemi összetétel, vagy éppen az időjárás szerint módosulhatnak. A lényeg az abban látom, hogy végeredményképpen „saját” környezetüket nézzék meg – értsék meg – szeressék meg – és ültessék el saját lelkükbe.

*

NÉHÁNY FELADAT ÉS KONCEPCIÓÖTLET

A vizuális formanyelv több helyről is táplálkozhat: a táj jellegzetességeiből, a falu térképeiből, a dűlők neveiből – és határjárásból, a híres épületekből, a népi épületek részleteiről, a faluképből, a temető sírköveiből éppúgy, mint a bútorok díszítőmotívumaiból. Forrása lehet az ősök fényképe, a családfa, a falu számára fontos esemény, egy népszokásnak a felelevenítése... egy mesehős, egy helyi legenda vagy egy népdal.

A feladatok tárháza végtelen. Szerepemet abban éreztem fontosnak, hogy ne egy megadott sémát másoltassak velük, hanem kinyissam a szemüket saját világukra, saját értékeikre. Nemcsak a végeredmény a fontos, nemcsak az, hogy az elkészült munka mennyire „szép”, mennyire hiteles, hanem az, hogy ők mit élnek meg mindez alatt. Az óvodás, kisiskolás korosztály rajzoló-készsége még messze nem is képes motívumok pontos ábrázolására – és nem is lehet ez a cél. Sokkal meghatározóbb lehet egy közös tájkép festése a határban, a saját falujukról. A különböző korosztályok képességei természetesen eltérőek, de a csoportos, együtt-dolgozó feladatokban ez is áthidalható. Az alábbiakban néhány feladat-típust mutatok be, melyek adott helyszínen tetszőlegesen továbbalakíthatók.

1. Családom diófája – A feladat kapcsán először a szüleinkről, nagyszüleinkről beszélgettünk egy öreg diófa alatt. Az időről, a múlttól, a gyökerekről, az ősről, s arról, hogy nincs nagy, koros fa erős gyökerek nélkül. Néhány elszáradt diófa-ágat összegyűjtöttünk, s azokat gipszbe mártott textildarabokkal összekötöttük, saját családfánkká állítva össze. A kész fákat megfestettük; és arra levelek formájában akasztották fel a gyerekek az otthon kinyomozott ősi felmenőiknek nevét. Végül újra összegyűltünk a diófa alatt és megbeszéltek, ki honnan, melyik faluból, milyen ősöktől ered... láttam rajtuk, hogy fontos számukra az elkészült munka.

2. A múlt fényképei színesen – A feladathoz egy régi családi fényképre volt szükség. Körbeadtuk, hogy kitaláljuk, melyiken kinek az ősei láthatók. A múlt fekete-fehér képei meglevenednek, s a jelen színes világát kapják. De már nem az őseinket festettük meg a kép alapján, hanem magunkat színes viseletekben.

3. Motívumgyűjtés – Színes lapon gyűjtöttek össze a gyerekek minél több motívumot a nyárszói utcák kapuairól. Futottak, szaladtak és rajzolták, amit csak találtak. A rajzoknál fel kellett tennetni azt, hogy melyik kapuról származnak, adatgyűjtő jelleggel. Az összegyűjtött motívumokat megbeszélgettük, hiszen éppúgy másolták a kovácsolt vaskapuk indáit, mint a fafaragásokat. Fon-

tos, hogy különbséget tegyünk közöttük és megbeszéljük, melyik milyen korú. Ennek a motívum-gyűjteménynek később is nagy hasznát vettük a táborban, amikor saját vázlateikat alkalmazták más feladatoknál.

4. Motívum-transzformációk – A gyűjtött motívumokat használtuk fel a színes üveglablakdíszek készítésekor, vagy amikor a mákófalvi Kovács Pali Feri jött át a nyárszói táborba, s a bútorfestés motívumait tanulgatták a gyerekek. Persze itt sem várhatjuk el, hogy az eredeti felnőtt kéz mintáit másolják, így azt is sokkal szabadabban kell interpretálni, mind formában, színben, s akkor meg tud nyilvánulni az önálló világnézetük, önálló belső látásuk, ami a népművészetet is mindig előrébb-előrébb vitte. A kör alakú kapumintákat használtuk álmofogók készítésénél, vagy éppen egy kisszék aprólékos díszítését nagytítottuk fel tízszeresére, színes formákká átalakítva – mintha egy nagy varázsszőnyeg lenne.

5. Kapubálványok, lélekmadarak – A sasfák és kapubálványok szimbolikája különleges. Élet- és halálforgók, arcok, lélekmadarak és őrző-védő állatok. Kiültünk a gyerekekkel egy régi kapu elé, s elbeszélgettünk a kapuk (szimbolikus) szerepéről. A bálványfákról, s azokról az állatokról, akik védelmezik – vajon ki védelmez mindent, a mi életünket? Nagyméretű kapubálvány-formájú papírokat vágtunk ki, s azon képzelünk el védelmező-őrző képet. Érdekes, hogy a kész alkotásokon feltűnnek-e a lélekmadarak, s a cserépből kinövő virágok szárain a masírozó tehének, bivalyok, sárkányok – az ő életüket mozgató gondolatok.

6. Temetői séta – Kisétáltunk a temetőbe, végignéztük a sírfeliratokat, családneveket, beszélgettünk arról, ki milyen fejfát, szemfedélt kapott, melyik régi, melyik újabb. Meglepő módon a gyerekekben nem volt semmi félelem, semmi megdöbbenés; természetesnek látták és nagy élmény volt számukra, hogy ott a helyszínen rajzoltunk, vázlatokat készítettünk. Itt nagyobbakkal esetleg lehet vizuális és írott üzeneteket küldeni őseinknek. Ágakra kötözni, s széllel szállni hagyni...

7. Falu, panorámaképek – Határbejárás alkalmával egy közeli dombra másztunk fel és onnan szemléltük a tájat. Három-négy fős csoportokba szerveződtek a gyerekek, s így készítettünk közös tájképeket a faluról, megfigyelve a templomot, a hegyeket, dombvonulatokat, tetőket. Hasonlóan festettünk Csíkszenttamason képeslap-szerű emléklapot is látvány után a falu nevezetességeiről: a Csonkatornyáról, a Szent Anna kápolnáról és az újonnan épülő fürdőről.

8. Üzenet a tájnak – A csíkszenttamási fürdőépítő kaláka alkalmával egy csodálatos és (csodatévő) Feneketlen tó környékén dolgoztunk, melyet egy hatalmas felszín alatti vízbázis táplál. A vízbázisa védett, de sokan mégis szemetelik, nem ügyelnek rá. A gyerekekkel a „csodás” vízbe mártott papírokon festettük meg a tó szinte valótlannul kék, zöld színeit akvarell festékekkel. Az úsztatott képek megszáradtak, s akkor mindegyiküknek egy-egy üzenetet kellett a papírra írni, melyet ők küldenek, kívánnak a tónak. Mindenki elvonult, hogy egyedül lehessen, és ott születtek meg azok a belőlük feltörő érzések, gondolatok, melyeket a csodás tó iránt éreztek. Így talán ezután már másként szemlélik világukat, értékeiket.

Merem remélni, hogy ezzel a néhány példával és a mellékelt képekkel sikerült alátámasztanom, hogy lehet népi emlékeink felé is másként közeledni, mint csupán az eddigi úton. Természetes a helyismeret, s a hellyel való azonosulás fontos feladat azok számára, akik hasonló feladatokat készítenek elő. Maradandóbb élmény és emlék lesz, minek által szívéből tudja majd felidézni népi formavilágának lelki alapjait. A táborok végén rendezett kiállítások hatalmas boldogságot és jókedvet sugároztak az alkotás örömeiről.

Eplényi Anna
tájépítész, rajztanár

NYÁRI NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK

Lovas- és kézművestábor Lovason
Egész nyáron egyhetes turnusokban,
előzetes megbeszélés alapján.
Jelentkezni lehet Eredics Eszternél
Tel.: 87-447-210; 30-247 0720
8228 Lovas, Malomvölgy u. 35.
csidere@freemail.hu
marffy.bence@lovasivendeghaz.hu
www.lovasivendeghaz.hu

MÁJUS

„Mit játszottunk lányok?”

I. Lánytáncok Találkozója

2008. május 1-3.
Művelődési és Ifjúsági Központ
5310 Kisújszállás, Deák F. út 6.
Információ: Bolgovics Andrásné Edit
Tel.: 30-51-76-003; 20-33-37-932;
59-502-672

Bakony Népművészeti Találkozó

2008. május 11. Magyarpolány
8449 Magyarpolány
Dózsa Gy. U. 6.
Fax: 88-231460
cimbi34@invitel.hu

JÚNIUS

VI. Tekerős szaktábor Szentes

(a szentesi strandon)
2008. június 15-19.
Információ: Havasréti Pál
tekageneral@mail.com
Tel.: 30-940-1242
Puskás Gabriella
Tel.: 30-475-3161

Komplex kézműves gyerektábor

2008. június 16-20.
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ
1165 Budapest
Csinszka u. 27.
Tel.: 01-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

XXVII. Mezőhegyesi Gyerektábor

2008. június 16-21.
Jelentkezni lehet: 2008. június 10-ig
József Attila Általános Művelődési
Központ
5820 Mezőhegyes
Béke park 1.
Tel/fax.: 68-466-103; 68-466-104;
30-445-5432
gepotyi@gmail.com

Mese Tábor

2008. június 16-20.
8-10 éveseknek, naponta 9.00-14.00 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Tel.: 01-212-2820; 70-335-6283
www.marcki.hu

Radírpók Tábor

2008. június 16-20.
5-10 éveseknek, 9.00-14.00 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Tel.: 01-212-2820; 30-272-7022
www.marcki.hu

Diridongó zenetábor

2008. június 16-20.
5-7 éveseknek, naponta 9.00-13.00 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Tel.: 01-212-2820; 20-546-5757
www.marcki.hu

Selyemfestő Tábor

2008. június 16-20.
9-15 éveseknek,
naponta 9.00-14.00 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Tel.: 01-212-2820; 70-335-6283
www.marcki.hu

Fazekas Tábor

2008. június 16-20.
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ
1165 Budapest
Csinszka u. 27.
Tel.: 01-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

Agyagos Tábor

2008. június 16-20.
6-13 éveseknek, naponta 9-14 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Tel.: 01-212-2820; 70-335-6283
www.marcki.hu

Gyermek Néptánc Tábor

2008. június 16-21. Mezőhegyes
Szervező: József Attila Általános
Művelődési Központ
Kapcsolattartó:
Krucsoné Gergely Erzsébet
Tel.: 68-466-103
gepotyi@gmail.com

Kalandozások a népművészet világában

2008. június 16-21. Sóstó
Szervező: Sipos György Alapfokú
Művészetoktatási és
Nevelési Alapítvány
Kapcsolattartó: Muha Miklós
Tel.: 47-314-872
Fax: 47-511-349

Táncos Tehetségek Tábora

2008. június 22-28. Kiscsász
Szervező:
Apte Művészeti Egyesület – Néptáncosok
Baráti Köre
Információ: Kovács Norbert
apte@netelek.hu

Fazekas Tábor

2008. június 23-27.
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ
1165 Budapest,
Csinszka u. 27.
Tel.: 01-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

Komplex kézműves gyerektábor

2008. június 23-27.
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ
1165 Budapest, Csinszka u. 27.
Tel.: 01-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

Betyártábor Galgahévízen

2008. június 23-29.
Információ: Balla Tímea és Balla Zoltán
2193 Galgahévíz, Hunyadi u. 53.
Tel.: 28-460-179; 20-313-5419;
20-467-0578
szikra-palko@invitel.hu

Köketánc gyerektábor

2008. június 23-27.
5-8 éveseknek, naponta 9-13 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Tel.: 01-212-2820; 20-222-8111
www.marcki.hu

Tűzzománc Tábor

2008. június 23-27.
8-15 éveseknek, naponta 9.00-14.00 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Tel.: 01-212-2820; 70-335-6283
www.marcki.hu

NYÁRI NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK

V. Népművészeti

és Gyermeknéptánc Tábor

2008. június 23-27. Hajdúböszörmény
Érdeklődni: A Hajdúság Népi
Kultúrájáért Alapítvány
4220 Hajdúböszörmény, Bocskai tér 4.
Információ: Szűcs János,
Tel.: 70-330-6805
szucsjan@freemail.hu
www.pasztortabor.uw.hu

Nemezelő Tábor

2008. június 23-27., 10-16 éveseknek,
naponta 9.00-14.00 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Tel.: 01-212-2820; 70-335-6283
www.marczi.hu

II. Dél-alföldi Népzenei Tábor

2008. június 25-30.
6767 Ópusztaszer, Szoborkert 68.
Jelentkezési határidő: 2008. június 1.
Információ: Tóth Antal
Tel.: 30-984-7082; Tel.: 62-275-133
Fax.: 62-275-007
totha@opusztaszer.hu
www.opusztaszer.hu

Dudaiskola, Somogyi népzenei-, néptánc- és kézművestábor

2008. június 27. - július 2. Szenna
Lázi-Dombi Kulturális Egyesület
Tel.: 20-584-5507
szendefy@hotmail.com
www.wallinger.tar.hu

Kézműves- és néptánc-tábor gyerekeknek és ifjaknak

2008. június 29. - július 6. Válaszút
Információ: magdi@kallos.org.ro
Tel.: 0040-748-111236

XIII. Kárpátaljai Népzene- és Néptánc-tábor

2008. június 29. - július 5. Tiszapéterfalva
Szervező: Szarvasi Hagyományörző
Közalapítvány
Kapcsolattartó: Juhász Attila
Tel.: 66-311-464; muvhaz@szarvasnet.hu

XVIII. Suvadás kézművestábor és folklórtalálkozó

2008. június 29. - július 5. Arló
Információ: Polgármesteri Hivatal
3663 Arló, Ady Endre út 162.
Tel.: 48-544-520, fax: 48-544-540
tajhazeskonyvta@freemail.hu
www.arlo.hu

Komplex kézműves gyerek-tábor

2008. június 30. - július 4.
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ
1165 Budapest, Csinszka u. 27.
Tel.: 01-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

Tánc-tábor

2008. június 30. - július 9. Abádszalók
Szervező: Pátia 2004 Kht.
Kapcsolattartó: Bakonyi István
patrya@freemail.hu

XII. Moldvai Csángó Gyermek és Ifjúsági Népművészeti Tábor

2008. június 30. - július 6. Tiszadob
Információ: Tündik Tamás
Tel.: 30-260-9467; 20-662-6667
Fax: 23 422-019
tundik@t-online.hu
www.gyepuk.hu

Zempléni Népművészeti Tábor

2008. június 30. - július 6. Újhuta
Szervező: A Művelődés Háza, Sárospatak
Kapcsolattartó: Darnos István
darnospisti@freemail.hu

JÚLIUS

Tükrös Népművészeti Tábor

2008. július 1-6. Zsigárd
Információ: Kiss László
kic@regioportal.sk
Verbőczy Krisztina
folkeuro@t-online.hu
Tel.: 20-222-6438

V. Pásztortábor

2008. július 1-6.
Balmazújváros, Koroknai tanya
Érdeklődni: A Hajdúság Népi
Kultúrájáért Alapítvány
4220 Hajdúböszörmény, Bocskai tér 4.
Információ: Szűcs János
Tel.: 70-330-6805
szucsjan@freemail.hu
www.pasztortabor.uw.hu

Kétegyházi Gyermek Néptánc-tábor

2008. július 3-10.
Kaláris Alapfokú Művészetoktatási
Intézmény
Információ: Halmi Zoltán
Tel.: 20-468-2131
Fax.: 62-643-242
halmiz@t-online.hu

„MÉTA” Népzenei és Néptánc Tábor

2008. július 5-13. Karád
Művelődési Ház
Információ: Almásy Zsuzsanna
2601 Vác, Pf: 342
Tel.: 30-639-4219
azs1960@gmail.com

XVII. Egyszólam Népzenei Tábor

2008. július 6-13. Váralja
Aranytíz Művelődési Központ
1051 Budapest, Arany J. u. 10.
Tel.: 01-354-3400
Érdeklődni: Ötvös Györgyi
otvosgy@citromail.hu

VI. Aranyosszéki Tábor

2008. július 6-13.
Várfalva (Moldovenesti, Torda mellett)
Információ: Kolozsi Ernő
Tel.: 0040-744-208-765
ernokolozsi@yahoo.com
Szalma Anca, szalmaanca@yahoo.hu

Táncoktatók és

Gyakorló Táncosok Tábora

2008. július 6-11. Kiscsősz
Jelentkezési határidő: június 15.
Információ: Kovács Norbert
apte@netelek.hu

Komplex kézműves gyerek-tábor

2008. július 7-11.
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ
1165 Budapest,
Csinszka u. 27.
Tel.: 01-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

X. Marosszéki Népzene és Néptánc-tábor

2008. július 13-20.
Szervező: Folk Center Alapítvány
Társszervező: Helyi Önkormányzat
Információ: Orbán Sándor
Levélcím: P-ta Victoriei 19/11.
Ro-540610, Târgu Mureș
folkc@rdslink.ro; www.folkcenter.ro
Tel.: 0040-722-318-035;
0040-723-185-718; 0040744-699-915

XXIV. TiszaFolk Nyári Népzenei Tábor

2008. július 13-20. Sima
Információ: Tisza-Folk Alapítvány
Koncz László,
6060 Tiszakécske, Tisza u. 13.
Tel.: 30-261-2795
www.tiszafolk.hu; tabor@tiszafolk.hu

NYÁRI NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK

Komplex kézműves gyerektábor

2008. július 14-18.
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ
1165 Budapest, Csinszka u. 27.
Tel.: 01-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

Hagyományok Háza népművészeti tábora

2008. július 14-20. Somogydöröcske
Információ: Beszprémy Katalin
Tel.: 20-361-9227
Kedves Róbert
Tel.: 20-390-6236, fax: 01-225-6083
tabor@hagyomanyokhaza.hu
www.hagyomanyokhaza.hu

Nemzetközi néptánc-, népzene- és kézművestábor

2008. július 14-18. Szeged
Szeged Táncgyűttes Alapítvány
6722-Szeged, Kálvária sgt. 14.
Tel./Fax.: 62-422-251
sztaami@t-online.hu

„Kárpátok alja határok nélkül”

2008. július 19-27.
Pomáz, Magyar Vár Tábor
(Majdán-fennsík)
Szervező: Magyar Vár Alapítvány
Információ: Istenes Mónika
Tel.: 26-505-656; 70-451-3500
www.mv.hu
izenet@mv.hu

Téka Népművészeti Tábor

2008. július 19-27. Nagykálló-Harangod
Információ: Borsiné Sveda Anita
4320 Nagykálló, Kossuth u. 8.
Tel.: 42- 263-141

A XIV. Székelyföldi Tánc tábor

2008. július 20-27. Felsősfalva
Jelentkezési határidő: július 15.
Információ: László Csaba
537323 Rugănesti 82 Románia
Tel.: 0040-266-242-927;
0040-744-632-669;
0040-740-354-949;
fax: 0040-266-242-004
laszlo.csa@freemail.hu
www.pipacsok.extra.hu

Alkotótábor családok számára

2008. július 20-27. Válaszút
Információ: magdi@kallos.org.ro
Tel.: 0040-748-111-236

XI. Maros és Küküllő menti Népzene- és Néptánc tábor

2008. július 20-27.
Információ: Bánffy Farkas
farkasbanffy@gmail.com
Tel.: 0040-788-306-878; 30-610-4572
www.magyarlapad.ro

Külsőrekecsini faluhét

2008. július 20-26.
Információ: Szarka Felicsia
Tel.: 0040-234-251-904
szarkafelicsia1@yahoo.com
szarkafelicsia@csango.ro
Magyarország: Tündik Tamás
Tel.: 30-260-9467; 20-662-6667;
Fax: 23-422-019
tundik@t-online.hu
www.gyepuk.hu

Komplex kézműves gyerektábor

2008. július 21-25.
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ
1165 Budapest, Csinszka u. 27.
Tel.: 01-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

Élesdi Tábor

2008. július 21-25.
Élesd (Bihar megye, Románia)
Szeged Táncgyűttes Alapítvány
6722-Szeged, Kálvária sgt. 14.
Tel./Fax.: 62-422-251
sztaami@t-online.hu

Liget Tábor

2008. július 21-27. Szamoskér
Szervező:
Liget az Örökségünkért Egyesület
Információ:
Spisák Krisztina és Teremi László
ligetami@t-online.hu

XII. „Lábad ide ne oda”

Kézműves- és Néptánc tábor
2008. július 27. - augusztus 3. Hadadon
Információ: Kánya László
Tel.: 0040-261-710-810
madisz@datec.ro

XII. Vajdaszentiványi

Tánc és Zenei Tábor
2008. július 27. - augusztus 3.
Információ: Zalai Táncgyűttes
Tel.: 92-596-482
www.zalaite.hu
zalaite@freemail.hu

Varga János
9400 Sopron, Ötvös u. 6.
Tel.: 20-326-4339
Rácz Petra: 70-454-6594,
Antal Áron: 20-339-1818,
Hajdú Flórián: 20-557-3431
Romániában: Madarasán Judit
Tel.: 0040-741-077-023

XII. Gyimesi Tánc tábor

2008. július 27. - augusztus 3.
Információ: Bodó-Bán János,
2038 Sósút, Hegy u. 45.
Tel.: 23-348-036; 30-952-9761
bodoban@freemail.hu
Szalay Zoltán,
530213 Miercurea-Ciuc, str.
Revoluției din Decembrie
nr. 34A/B/10, România;
Tel.: 0040-366-103-745;
0040-744-306-806
zszalay@hr.astral.ro
www.gyimesitabor.nextra.ro

X. Komandói Cigányfolklor Tábor

2008. július 27. - augusztus 3.
Információ: Deák Gyula Levente
Tel.: 0040-744-307-027;
0040-267-315-418
www.hte.ro; gyuszi@hte.ro

X. Palóc Tánc- és Kézművestábor

2008. július 27. - augusztus 2. Hollókő
Szervező: Salgótarjáni
Néptáncművészetért Közalapítvány
Információ: Gyebnár László
gyebnarok@t-online.hu
nte@profinter.hu
www.gportal.hu/hollokoitabor

Komplex kézműves gyerektábor

2008. július 28. - augusztus 1.
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ
1165 Budapest,
Csinszka u. 27.
Tel.: 01-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

Fazekas Tábor

2008. július 28. - augusztus 1.
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ
1165 Budapest,
Csinszka u. 27.
Tel.: 01-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

Végyári Tábor

2008. július 28. - augusztus 1.
Végyvár (Temes megye, Románia)
Szeged Táncgyüttes Alapítvány
6722-Szeged, Kálvária sgt. 14.
Tel./Fax.: 62-422-251
sztaami@t-online.hu

Zsombolyai Tábor

2008. július 28. - augusztus 1.
Zsombolya (Temes m., Románia)
Szeged Táncgyüttes Alapítvány
6722-Szeged, Kálvária sgt. 14.
Tel./Fax.: 62-422-251
sztaami@t-online.hu

AUGUSZTUS

Folkológia Népzenei Tábor

2008. augusztus 2-9. Jászberény
(A Csángó Fesztivál alatt)
folkologia@gmail.com
www.folkologia.extra.hu
www.jne.hu, www.szalonnaband.com
www.cimbaliband.hu
www.zagyvabanda.atw.hu

**XXVII. Nemzetközi Táncház
és Zenésztábor**

2008. augusztus 2-9. Jászberény
Jászság Népi Együttes,
5100 Jászberény, Pf: 116.
Tel./fax: 57-503-265
Tel.: 57-411-294; 57-503-266
jne@jne.hu; www.jne.hu;
www.csangofesztival.hu

**Kalotaszegi Népzene- és Néptánc-tábor
felnőtteknek**

2008. augusztus 3-10. Kalotaszentkirály
Információ: Vincze Kecskés István
Tel.: 0040-745-637-352;
0040-748-111-236; ildi@kallos.org.ro

IX. Somoskai Faluhét

Csángó tánc- és zenésztábor
2008. augusztus 4-10. Somoska, Moldva
Jelentkezési határidő: 2008. július 15.
Információ: Benchea Gráztynál
Tel.: 20-209-9543; tothk@moldvahon.hu

Fazekas Tábor

2008. augusztus 4-8.
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ
1165 Budapest, Csinszka u. 27.
Tel.: 01-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

Fazekas Mesterkurzus Tábor

2008. augusztus 4-9.
Helyszín:
Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum
Dr. Kresz Mária Alapítvány
Fazekas Központ
1165 Budapest,
Csinszka u. 27.
Tel.: 01-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

Széki gyermek néptánc-tábor

2008. augusztus 4-8.
Rendező:
Pro Urbe Szék Alapítvány
7-14 év közötti gyerekeket,
gyerekcsoportokat várunk
Információ: Nagy János (Románia)
Levélcím: Ro-407540, Sic,
Str. I. No. 275.
Tel.: 0040-745-021-396
x.jani@yahoo.com

Margittai Tábor

2008. augusztus 4-8.
Margitta (Bihar megye, Románia)
Szeged Táncgyüttes Alapítvány
6722 Szeged,
Kálvária sgt. 14.
Tel./Fax.: 62-422-251
sztaami@t-online.hu

III. Buzai Néptánc-tábor

2008. augusztus 5-10.
Tel.: 20-572-7315
czegher.ildiko@gmail.com

Csángó Fesztivál

Kisebbségek Folklor Fesztiválja
2008. augusztus 6-10. Jászberény
Jászság Népi Együttes,
5100 Jászberény, Pf: 116.
Tel./fax: 57-503-265
jne@jne.hu;
csangofesztival@csangofesztival.hu
www.jne.hu;
www.csangofesztival.hu

V. Szászcsávási népzene és néptánc-tábor

2008. augusztus 10-17.
Jelentkezési lehetőség a weboldalon,
határidő 2008. július 15.
Információ: Kis Demeter Erika
kdemeter.erika@gmail.com
Tel.: 20-266-6890
Czinczok Orsolya:
corsolya@yahoo.com
www.szaszcsavas.hu

**XXIII. Csutorás Nemzetközi Népzenei-
és Néptánc-tábor**

2008. augusztus 10-17.
Jelentkezési határidő: 2008. június 16.
Diákotthon
6050 Lajosmizse, Ceglédi u. 1.
Tradíció Stúdió,
1024 Budapest, Keleti Károly u. 8.
Tel.: 01-315-1322; 01-316-0592;
20-9346032;
Fax: 01-438-0250
csutoras@tradicio.hu
www.tradicio.hu

**Mezőségi Népzene- és Néptánc-tábor
felnőtteknek**

2008. augusztus 10-17. Válaszút
Információ: magdi@kallos.org.ro
Tel.: 0040-748-111-236

IX. Széki Napok

2008. augusztus 11-16.
Rendező: Pro Urbe Szék Alapítvány és a
Szék Városért Egyesület
Információ: Nagy János (Románia)
Tel.: 0040-745-021-396
Farkas Csilla (Magyarország)
Tel.: 20-998-1627
info@szekvarosert.com
www.szekvarosert.com

Néptánc-, Népzene- és Kézművestábor

2008. augusztus 18-22. Szeged
Szeged Táncgyüttes Alapítvány
6722-Szeged, Kálvária sgt. 14.
Tel./Fax.: 62-422-251

IX. Tekerő és Duda szaktábor

Pál István szülőfalujában Kétfalujban
2008. augusztus 21-25.
Tel.: 30-940-1242; 30-970-1547
tekageneral@mail.com

Tánc-tábor

2008. augusztus 23-29. Püspökhatvan
Szervező: Gödöllő Táncgyüttes
Kapcsolattartó: Iglói Éva
Fax: 28-413-653
godollofolk@invitel.hu

A VI. „SZŰCS BÉLA”

gyermek és ifjúsági tánc-tábor Tordason
2008. augusztus 26-30.
Jelentkezési határidő: 2008. június 15.
Információ: Németh Ildikó
Tel.: 22-668-033; 70-221-7199;
20-371-8653; 22-467-303
pillikek@gmail.com;
szszni01@t-online.hu

Kárpitképes krónikás

„Életjelek” – Szekeres Erzsébet textilművész életműve

Az ember nem csak létezésében, lényében tud szép lenni, hanem alkotásában is gyarapíthatja a világot. Voltak és vannak hazánk szülöttei, akik alkotói tehetségüket nemzetük szolgálatába állítva nagyot és maradandót képesek alkotni. Szekeres Erzsébetnek a magyar népművészethez, ősi kultúránkhoz, eredetünkhöz, mindahhoz, ami a magyar lélekben él, bontakozik és növekszik, személyes köze van. Művészetének ágai, mint a „magyarság életfa hajtásai” egy töről, egymásból, egymást erősítve növekednek, értékei veszteség nélkül öröklődnek át a következő és következő sarjakba. A művész 1938. augusztus 10-én született Budapesten, de Gödöllőt tartja szülővárosának, ahová ősei gyökerei kötik, ahol ma is él és alkot. Végzettségét tekintve mezőgazdasági mérnök, iparművész a munkája mellett, önerőből képezte magát. Ez irányú tevékenységét Remsey Jenő és Remsey Iván védőszárnyai alatt grafikákkal kezdte. Édesanyja példájának hatására azonban érdeklődése hamarosan a textil, a szőnyeg felé fordult. 1969-ben a Galgamenti Fesztivál egyik rendezőjeként megbízást kapott a gödöllői járás területén élő népművészeti anyag begyűjtésére és kiállítás rendezésére. E munka során érintette meg és vont a büvökörébe a népművészet. Első szőnyegét 1972-ben varrta.

Magam azon kiváltságosok közé tartozom, akik Szekeres Erzsébet textilművész szerteágazó munkásságát, a valójában megfejthetetlen alkotói titkot, hosszú ideje közvetlen közelről figyelhetem meg. Sok év eltelte tükörében fűzhetem tovább a művész művészetéről a gondolatokat... Születendő és megszületett műveinek szépsége mindig magával ragadnak, szőnyegei, bélyegei, akvarelljei, pasztelljei, grafikái, bábjai számszorosán megfogják a képzeletemet. Gyönyörű kiállításain sorban, a ráhangolódásban erőt merítve, a mi világunk és az azon túli világot elválasztó fátyol lebben fel. A műalkotásaiba beleszótt, belevarrt „élet vibrálása” átjárja a művek előtt állót éppúgy, mint magát az alkotót. Szekeres Erzsébet bármilyen területen tevékenykedik is, bármely alkotói korszakát is valósítja meg, a látszólag egymáshoz közömbös tényezőket, folyamatokat, eszközöket és motivációkat úgy tudja összekapcsolni, hogy abból – a mi gyönyörűségünkre, kedvünkre – mindig csodálatos eredményt hoz létre. Művésze egyre csiszoltabb, kifinomultabb, ideái hajlékonyabbak. A jelek, a jelképek mélyeséges összhangja létrehozta azt az elektromos töltést, amit látnunk és éreznünk kell, hiszen arra érzékenyek és fogékonyak vagyunk.

Árpád-házi szenteket ábrázoló kárpitkép-együttese előtt (legújabb alkotói korszakát) szakrális műveit bemutató kiállításán, a középkori jelenésben egy látogató, inkább csak maga elé suttogva haloványan, nehogy megtörje az áhítat hangulatát, eképpen szólalt meg: „e műveknek mennybéli aurájuk van, szinte sütnek...”. S valóban. A drámai szépséggel tündöklő, gótikus freskókat idéző,

„A világ Isten-szötte szőnyeg,
Mi csak visszaját látjuk itt,
És néha – legszebb perceinkben –
A színéből is – valamit.”
(Reményik Sándor: A szőnyeg visszája)

mégis a mához szóló ízig-vérig kortárs kárpitok szövődékeit valami rendkívüli, különleges erőt sugalló derengés hatja át, valami sugaras aranyosság... A boltíves fehérfalú teremben, körben, Árpád-házi szentjeink: Árpád-házi Szent Erzsébet az ötszirmú magyar virág, a csipkerózsa fonatában friss cipóval a kötőjében, Szent Imre herceg liliomos palástjában, Szent Margit liliommal a kezében, világló fehér apácaruhában, égcsillagos köpenyében, Szent László lovagkirály kardján rózsafüzérel – életnagyságban állnak előttünk. Átellenben Szent István királyunk, Kisjézust köpenye szárnyában tartó Szűz Máriaunk, Boldogasszonyunk előtt ősz-öreg fejjel, megfáradtan – a Szent Koronát néki felajánlva –, alázattal térdepel. Az égből őrangyalok, mennyei seregek ereszkedtek le közéjük, amott kicsit távolabb már az ég felé tartva, a sejtelmes szűrkeségben lesütött szemmel lebegve, aj-

tatosan imát mormol három sötétruhás öregasszony... A Jóistennel való szoros kapcsolódásnak élményét adják. A középkori jelenésben tiszta, átható énekhang csendül fel, tölti el a lelket... Hová érkezünk a világ zajától ilyen messze? A rendkívüli élmény olyannyira valóságos, olyan megrázóan felkavaró, hogy hamarjában szinte fel sem fogjuk, valójában hol is tartózkodunk. Visszavertünk volna a történelmi időkhöz? Itt csak a szent pillanat, az élet szentsége, az ember spirituális dimenziója létezik, megszünt a jelenkor árnyékos ridegsége, a merev, hideg racionalitás...

Szekeres Erzsébet, mint annyiszor másszor és sokadszor, most is gyönyörűsége, örökérvényű művekkel leperte meg a közönséget. A művészi érték közvetítésén túl feladatának tekinti azt is, hogy mélyen, sokrétűen őrizze, ragadja meg korának történéseit. Benső képességeivel rétegről-rétegre, áthatóan örökítse, s fogalmazza meg – akár történelmi távlatban, „kárpitképes krónikásként” – az idők (mai kor emberére is ható) jelenségeit. Munkái előtt elmélyedve, a kitarult képkapukon át a lélek más tájaira tekinthetünk, valósággal új világokba léphetünk be, amelyek előbbre visznek bennünket abban, hogy felelősséget vállaljunk azokért a világokért, amelyeket formálni és befolyásolni tudunk. 2007 karácsonyán jelent meg az azonos című három egyseges szőnyegének átkonvertálásával „A Kis Jézus születése” című karácsonyi bélyegblokkja. A parányi, ám mégis időt álló képeken az Angyali Üdvözlés rendjében a Napból nyíló fehérvirágos ág, a Tisztaság, a Máriai Fogantatás jele, az Életág, azután már a Jászolnál a Szent Család, felettük a Betlehemi Csillag, s amott Gáspár, Menyhért, Boldizsár, a Napkeleti Bölcsék üdvözlik a Kisdéd királyt... – erősíti meg a gondolatot szóban is Szekeres Erzsébet. Miként, ha munkálkodását, mint jelen bélyegsoron, az ikonosztáz mintáján hármas tagozódásban, a „Szentháromság” jegyében – a múlt, a jelen, a jövő láncolatában közelítjük meg – ismét bebizonyosodik, hogy az igaz értékek, az igaz eszme lángja minden

korban, a legsötétebb időkben is, ősidők óta örök és változatlan... Első gyűjteményes életmű-kiállítását 1998-ban, hatvanadik születésnapja alkalmával városában „Életút” címmel, Gödöllőn láthattuk. 2007. március 8-án ízelítőt kaphattunk művészetének keresztmetszetéből a Magyarországi Volskbank Zrt. Istenhegyi úti Galériájában, újabb gyűjteményes kiállítására pedig Kecskeméten, a Cifra Palotában került sor.

Városa, Gödöllő (művészete előtt méltán adózva) 2008. május 3-án nyitja meg legújabb, négyhelyszínes, gyűjteményes kiállítását, amely június 29-ig tekinthető meg a Gödöllő Petőfi Sándor Művelődési Központ Gödöllői Galériájában, a Gödöllői Királyi Kastély Lovardájában, a Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központban, s a Frederic Chopin Zeneiskolában. A tárlat címe: Életjelek. E kiállítás többszörösen is rendhagyó. A művésznő az idén tölti be hetvenedik életévét, s legújabb, másutt még sehol be nem mutatott anyagát itt láthatja legelőször a közönség. A történelemtudós is, vagy akár az egyszerű látogató, kutatásai során nem csupán az írott sorokat tanulmányozhatja megbízható és tiszta forrásul, hanem a kiállított „vizuális leleteket”, azaz művészeti alkotásokat is. A közel negyvenéves munkásság és alkotói korszakok természetéből elhozott „életjelek” mélyen meghatják, megrendítik a látogatót. „Igenis irányít bennünket a Jóisten. Amíg fiatalabb az ember, ezt nem veszi észre, de ahogy az idő múlik, és visszatekint az útjára, rájön, hogy nem véletlen ez az út” – vallja egy róla készült portréban Szekeres Erzsébet. „Miről is szólnak ezek az alkotások?” – kérdezte Kovács Gergelyné kultúrtörténész már az Örökségem című kiállításán. És válaszolhatna akár itt – „életjeleinél” – is: „Égről és Földről, az Ég és a Föld között lecsapó villámokról, az Ég és a Föld között kifeszülő szivárványról, Istenről és az emberekről, a szentekről és a példaképekről, a családról és a hazáról, a mesékről és a történelemtől, a sorsokról és az emlékekről. Rövidebben, ahogy a kiállítás címe is megfogalmazza: örökségünkről.” Szekeres Erzsébet Életjelek életműtárlata, s valamennyi műve bemutatja, hogyan kell ezt az örökséget gazdagítva tovább adni az utánunk jövő nemzedéknek...

Szekeres Erzsébet a Nemzeti Együvé Tartozás Gödöllői Csoportja tagjaival nemrégiben tért haza erdélyi missziós körútjáról, ahol többek között Bójte Csaba atya vendége is volt, felajánlva gyermekotthona számára „Szent Erzsébet” című kárpitját. Több erdélyi településen – egyházi és más intézményekben – található ma már egy-egy kárpitműve.

*„Gyöngy koppan gyöngyre, napjaink füzöd.
Tövisen jár ki utadra lép,
csodákkal övezve vezetsz mégis engem.
Rózsává vált télben a kenyér:
kenyerem rejtettem királyi kötömbé
kibontva rózsák hullanak,
hullanak egyre a palota kövére,
s árad a kegyelmed, átjár, beborít.
Kiterjesztett kezed oltalom,
olthatatlan ég a szívemnek lángja –
irgalmad palástja óvón vállamon.”
(Révész Ágnes: Szent Erzsébet fohásza)*

Vallomása fényében szemelvényezhetjük sokrétű, sokgondolatú munkássága vonulatait:

1978. március 19. Új Tükör, Szekeres Erzsébet kiállítása, Dunaujváros: „Kodály Zoltán mondta, hogy a népdalban ott van az egész opera bonyolult története jelképpé sűrítve. Szekeres Erzsébet textil faliképei, grafikái népballadák drámáit tömörítik egyetlen képpé. Nem illusztrációkká, hanem sajátos jelképekké.” (...) „Még

sem tudnánk grafikáinak arany, kék, fekete, már-már szürrealista elemeit, lenvászonra fonállal, gyönggyel írt hímzéseit, balladákat idéző nagyméretű gobelin faliszőnyegeit azonosítani a népi hímző- vagy szövő technikával, vagy a címül adott mesével vagy balladával. Természetes naivitása nem azért népi előjelű, mert falut és népviseletbe öltözött alakokat vonultat fel, de modern, mert a népművészet s a gyermeki képi kifejezés egyidejűségével, síkbeli- ségével, mellérendelésével él.” – Koczogh Ákos irodalomtörténész, művészettörténész.

1978. október 1., Pest Megyei Hírlap, Múzeumi Hónap, Népmesék, balladák nyomában – Szekeres Erzsébet kiállítása: „Szekeres Erzsébet a maga költői alkatával népmesék, népballadák nyomába eredt. (...) Amikor ilyen jellegű faliszőnyegeit és grafikáit nézzük, akkor az eredeti tiszta forrást, a népköltészet magaslatait érintjük, formáljuk magunkban élő energiákká. Ehhez a gyönyörködtető eszméléshez szó fehér, kék, arany hidakat Szekeres Erzsébet.” – Losonci Miklós művészeti író.

1979. május 19., Pest Megyei Hírlap, Zöld levelecske: „Szekeres Erzsébet művészete népi hagyományainkban gyökeredzik, éltető, virágoztató napja az ember és a természet szeretete. Harmóniát, tiszta emberséget ábrázoló textilképei nemcsak a ma emberének szólnak: gazdagítják, alakítják a holnap felnőtteit, s a szépre oly fogékony gyermekeket is.” Mészáros Emőke nyomán összeállította Koffán Éva.

1990. márc. 18., International Textilkunst: „Szekeres Erzsébet visszafogott színekkel is nagyon kifejezően dolgozik. Erre az évszakokat megjelenítő művei szolgálnak legjobb példával. A lágy pasztell és a csodálatos meleg színek adják vissza az egyes hónapok tipikus hangulatát.” – Magdaléna Scholz.

1990. július 12., Magyar Nemzet, Varrott képek mestere, Szekeres Erzsébet tárlata Gödöllőn: „Gyapjúfonálnak látja a tenger tajtékát, a fakéreg rajzolatát, a föld repedéseit. Ám az, amit ő utánrajzol természeti élményeinek – szövőszékén vagy varrótűvel – már elérkezett az absztrakció küszöbére. Némelyik munkája azt az utat juttatja eszünkbe, amit a századfordulón Vaszilij Kandinszkij járt be, aki maga is a népművészet hatása alatt indult. Mostani tárlatán finnországi utazása szín- és formaemlékeit mutatja be Szekeres Erzsébet. A primer élménytől elvonatkoztatott, szuverén módon szétszedett s összerakott, elemzett elemek a kiállítás igazi meglepetései. A középkorból fennmaradt öltési technikák segítségével hozza létre modern szemléletű textilképeit, merészen egymás mellé tett, s ugyanakkor különlegesen finom érzékről tanúskodó színeivel felidézi Észak légkörét. Akvarelljei a gyapjúfonálban látó textilművész látásmódjának szép dokumentumai.” – Ember Mária író. 1994. november 30., Pest Megyei Hírlap, Gödöllői művész Budapest – Kivarrt Betlehem: „A fonál között ezüstszállal, gyönggyel is kivarrt, díszített sorozatok következnek. A témájuk: templomkapuk, kereszték. Ez utóbbi sorozat címe: Mindenkinek van egy keresztje. Mint figurális elbeszélő képeihez élénk, sorozataihoz pasztell színeket alkalmaz Szekeres Erzsébet, szürkét, barnát, sárgát, zöldet, fehéret. Ugyanezek a színei a természet jelenségeinek ábrázolásához is.” – Nádudvari Anna.

1999/2., Magyar Iparművészet, Szekeres Erzsébet gödöllői szőnyegek, Grassalkovich Művelődési Központ, Hatvan, 1998: „A népművészet és iparművészet ötvözése, népi motívumok átvétele és felhasználása jellemző volt a gödöllői iskolára is. A forrásként használt népművészetet túl az a törekvés, az az igény rokonítja még Szekeres Erzsébet művészetét Kriesch Aladárak tevékenységével, hogy a használati tárgyakat, a mindennapi életet is szebbé, finomabbá, nemesebbé szeretné tenni. Szekeres Erzsébet oly módon folytatja a század eleji gödöllői művésztelep iparművészeti hagyományát, hogy saját útját járja. Művészetét úgy értékelhetjük,

mint egy jelentős állomást a század elején rangot szerzett gödöllői szőnyeg újrafogalmazására irányuló kísérletek között.” – G. Merva Mária, irodalomtörténész, a Gödöllői Városi Múzeum igazgatója.

2003/3., Magyar Iparművészet, Örökségem: „Alkotójuk mindazt kivarrta, amit az idő méhe a halandóknak tartogat a gyermekkortól a felcseperedésen át a bölcsen látó és ítélő öregkorig. (...) Mi található Szekeres Erzsébet Örökségében? Gazdag juss, család- és hazaszeretet, hit, tisztességes élet, erkölcsös erények és késztetés arra, hogy ezt mások is látva lássák. Mi a boldogság? – tűnődött a régiségben a filozófus római császár, Marcus Aurélius. Jó szellem, jó vezérlő értelem. Képzelet! – fogalmazta meg válaszáat. Osztozunk örökölt-megtalált boldogságában, és fogadjuk el nem mindennapi ajándékát!” – Lábadi Károly néprajztudós.

2006. augusztus 18. Agglomeráció, Kertem virágai, Szekeres Erzsébet csomózott technikával készített szőnyegei Szadán. A profán kertből így válhat a látogató szemében egyúttal „elzárt kert”, „földi paradicsom”, „hortus conclusus” is a népművészeti és a „magas művészeti” ikonográfiai tradíció alkalmazása nyomán. „A szeretet szépsége, a szépség szeretete: azáltal, hogy mások örömeire és boldogítására odaadják az életüket a virágok, valódi szeretetáldozatot is hoznak. De hogyan lehet csokorba szedni őket úgy, hogy ne hozzanak értünk fölösleges áldozatot, hogy lelkifurdalásunk se legyen? Sokféleképpen lehet ezt megtenni. Egyik módja: minthogy a szépségnek is többféle megnyilvánulása van, hogy egyetlen egy szálát sem leszakítva belőlük, szépségüknek örök életet adva, csomózott virágszőnyegekbe kötjük őket.” – Borka Elly.

2006/december, Aranytársoly, hagyományörzők lapja, Isten szárnyainak árnyékában: „Szekeres Erzsébet művészi tehetségével, művészi látásmódjával közel hozza hozzánk a magyar történelemnek azokat az alakjait, akiket mi keresztények, hívő emberek az Úristen ajándékaiként tartunk számon, akiken keresztül egy-egy történelmi korban az Úristen megüzente nekünk és megmutatta: hogy ilyennek szeretnék látni benneteket.” – Schuch Mária.

2007. január 13., Isten szárnyainak árnyékában, a kiállítás előszava: „Szekeres Erzsébet textilművész csendes és tudatos alkotó. Kerüli az öncélú és zajos művészi kísérletezést. Lelke csendjében dolgozik, és tudatosan éleszti fel a magyarság gazdag művészeti örökségét. Küldetését annak tovább éltetésében találta meg. Egy-egy nép művészeti hagyatékának átörökítéséhez nem elég a sokrétű és változatos mesterségbeli tudás. Lélek is kell hozzá. Úgy, ahogy Jeremiás próféta könyvében olvashatjuk: Minden ember bolonddá lett tudomány nélkül, minden ötvös megszegyenül az öntött képpel, mert hazugság az ő öntése és nincsen azokban lélek (10,14). Szekeres Erzsébet az elmúlt évben életművét tematikus szőnyegsorozatokkal gazdagította. Bélyegtervezőként tudja, hogy sorozatosorozatokat csak sok munkával és alázatos lélekkel lehet készíteni. A történelmi, hitéleti és népeleti témák művészi feldolgozása is hasonló a bélyeggrafikához, alkalmazott művészet. Az alko-

tásnak nem a művészi fantáziát, hanem az igazságot, a történelmi üzeneteket kell kifejeznie. Az Isten szárnyainak árnyékában c. kiállítás szőnyegei hitéletünk égi és földi alakjait, a magyarság neves és névtelen szentjeit, a védő és üzenethozó angyalokat örökítik meg. Művészi megfogalmazásukban készítjük lelke is benne van...” – Kovács Gergelyné kultúrtörténész.

2007/ január, Képmás családmagazin: „Szótt rózsák üzenete” című interjúból. Kérdés: „Mit üzennek a szentek a mai embernek?” Szekeres Erzsébet válasza: „Ha megnézzük, hogyan éltek ők a maguk idejében, soha nem áldoztaként tették a dolgukat, hanem a világ legtermészetesebb módján. Tudták, mit kell tenniük! Ez az életben a lényeg! A XXI. századi embernek is ugyanazt kell tudnia: mit kell tennie a családon belül és a környezetében, hogy a jó példa tovább adódjék. A Teremtő mindenkinek a tenyerébe adta azt

a talentumot, melyet tovább adhat, szaporíthat. A szülőknek például az a dolguk, hogy gyermeküket tisztességes magyar embernek neveljék fel. Amire a mai embert figyelmeztetni kell – és ez Szent Erzsébet üzenete –, hogy tudja, honnét jött, és ki ő.” – az interjú készítette: Scherzinger Mária.

2007. május 10. Kecskemét, Cifrapalota, az Életmű kiállítás előszava: „A Szekeres Erzsébetre oly jellemző népművészeti ihletés más típusú technikájú alkotásain is meghatározó. Szövött falikárpitjain így gyakran kerültek feldolgozásra a vásárok régi hagyományos mézes-báb figurái (pl. huszár), ugyanitt gyakran visszatérő mozzanat a keresztény ikonográfia használata. A közelmúltban készült faliszőnyegein pl. két alkalommal is megjelenítette Szent Erzsébetet, az egyikken kenyeret és csipkerózsákat rejtő kötényével, míg a másikon mint gyermekeivel Wartburg várából menekülő özvegy.” – Ifj. Gyergyádesz László művészettörténész.

2007. július 29. Új Ember, Énekek és szentek közösségében, Ars Sacra Galéria, Veszprém: „Az iparművész tárlatát S. Lackovits Emőke néprajzkutató méltatta, az ünnepi program-

ban kiemelve, hogy Szekeres Erzsébet szakrális sugárzású képeivel bízni akar, vigasztalni, hogy az árny mellett mindig ott a fény is, a gonosz mellett a jó, csak meg kell tanulnunk jól választani. Nemes ízléssel és istenadta talentummal megáldott alkotásai a népművészet szín- és formagazdagságát is megfigyelhetjük. Textiljein nem egyszerűen szenteket látunk, hanem itt az időtlen dereng át az időbeli távlaton. A szentek alakjában felismerni véljük a bűn által elhomályosult, de Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember eredendő büntől mentes tisztaságát.” – lejegyezte: Budai Éva.

2008/ február. Új Misszió, katolikus folyóirat: „A művésznő alkotásai nemcsak szépségükkel ragadnak meg, de témái a magyar kereszténység lelkét tárják, a szemlélő Istenhez viszi közelebb a földön járó ember lelkét. Így lesz a művészet, főleg ha szándékosan is Istenhez igazodik – hatékony eszköze a világ és benne az ember helyes és célra vezető életének.” – a cikk írója: Seregély György.

Írta és a meglévő sajtóanyagokat összeállította:
Borka Elly

„Mindig éreztem egy kezet, amely segített”

A Corvin mozi előcsarnokában állodogáltam, a barátnőmre várok. Néhány perc volt már csak hátra a film kezdetéig. Először csodálkoztam: *hogy-hogy még nincs itt? Lehet, hogy eltévesztettem az időpontot? Csak nincs valami baja? Velem ellentétben ő mindig nagyon pontos. Ő hívott meg, hogy nézzük meg együtt az egykori tanítványa főszereplésével készült filmet. Telefonáltam neki, hogy hol jár. Amikor meghallotta a hangomat, felkiáltott:*

– *Jesszusom! Elfelejtettem, hogy moziba megyünk, ne haragudj, mindjárt ott leszek!*

Valóban, hamar megérkezett. A haja egy kicsit zilált volt, a lábán házicipőt viselt. Gyorsan benyomultunk a terembe. Csak a reklá-

mokról maradtunk le, a film éppen akkor kezdődött.

Amikor kijöttünk a moziból, Magdika rám nevetett és azt mondta:

– *Te vagy a hibás, hogy elkéstem! Egész éjjel olvastam, le se fekiüdtem! Én ott lettem Erdélyben tízéves koromig, ahol a Funtineli boszorkány című regénye játszódik.*

A hangja elcsuklott, a szeme teleszaladt könynyel.

Előző nap, amikor a mozizást megbeszéltük, én nyomtam a kezébe a három kötetes Wass Albert könyvet, és felszólítottam tréfásan:

– *Esküdj meg, hogy azonnal nekilátsz és elolvasod ezt a könyvet!*

Hát ő nekilátott.

– *Úgy emlékszem, hogy te Ungváron születél. Miként kerültél Erdélybe?*

– *Hosszú! – legyintett. – Majd egyszer elmesélem.*

Ebben maradtunk. Öt év telt el azóta. Rengetegszer találkoztunk, utaztunk, dolgoztunk együtt azóta is. Egymás közelében lakunk, jó barátok vagyunk. Mégis, olyan csendes órák, amikor az ember legfájóbb, legmélyebbre zárt emlékei is előtörhetnek, sohasem adódtak.

Most, amikor végre leülhetünk egy csendes beszélgetésre, megrendülve tettem fel a kérdést. Hogy élek én? Hogy élünk mi? Robotolunk, utazunk, szórakozunk, átrohanunk úgy az életen, hogy még a hozzánk legközelebb álló emberekről se tudunk semmit.

Tipikusan huszadik századi a sorsom. Ungváron születtem egy olyan családban, ahol apámnak az első házasságából hét gyereke született. A felesége a hetedik gyermek szülésébe halt bele. Elvette édesanyámat, aki tizenkét éves kora óta egyedül nevelte a két kisebb testvérét, mert a szülei meghaltak. Ekkorra már valamennyire a saját lábukra álltak a testvérek, s így édesanyám férjhez mehetett édesapámhoz, Gerzanic Józsefhez, aki bognármester volt. Nekik is született hat gyermekük, én voltam a legkisebb, tehát édesapámnak a tizenharmadik gyermeke vagyok. Sokszor elgondolkodom azon, hogy vajon örültek-e nekem? Igaz, soha életemben nem éreztem azt, hogy nem kívánt, fölösleges gyerek lennék.

Éltek mind a féltestvéreim, a nagyobbak némelyike már kirepült, a kisebbeket édesanyám nevelte. Nagyon nehéz anyagi körülmények között sanyarogtunk. Teljesen képszerűen előttem van az az egy helyiségből álló lakás, amiben laktunk. Két és fél fekvőhelyünk volt a szobában, mert több hely nem volt. Úgy feküdtünk le esténként sorban, mint a palacsinták.

Az egyik édes nővérem tizenkét évvel idősebb volt nálam, és mi sem természetesebb, hogy ő nevelt engem, ő babázott velem, mert édesanyámnak dolgoznia kellett. Édesapám az első világháborúban megsérült, nem tudom, hogy mi baja volt, tudott ugyan dolgozni valamennyire, de valami mozgási nehézsége volt.

1939-ben visszakerült Kárpátalja Magyarországhoz, és akkor egy gyerektelen házaspár szeretett volna elvinni egy kisgyereket üdültetni Kárpátaljáról. Az én nagybátyám, Sztankay Antal volt Ungváron a görög katolikus püspök. Abban a faluban, ahol az a házaspár lakott, abban volt esperes az egyik szemináriumi társa. A nagybátyám az esperesen keresztül ajánlotta üdültetésre az egyik nővéremet, aki nagyon fejfájós gyerek volt. Megbeszélte a család, hogy ő menjen el levegőváltásra, neki van rá legnagyobb szüksége. Ahogy tárgyalták a dolgot, én, mint legkisebb, azt mondtam:

– *Nem ő megy, én megyek Budapestre.*

Rám hagyták:

– *Jó, te mész!*

Sose felejtem el, egy este már mindnyájan feküdtünk az ágyban, amikor bejött a szobába a későbbi nevelőapám és azt kérdezte:

– *Na, ki jön velem?*

Én fölugrottam a többiek közül és azt kiáltottam:

– *Én!*

Csak négyéves voltam, nem akartak elengedni, ugye kicsi is vol-

„Óvodáskori képem, három és fél évesen” [Az első sorban, balról a harmadik]

tam, és a nővéremnek nagyobb szüksége lett volna a levegőváltásra, mint nekem. Végül megegyeztek a szüleimmel, hogy most elvisznek engem egy hónapra, és amikor visszahoznak, utána elviszik Erzsikét.

Na elvittek – nem Budapestre, hanem Zalaszentjakabra. Az akkori ország keleti csücskéből, Ungvárról a nyugati csücskébe kerültem, Zalába. A tervezett egy hónap megnyúlt. Az első pillanatban nagyon-nagyon megszerettük egymást a későbbi nevelőanyámmal. Dédelgették, szeretgettek. A nevelőapám, Dénes Jánosnak hívták, állomásfőnök volt. Anyám háztartásbeli, de milyen? Olyan háztartásbeli volt, aki a híres Maglódi úti háztartási iskolát elvégezte. Szakszerűen kertészkedett, a háztartásban mindent tudott. Rendkívül művelt asszony volt. Úgy hívták, hogy Nagyjeszeni Jesszenszky Raffay Vilma. Felsőnyáregyházán volt intéző az édesapja. Egész kicsik voltak a húgával, amikor az apjuk leesett a lóról és meghalt. Az édesanyjuk is korán meghalt. Ezután a nagybátyjám nevelték őket. Az ő nagybátyja volt a híres Raffay református püspök, ő és a felesége nagyszerűen gondoskodtak az árvák neveléséről. Nagyon-nagyon sokat mesélt róluk anyám. Azt, hogy milyen csodálatos emberek voltak, milyen gazdagok voltak lelkileg. Anyám is olyan volt.

Neki is mindenre kiterjedt a figyelme. Igyekezett engem is sokoldalúan nevelni. Mindenről gondoskodott, amire csak szükségem volt. Ma is úgy érzem, hogy mindent neki köszönhetek.

„Raffay Gyuláné, sz. Balogh Erzsébet, »édes« nevelőanyám édesanyja”

Telt az idő, a nevelőszüleim harcoltak, hogy az édes szüleim adjanak örökbe nekik. A családom semmiképpen nem akart beleegyezni. Csaknem egy évig folyt értem a küzdelem. Ma is őrzöm a szerződést, amelyet végül aláírtak. Az édes szüleim azt is kikötötték, hogy soha nem fognak arra kényszeríteni, hogy én más vallást vegyek fel, mert én görög katolikus vagyok. Így aztán nagyon érdekesen alakult az én vallási nevelésem. A nevelőanyám református volt, egy református püspök nagybácsival a családjában. A nevelőapám római katolikus volt, én meg görög katolikus.

De hát úgy alakult, hogy sehol nem volt alkalmam görög katolikus közösségbe kerülni. Így római katolikus vallásban nevelkedtem, egy csodálatos református anya mellett.

1940-ben visszakerült Észak-Erdély is Magyarországhoz, apámnak följánlották, hogy menjen Erdélybe, Dédára, állomásfőnöknek. Ez nagyon fontos vasúti csomópont volt. Apám elvállalta. Háború volt, de mi nagyon jól éltünk, mindenünk megvolt, tehenet is tartottunk, személyzetünk is volt. Én akkor lettem hat éves. Ott kezdtem el iskolába járni. Az első négy osztályt ott jártam ki. Meg is van az első iskolámról a fényképem. Rózsika, amikor kezembe adta és elolvastam Wass Albert Funtineli boszorkány című könyvét, rádöbbsentem, hogy hiszen ez az az épület, ami mögött a Bisztra patak folyik, amin átjártunk, följártunk az Istenszékhéhez. Csodálatos patak volt a Bisztra, kristálytisztá volt a vize. Amikor a fákat levágták, egy vályúszerű, hosszú csúszdán eresztették le a hegyről. Már akkor megépült a kisvasút is. Apám gyakran motoros hajtánnyal felhúzott bennünket a hegyre, de volt, hogy ló húzta fel azt a kis szerkezetet, ami egy kis ülökés jármű volt. Fönről meg fékkel jöttünk lefelé. Persze, csak ha apám vigyázott ránk. Áfonyáztunk, málnát szedtünk, azt nem lehet elmondani, milyen csodálatos hely volt. Az első négy osztályt ott végeztem, aztán elkerültünk onnan. Jött a viláégés, és el kellett menekülnünk. Apám csak később jöhetett utánunk, de hála Istennek, az utolsó pillanatban ő is el tudott jönni. A németek fölrobbantották azt a

gyönyörű állomásépületet. Visszamenekültünk Zalaszentjakabra. Anyámmal egy családnál laktunk, apám Pesten volt, átmenetileg a MÁV igazgatóságánál dolgozott. Amikor jött a front, a vasutasoknak kötelező volt továbbmenni. Továbbmentünk Németország felé, és útközben igen nagy bombatámadások voltak. Mi sok mindent vittünk magunkkal, kaptunk a vonaton helyet. Murakeresztúrnál az történt, hogy végigrohant egy katona a vonat mellett és torkaszakadtából kiabált:

– Jön egy katonavonat, arra mindenki szálljon át! Kötelező föl szállni, tovább kell menni Németország felé!

Hát, mit tehattunk? Mi is átszálltunk, szerencsére a bútoraink Zalában maradtak, de a többi holmink az fennmaradt abban a vagonban. Az első állomáson egy nagy mélyrepülés volt, kirohant mindenki a vasúti töltés oldalába, apám mellett volt, én összekucorodtam a földön. Ez volt a szerencsém, mert alul is egy sorozatot kaptak, akik ott feküdtek, és felül is. A nevelőapám tüdő-lövést kapott, és ott maradt, de minket azonnal tovább hajtottak a német katonák, ahogy a mélyrepülés véget ért. Azt se tudtuk, hogy mi van vele.

Azután megtudtuk, hogy apámat a következő kórházvonattal vitték tovább. Mi Klagenfurtban álltunk meg hosszabb időre, három hétre, és ott utolért bennünket. Van Klagenfurt mellett egy gyönyörű kis falu, egy völgyben, Maria-Saal-nak hívják. Ott volt egy kórház, és odavitték apámat. Nagyon súlyos beteg lett, mert tüdőgyulladást is kapott. Mindennap kimentünk hozzá. Egyik nap azt mondták, hogy hajnalban tovább kell utaznunk. Elbúcsúztunk tőle azzal, hogy majd mindenholnan küldünk neki „post stant” leveleket.

Egyszer csak légiriadó-jelzést hallottunk. Már nem is akartunk lemenni a pincébe, már megszoktuk, egyszerűen már közömbössé váltunk a légiriadók iránt. Félni féltünk, természetesen. A riadó azt jelezte, hogy mindenki azonnal hagyja el a szálláshelyet. Egy hatalmas iskolában laktunk. Kirohantunk az épületből, és rögtön beva-goníroztak bennünket. Mentünk is tovább. Utólag tudtuk meg, hogy hajnalban hatalmas bombázás volt, és porig bombázták az iskolát.

Aztán elmentünk egy Simbach nevű városkába, ahol nagyjából két hétig laktunk egy vagonban. Az állomásépület mellett volt közvetlenül a posta. Egy kapu választotta el a két épületet egymástól, ott voltak a sínek és mi ott laktunk a vonaton. Mindennap

„Faúsztatás a Bisztra-patakban, Dédá, 1943”

bementünk a postára, mert ugye „post stant” kértünk levelet apámtól. Mindenholnan írtunk neki, hogy mi van velünk, de tőle nem kaptunk semmit. Újra és újra reménykedtünk, és minden nap érdeklődtünk, hogy jött-e levelünk. S egy bizonyos napon is, amikor már két hete ott laktunk a vagonban, bementünk, tudakoltuk, hogy jött-e levelünk. A postai dolgozó már nagyon unta, hogy mindennap megyünk, és soha nincs levél, máskor mindig meg szokta nézni a levélcsoomagot, végig szokta lapozni, de ekkor már nem volt türelme hozzá, és intett, hogy nincs levél. Kijöttünk, abban a pillanatban kiáltottak, hogy mélyrepülés. Ott volt az óvóhely rögtön az állomásépület alján. Berohanunk, és alig érünk be az ajtón, egy örületes nagy robbanás, a postát lebombázták. Tizenhatan voltak benne, senki nem maradt élve. Abban a rosszban, hogy nem kaptunk levelet, benne volt az életünk.

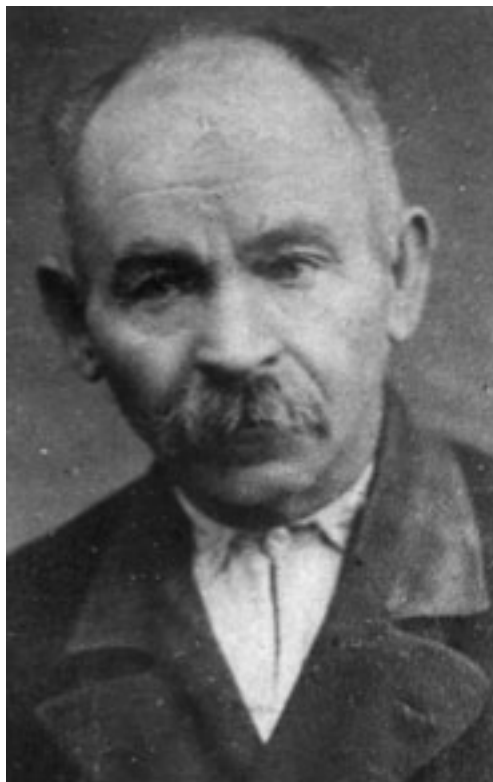
Nagyon megijedtünk anyámmal, azonnal kiköltöztünk, és fél évig laktunk a Simbach nevű, gyönyörű szép városkában. A városka gyönyörű volt, de pont szemben van vele Braunau. Braunauban született Hitler. Csak egy híd választotta el a két várost egymástól. Az Inn folyó volt a választóvonal, az most a határ Ausztria és Németország között.

Egy gazdálkodó asszonynál kaptunk helyet, a Mosek 9-ben. Az ő férje is a fronton volt, egyedül élt. Sok magyar család lakott nála. Emeletes volt a háza, hatalmas pajtája és hatalmas mellékhelyiségek voltak úgy, hogy sokan befértünk. Iskolát is nyitottak Simbachban. Megvan ma is az iskolai bizonyítványom, arról a gimnáziumi tanfolyamról, amit ott elvégeztem. Ugye én pont négy osztályt végeztem Erdélyben, már gimnáziumba kellett volna mennem. Be is írtattak a szüleim Marosvásárhelyen, a Bethlen Kata Gimnáziumba, de szeptemberben eljöttünk.

Simbach tele volt magyar menekültekkel. Szindarabokat is játszottak. Vaszary Piri is kinn volt, meg Bilicsi Tivadar testvérhúga, Bilicsi Teodóra is ott élt a városban. A fia volt az én kis barátom, pajtásom, együtt jártunk iskolába. Jól ment a tanulás. Angolt is tanultam, és németül már egészen jól beszéltem akkor, mert én már korábban is tanultam a német nyelvet Erdélyben.

Apám a kórházi vonattal jött utánunk később. Kezelték, amennyire lehetett, de nem vették ki a lövedéket a tüdejéből. Sokáig vándorolt benne. Csak évek múlva távolították el a testéből. Ő néhányat megkapott a leveleinkből, tudta, hogy Simbachban vagyunk. A németek pontos nyilvántartást vezettek a menekültekről, és így apám könnyen megtalálta bennünket. Igen-igen nagy volt az öröm, amikor megérkezett.

A mi házunk fölött volt az amerikai katonaság konyhája. Mondanom se kell, hogy akkoriban mindenki nagyon-

„Édesapám (az »igazi«), Gerzanic József, 1941-ben”

nagyon éhezett. Mindenféle élelmiszerjegyet kaptunk, de hát azt egy délután játszva megettük, amit adtak. Az éttermekben csak gyalult répát lehetett kapni jegy nélkül, mást nem. Nem cukorrépa, rendes marharépa volt! Én nagyon szemfüles gyerek voltam, egy kicsit gagyogtam már angolul, olyannyira, hogy amikor volt egy nagy ünnepség az amerikai parancsnokságon, elmondattak velem egy kis versszerű fogadóbeszédet. Egy üdvözlést. Na, minket ezután elláttak ennivalóval. Sőt, apámat is beszereztem hozzájuk mosogatólegénynek! Ez óriási szerencse volt az egész házra nézve. Annyi ennivalót tudott hozni minden nap, hogy tizenhat magyar lakott abban a házban, és mind a tizenhatot el tudtuk bőven látni. Mi csak jót mondhatunk a katonákról.

Apám borzasztóan vágyott haza. Nagyon jó állást ajánlottak föl neki Passauban, de nem vállalta, azt mondta, hogy haza akar jönni. Akkor elintézték, hogy hazajöhessünk. Pokingban volt egy nagy, központi tábor, csak ezen keresztül lehet-

tett hazajönni. Pokingban vesztegeltünk több mint egy hónapig. Volt, aki akkor már évek óta ott élt. Nagyon-nagyon vágytunk haza. Nem emlékszem magára az érzésre, de szakadatlanul azt hallottam, hogy jaj de jó lesz, ha hazamegyünk. Akkor bezsúfoltak bennünket egy vagonba. Nem lehetett leülni benne, annyian voltunk. Azért, hogy én le tudjak ülni, apám a testével óvott a vagon szélén, hogy össze ne tapossanak. Rettenetes volt. Nem tudom, meddig tartott az út, aztán végre hazaérkeztünk!

Budafokon kaptunk egy kilótt házban egy parányi konyhát. Egy nagyon keskeny kis vaságy volt benne, az ágy fölött meg egy hatalmas asztal. Hármunknak ott kellett laknia. Szerencsére anyám húga lenn élt Táborfalván, oda elvittek engem, hogy amíg a kilótt háznak egy-két helyiségét rendbe hozzák, addig legyek ott náluk. Nem győztem enni, amikor a nagynénémhez kerültünk. Hi-

hetetlen, hogy milyen kiéhezett voltam, mert Pokingban megint csak éhezünk. Nekik mindenük megvolt. No, rendbe hozták Budafokon a lakásunkat, és akkor újra visszakérültünk.

Végre újra járhattam iskolába! Szerencsére befogadtak az első gimnáziumba, mert hogy volt ez a bizonyos, Simbachban kapott bizonyítványom. Színjeles volt, így elfogadták. A Premontreiekhez jártam. Csodálatos volt! Nem mindegyik tanárt szerettem, de az osztályfőnököm maga volt a csoda. Zimándy Piusnak hívták. Nagyon boldog vagyok, hogy sikerült megvennem a könyvét, amit '56-ról írt. Még abban az évben megszületett a rendelet, hogy azontúl nyolcosztályos lesz az általános iskola. Én még a Jirka Alajos féle gimnáziumi tankönyvekből tanultam, és nagyon-nagyon szép emlékem az a két év, amit ott végeztem.

„1942. május; elsődolozó voltam”

„1950-ben, 16 évesen”

Azután ugye, megint a vasutas sors! Apám állomásfőnök-helyettes volt Budafokon, de fölajánlottak neki három-négy helyet, hogy menjen állomásfőnöknek. Ugye nagyon meggyérült a vasutasállomány is a háború alatt. A nevelőszüeim Neszmélyt választották. Egyáltalán nem ismerték Neszmélyt, de azt választották. Először is azért, mert Komáromhoz közel van, és hát oda be lehet járni. De hát, hogy hogyan lehetett oda bejárni a háború után, az külön regény. Marhavagyonokban. Az már nagyon nagy dolog volt, ha olykor beállítottak egy kis dobkályhát, és azt fűtötték. Akkoriban minden fontosabb volt, mint a személyvonat. Sokszor Füzitőn kitoltak bennünket a külső vágányokra, és fél napot ott álltunk. Nem jutottunk el az iskolába. Ilyen körülmények között tanultam.

A szüeim egy idő után úgy gondolták, hogy tarthatatlan az ilyen módon való bejárás. Kőszegen volt MÁV internátus, egy kiváló intézmény, oda beadtak. Ott végeztem el a hetedik osztályt. Az életem egyik legszebb éve volt. Gyönyörű volt az épület is, a környezet is. Nagyszerű, felkészült tanárok tanítottak, szinte szülőkként vigyáztak ránk, de anélkül, hogy ez bántó lett volna. Csodálatos volt az az év. El-el sétálgattunk Írottköre, ha a kedvünk úgy tartotta, onnan átsétáltunk Ausztriába. Akkor még lehetett, de aztán hamarosan megépült a vasfüggöny.

Az igazi népdalokkal is Kőszegen kerültem kapcsolatba. Én előtte már tanultam zongorázni, de nem a zongora-

„Anyám, az »igazi«. Még 70 évesen is a téglagyárban, fillérékért...”

tanulmányokon keresztül szerettem meg a népdalokat. Úgynevezett „prepák”, tanítóképzősök voltak Kőszegen, és ők nyilván gyakorlasképpen többször bejöttek hozzánk órákat tartani. Sose felejttem el, nagyon lelkes fiatal emberek voltak. Olyan lelkesen és átélten énekelték a népdalokat, hogy mi is megszerettük. Emlékszem, hogy legelőször a Kispiricsi faluvégéнт tanították meg nekünk, és

táncolni is megtanítottak rá. Olyan lelkesedéssel tanították, hogy az embert valami megérintette, ösztönösen megéreztek, hogy ez érték, és erre vigyázni kell. Persze, megint jött egy rendelet, hogy mindenkinek ott kell járnia általános iskolába, ahol lakik. – Fuccs neked Kőszeg! Nem mehettem vissza Kőszegre. Megpróbálták a szüeim mindent, hogy hadd mehessenek vissza, de nem lehetett.

Jött a másik faramuci dolog: Neszmélyen nem volt nyolc osztályos általános iskola. Csak hat osztály volt, át kellett járnom Dunaalmásra. A nyolcadik osztályt ott végeztem. Tizenhatan voltunk egy osztályban. Majdnem mind valahonnan máshonnan jöttek, helybeli talán csak kettő volt. Legtöbbünknek a háború miatt valami szörnyű emléke volt. Sokmindenen mentünk keresztül kicsi gyerekként. Akkor már kezdődött, hogy csak az úttörőszervezet keretében zajlott minden. Színdarab, szavalóverseny stb. Én bennem mindig élt a vágy, hogy szerepeljek, többek között a Légy jó mind halálig-ban a Nyilas Misit játszottam. Lakott az iskolánk mellett egy

„Az én drága »nevelő édesanyám«, Raffay Vilma”

„Kongregaristaként Kőszegen, 1948-ban”

alacsony termetű tiszteletes úr, ő adta kölcsön a Bocskai-ruháját, abban játszottam. Országos versenyre is mentünk. Nagy élmény volt. Akkor még hittant is tanultunk, hát kölcsönkérhettem a tiszteletes úr ruháját. A későbbiekben ezek a dolgok már nagyon megszigorodtak.

Nyolcadik után közgazdasági gimnáziumba kerültem Komáromba. Apámnak volt egy tanár barátja, eljött hozzánk, és egy nagy agitáló beszédet tartott, hogy ne engedjenek humán gimnáziumba, mert azzal semmire nem megyek. Apám befolyásolható ember volt sajnos, és közgazdasági gimnáziumba írtattak, ami most a kereskedelminek felel meg. Tőlem borzasztóan távol állt az egész. Nagyon sok anyag volt, rengeteg könyvelés, pénzügyek, minden, ami tőlem idegen. Két barátnőm is ott tanult, ez tette némiképp elviselhetővé ezt az iskolát. A sors, vagy nem is tudom mi, a segítségemre sietett egy betegség formájában. Tavasszal nagyon megfázhattam, és elkezdtem köhögni. Ősszel az iskolában a tüdőszűrőn megállapították, hogy keresztülestem egy enyhe tüdőcsúcs-huruton. Az én szüleim borzasztóan megijedtek, és hála Istennek, kivettek ebből az iskolából.

Az egyik barátnőm Győrbe ment egy irodai szakiskolába, és oda beiratkoztam én is. Megtanultam gyors- és gépírni, meg levelezni. Később nagyon sok hasznát vettem ezeknek a tanulmányoknak. Rögtön el is helyezkedtem, nagyon jó helyet kaptam, a Komáromi Járási Tanácsban titkárnő lettem. Még tizenhat éves se voltam. A munkahelyem mellett volt egy gimnázium, oda beiratkoztam magántanulónak, de hamarosan jött egy új rendelet, hogy csak tizenhat éven felüliek vizsgázhatnak magántanulóként. A középiskola ekkor ismét abbamaradt. Végül levelezőn végeztem el Tatabányán, az Árpád Gimnáziumban érettségiztem.

Közben a drága nevelőanyám nagyon beteg lett, rákja volt. A szüleim azt akarták, hogy minél előbb menjek férjhez, hogy biztosítva lássák a jövőmet. Pozsonyból odakerült egy család, az anya zongoratanár volt, nála tanultam tovább zongorázni. Az egyik fia megkérte a kezemet. Tizennyolc évesen, a szüleim kívánságára hozzámentem. Tizenkilenc éves voltam, amikor megszületett Zsuzsi lányom. A drága jó anyám már haldoklott, amikor hazamentünk a kórházból. Olyan aranyos volt, rátette a kezét a kicsi pólyájára, és azt mondta:

– Istenem, de jó, hogy kislány vagy!

Ez volt délelőtt, anyám délután meghalt.

Apám nagyon hamar megvigasztalódott, hat hét múlva már vőlegény lett, és akkor már nagyon útban voltunk neki. Megkért, hogy bontsuk fel az örökbefogadást, és én nem tiltakoztam.

Dr. Gerzanics Magdolna elbeszélése nyomán írta:

Kóka Rozália
(Folytatása következik)

Felhívás

XI. Kárpát-medencei Verbunkverseny

A Zalaegerszeg Megyei Jogú Város anyagi támogatásával a 1998-as évben versenysorozatot hirdettünk meg, amelynek célja, hogy több éves sorozaton keresztül mi mai táncos fiatalok a Kárpát-medence jellegzetes, szép férfi táncával a „verbunkkal” kössünk mélyebb ismeretséget. Ez az adott táncok ismerete mellett az adatközlővel való személyes ismerkedést is jelent. A sorozatban eddig az alábbi táncos adatközlők táncai szerepeltek:

1998. Zerkula János (Gyimesközéplek), 1999. Székely János (Marossárpatak), 2000. Berki Ferenc (Méra), 2001. Fülöp Ferenc (Decs), 2002. Blága Károly (Gyimesközéplek), 2003. Csombor Endre (Makkfalva), 2004. Bíró Ágoston Zsukás (Csikszentdomokos), 2005. Murguly Lajos (Nagyecsed), 2006. Keresztúri Sándor (Vajdaszentivány), 2007. Zsoldos István (Szék)

A 2008. évi verbunkverseny feladata vízmelléki cigány-verbunk megismerése és bemutatása.

A) Versenyfeladat

I. Forduló: Kötelező tánc: A táncos verbunktáncot mutasson be a désfalvi Ötvös János, Horváth János és Jámbor Tibor verbunktáncából. A kötelező tánc tartalmazhat más verbunktáncos táncból vett elemeket, de a bemutatott tánc csak désfalvi és szászcsávási adatközlőkre korlátozódhat. A bemutatott táncfolyamat időtartama minimum 1,5 perc, maximum 2 perc.

II. Forduló: Szabadon választott tánc: A táncos feladata, hogy két perces időtartamig rögtönzött táncot mutasson be bármely másik vízmelléki adatközlő verbunkjából. A bemutatott táncfolyamat időtartama minimum 1,5 perc, maximum 2 perc.

Segédanyagok: A szükséges anyagok a Zalai Táncegyüttes adat-tárában rendelkezésre állnak, és a benevezett versenyző kérésére átmásolhatóak. Filmananyag kérdésében Rácz Petránál (Zalai Táncegyüttes, 8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21., tel.: 92-596-482, mobil: 06-70-454-6594).

B) Zsűrizés – A zsűri öt tagból áll. Értékelési szempontok: 1. A tánc hitelessége, stílusa. 2. A szabaditánc építkezésének színvonala. 3. A táncos megjelenése, magatartása, viselete.

C) Díjazás – A zsűri az alábbi pénzdíjakról dönt:

I. díj: 70.000 Ft

II. díj: 50.000 Ft

III. díj: 30.000 Ft

A zsűri feladata ezen kívül a felajánlott díjak odaítélése is.

D) Időpont, helyszín, egyéb tudnivalók

A verseny időpontja:

2008. május 17. (szombat) de. 10.00–16.00 óra

Helyszíne:

Keresztury Dezső ÁMK, Zalaegerszeg, Landorhegyi u. 21.

A verseny ideje alatt fesztivál zajlik városunkban, ahol külföldi együttesek mellett több hagyományörző együttes is részt vesz.

A versenyre jelentkezőknek díjtalanul biztosítjuk a szombat éjszakai szállást, valamint a szombati reggelit és ebédet.

E) Jelentkezés módja

A jelentkezés megkönnyítésére mellékelünk jelentkezési lapot, de ezen kívül a megadott telefonszámon, vagy személyesen is lehet jelentkezni a verseny megkezdésének pillanatáig. A díjtalan szállás és étkezés igénybevételére csak a május 1-ig regisztrált versenyzőknek van lehetősége. További regisztrációs lehetőség: www.zalaite.hu Jó felkészülést kíván:

Zalai Táncegyüttes Egyesület

V. Országos Népi Szobrászat Pályázat és Kiállítás

A XX. századot megelőző időszakból viszonylag kevés kifejezetten esztétikai céllal keletkezett szoborfaragást tart számon az etnográfia. A Magyarország Néprajza II. kötetében Viski Károly a Díszítőművészet fejezetet a következőképpen kezdi: „A személytelen népek nincs szoros értelemben értett művészete (képzőművészete), egyesek (mint például a személy szerint elhíresedett székely Molnár Dani, az állatmintázó) alkottak is önmagáért való (l'art pour l'art) művészeti tárgyakat. A nép tárgyi művészkedése tehát a magas szintű műveltség művészi iparával, azaz – jártasabb szóval – iparművészetével van rokonságban...”

A korábbi időszakokban is megtalálható egyházi és szakrális jellegű szoborfaragások plasztikai értékeket képviselnek, de esetükben mégsem az esztétikai cél dominál (pl. Szent Orbán, Szent Vendel, Szent Flórián vagy éppen a családi életet oltalmazó Mária-szobrok). Elég gyakoriak a – többnyire kiplasztikai jellegű – korpuszok, a keresztre feszített Jézus-ábrázolások. Külön csoportot képviselnek a használati tárgy funkciójában másodlagos szerepet játszó szoborigényű faragások, mint a botok boldogabbik végére vagy az ivócsanakok fogójára faragott „szobrocskák”.

Az esztétikai célzatú szoborfaragás Magyarországon önálló műfajként a XX. század közepén jelent meg. Népi szobrásza-

Mónus Béla

Szakács Sándor

fotó: Bahget Iskander

tunk első érdemi összefoglalására Andrassy Kurta János szobrászművész vállalkozott *A magyar nép szobrászata* című, Misztótfalusi kiadásában 1944-ben megjelent könyvében. Az Ő írásából ismerjük meg ennek a korszaknak talán legjelentősebb alkotógyéniségét, Homa Jánost is, és több kitűnő faragása közül talán a legjelentősebbet, az 1937-ben készült Hegyi Beszéd című szoborkompozíciót.¹

Magyarországon a XX. század közepén nem zárult le, sőt lendületet kapott a kimondottan esztétikai célzatú szoborfaragás időszaka. Újabb alkotók tűntek fel, s ezek egyike volt a Mindszenten élt Gyovai Pál, aki 80 éves korában kezdett el az útjavító munkásoktól kapott kőből szobrokat faragni (pl. Ősanya, Madonna, István király, Attila, Hunyadi család). Majd a Népművelési Intézet és a Magyar Nemzeti Galéria 1971 őszén kiírt és 1972 tavaszán megrendezett Nyugdíjas-korúak Országos pályázatán Bakos Lajos, Kupai Sándor, Tőke Imre és Horváth Vince mutatkoztak be időtálló szobrokkal.

Ezeket az előzményeket követte a „Népi szobrászat” eddigi öt országos pályázata és kiállítása. Az első 1974-ben Debrecenben 43 alkotó 118 szobrával, a második 1991-ben Kecskeméten ugyancsak 43 alkotótól 110 szoborral, a harmadik szintén Kecskeméten 1996-ban 46 alkotótól 129 szoborral. A negyedik 2000-ben Budapesten a Pesti Vigadóban és Dunaföldváron a Faragó Galériában 38 alkotó 111 szobrával. S most az V. Országos Népi Szobrászat pályázatra 54 alkotótól 216 pályamű került a bíráló bizottság elé, s abból 49 alkotó 137 munkáját láthatták az érdeklődők a 2008. február 23-tól március 30-ig megrendezett

kiállításon Kecskeméten a Magyar Naiv Művészek Múzeumában.

Ezen az öt pályázaton olyan jeles szoborfaragók tűntek fel, mint Örsi Imre, Répás János, Zsitva Miklós, Jobbágy György, Mónus Béla, Orisek Ferenc, Kajla Ferenc és Erdélyi Tibor. S hogy ebben az összeállításban a létrehozott művekről is szó essen, indulásként Örsi Imréről és a mostani pályázatból Erdélyi Tibor munkáiról külön is beszámolok.

Örsi Imre hosszabb ideig tanyán élt Karcag határában a Sikóci pusztán. Ahogy az ember a veteményeskertben madárijesztőt állít, valami hasonló szándékkal, lényegében önvédelemből, a „rossz” távolságtartása céljából tette Örsi Imre a tanyája elé a „magány-ijesztő” szobrokat. Társkereső magányában elkészítette és fel is öltöztette az ember nagyságú, „Kati” nevet viselő szobrát, továbbá a „Nyugdíjas portás”-t. Ő lelket tudott lehelni a szobraiba. S ennek a képességének olyan remeklések lettek a példái, mint a keresztfán szenvedő Jézus Krisztus, a Bánatos Ember vagy a japán akából készült Boszorkányszék, amely egyaránt emlékeztet bennünket a primitív művészetek bajelhárító jeleire vagy a mitológia szörnyeire. Ő valójában sohasem szobrot készített, hanem társakat maga mellé.²

Erdélyi Tibor kétszer – 2000-ben a negyedik országos szobrászati pályázaton és most az ötödik országos pályázaton – nyert első díjat. Három évtizeden keresztül az Állami Népi Együttesben táncolt, s ezt az alkotótevékenységet táncosként és koreográfusként napjainkban is folytatja. Szobrokat 1963 óta készít. Alkotómódszerére jellemző, hogy etnográfiai előképeket nem követ, előzetesen rajzot, vázlatot nem ké-

Kajla Ferenc

szít, fejben építi fel a kivitelezésre választott témát. Szobor-oeuvrejében számos táncfeldolgozás készült, s ezen a pályázaton a „Csárdás” című szoborfaragásával szerepelt. A hagyományt idézi a „Pásztorok”, a „Keresztút” című faragása pedig a bibliai feldolgozás témakörébe tartozik. Újabb alkotói periódusában sámánrajzok alapján közel negyven darab kisplasztikát helyezett térbe, s ebből hét ember-, illetve állatábrázolást mutattak be az V. Országos Népi Szobrászat kiállításon is.³

A pályázatra beküldött és kiállított munkák többsége fából készült. Természetesen ez az anyag mindenki számára leginkább elérhető és viszonylag a legkönnyebben formálható. Fontos viszont az anyag megfelelő és rendszeres kezelése. Az időtállóságot egyértelműen bizonyítja, hogy például japán múzeumokban több ezer éves faszoborral is találkozhatunk. A kiállításon kellő arányban szerepel a kő – terméskő, homokmész-kő, márvány – is. Ezt követi a fém (főként

JEGYZETEK:

1. Homa János: Hegyi beszéd című szobra megtekinthető Kecskeméten a Magyar Naiv Művészek Múzeuma állandó kiállításában. (Gáspár A. u. 11.)
2. Örsi Imre élete, művészete s oeuvre katalógusa (Bánszky Pál: Naiv Művészeti kismonográfiák 1. Kecskemét, 1986.)
3. Erdélyi Tibor: A Népművészet Mestere használati tárgyai és szobrai. Budapest 2006. (magánkiadás 107. oldal)

réz és kovácsoltvas), és elenyésző arányban jelen van a csont is. A szoborfaragás nálunk szorosan kapcsolódik az élethez. A motívum, a téma önmagában azonban nem lehet csupán etnográfiai illusztráció. A korábbi pályázatokhoz képest visszaszorult például a szántás és vetés jelenete. Az etnográfiai téma általában is visszaszorulóban van, ezen a kiállításon például ebben a témakörben egyetlen „Alföldi lovasfogat” szerepel. Az alkotók általában szerencsére nem vesznek el a naturalisztikus részletekben. A lényegre törő, summázó szemlélet az emberi alakok anatómiai felépítésében is megmutatkozik. A fejek – ha az alkotó meg is fogalmaz olykor ilyen szándékot – valójában nem portréigénnyel készülnek. Az arcábrázolásokban is inkább sztereotip, egyezményes vonások fogalmazódnak meg, s általában hiányzik az egyéni jellemzés. A külsődleges hasonlóság egyben azonosságot is jelent, nem az egyes embert, hanem általában az embert kívánja egyezményes vonásokkal tipizálni.

A realiztikus törekvések mellett népi szobrászatunkban fellelhetőek ősi képzetek, bizonyos archaikus vonások. Szakács Sándor – jellemzően vörösréz domborításai – inkább a honfoglalás korabeli hagyományt követik. Ilyenek például a Nagyszentmiklósi kompozíció, Hun lovas, Csodaszarvas és a Cantata profana című kiállított munkái, a megosztott I. díjas Kajla Ferenc homokmész-kőből alakított kompozíciói: a Szkíta szarvas, A háromkirályok fáznak, a Lelkek tánca és a Tündérország kapuja (házioltár) a román kori művészetünk szellemét és részben a stílusát is idézik. Császár Tibor szobrai utat engednek a fa természetes kinövésének és formavilágának, például a cseresznye-, szilfa- és nyárfából komponált „A csodafa” című munkájában, vagy akár talált szobornak is tekinthetnénk a platán tuskóból formált „Táltos paripa” című szobrát. A kiállításon helyet kapott Magyarország történelmi hagyománya: kódex formájában Kovács Ernő Mátyás király és Beatrix című munkája, Bíró Mátyás (Székelyabod, Románia) Dózsa György és Petőfi Sándor kompozíciója, Bakó Ernő Huszár-ja, Karsay Istvánné 1848-1849-re emlékező Esküszünk című kompozíciója, Kiss István Árpád-házi szárnyasoltára, Lendvay Zoltán 1956-os emlék-e, Tyukodi László Mátyás király-a és Kun vitéz-e.

A korábbi pályázatokkal szemben most gyarapodott a bibliai téma feldolgozása. Viszonylag nagy számmal szerepel a betlehemi téma (Ágoston Zsolt: Betlehem; Beretvás Csanád: Betlehem; Erdélyi Tibor: Járom-betlehem; Takács Zoltán: Megszületett Jézus és Falusi betlehemesek; Zsol-

Erdélyi Tibor

nay Mihály: Megváltó született). Ennek a témának a viszonylag nagy számát az is magyarázza, hogy megelőzően már egy országos pályázat kiírására került sor. További bibliai feldolgozások: Farkas József: Szent Erzsébet; Fülöp Tibor: Kezedbe tettük sorsunkat és Árpád-házi Szent Erzsébet; Horváth Lajos: Szent István és Gizella; Kanalas István: Korpusz töviskoszorúval, továbbá Holt fába faragok Krisztus képet; Kiss István: Fájdalmas Krisztus, „Elvégeztetett...”; Mónus Béla: Angyali üdvölet; Rác Ernő: Szellemidéző Sámán; Termann Sándor: Hittérítők (Cirill és Metód).

Az V. Országos Népi Szobrászat tematikája igen gazdag képet mutatott, de ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy a szobrokban egyre jobban előretör a személyes, az individuális jelleg. És ha az egyes szobrok még ha magukon is hordják egy archaikus világkép jegyeit, mégis egyre jellemzőbbé válik az alkotó saját életére és élményvilágára felépített mű, a saját képére formált modern mitológia.

Az 1974-től 2008-ig megrendezett öt Országos Népi Szobrászat Pályázat és Kiállítás tapasztalatai alapján elmondhatjuk, hogy életképesnek bizonyult és továbbélő népművészetünkön belül egyre terebélyesedő új műfajjá vált a szobrászat, bizonyítva az alkotóemberek tehetségét és munkáik támogatásra érdemes szemléletét és színvonalát.

dr. Bánszky Pál

Új távlatok a mozgásoktatás terén

Háromdimenziós mozgáselemzés a néptáncban

A cikk szerzői 2006 októberében ismerték meg egymást, a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Karán (TF), ahol dr. Stuber István, a „Háromdimenziós Morfológiai és Mozgáselemző Laboratórium” vezetőjeként dolgozik, Molnár Sándor pedig ekkor az egyetem hallgatójaként a testnevelő tanári pályára készült. Ez a találkozás részben a véletlennek, részben azonban a laboratórium munkatársának, az anatómia tantárgy oktatójának, dr. Páli Jenőnek volt köszönhető, aki tanítványát Stuber doktor figyelmébe ajánlotta. Az ötödéves hallgató így belevethette magát a laboratórium tudományos munkájába, s ott kezdettől fogva a magyar néptánc mozgásainak háromdimenziós elemzésével foglalkozott. Beszélgetéseik során derült fény arra, hogy dr. Stuber István annak a dr. Stuber Györgynek a bátyja, aki – bár szakmája szerint rákkutató a stockholmi Karolinska Intézetben – már a 70-es évektől kezdve folyamatosan végez magyar népzenei és néptánc-gyűjtést; tevékenyen részt vett a magyarországi néptáncmozgalomban, majd Svédországban is jelentős erőket fejtett ki a magyar népművészet hagyományainak ápolása terén, s akinek számos, Erdélyben gyűjtött hanganyagát mostanában is hallhatjuk a Folkrádió műsorán, illetve táncos felvételeit megtekinthetjük a Hagyományok Házában. Dr. Stuber István találmánya, az elsősorban orvosi célokra kifejlesztett háromdimenziós megjelenítő-, mérő- és modellező rendszer, amely az előbbieken említett laboratórium működésének középpontjában áll, jelentős szerepet játszhat a néptánc mozgásainak rögzítésében, az eddigieknél lényegesen hatékonyabb elemzésében, s a mozdulatok beható tudományos elemzésében. Ezeket a lehetőségeket szeretnénk vázolni, e cikk keretében.

Dr. Stuber István 1986-ban létrejött találmánya, az úgynevezett sztereokonverter, amelyhez munkatársaival ezt a kiterjedt tudományos vizsgálórendszert kifejlesztették, egy speciális eszköz, mely – az optika egy, eddig elméletileg is ledönthetetlennek tartott korlátját áthágva – ötszörösen megnöveli az optikai nagyítórendszerek (köztük a fénymikroszkóp, de ugyanígy bármely fényképezőgép, a csillagászati teleszkópok stb.) nagyítását, miközben az optikai rendszer mélységélessége (az egyidejűleg élesen leképezhető réteg vastagsága) nem csökken le radikálisan úgy, ahogyan az egy hagyományos optikai rendszerben, a nagyítás növelésével elkerülhetetlen volna. Így a hagyományos fénymikroszkóp eddig elérhető nagyítási határa 1000-szeresről 5000-szeresre nő (vagyis az elektronmikroszkóp nagyítási sávjába tolódik át), ugyanakkor az adott nagyításhoz az eredetnél húsz-harmincszor nagyobb mélységélesség társul.

Ha a tárgyat két eltérő nézőpontból képezzük le, a kép a szemlélő előtt valódi háromdimenziós látvány formájában jelenik meg. A sztereokonverter beiktatásával az optikai nagyítóeszközök képességei olyan mértékben múlják felül a konvencionális optikai rendszerekéit, hogy az valóban új perspektívákat kínál az orvostudomány és egyéb természettudományok, de ugyanígy a műszaki élet és az ipar terén is.

Ebből az első találmányból ágazott ki mindaz, amiről e cikk szól. A néptáncmozgalom számára elsősorban annak, a Stuber doktor és munkacsoportja által, a sztereokonverterhez kapcsolódóan kifejlesztett háromdimenziós megjelenítő-, mérő- és modellező rendszernek lehet jelentősége, amely a mikroszkópos képek kvantitatív elemzése mellett makroszkópos (azaz szemmel látható nagyságú) felületek (emberi testek, állatok, gépek stb.) háromdimenziós leképezését, térbeli mérőpontokkal való beborítását, majd az így létrejött pontthalmazon végzett matematikai elemzést és modellezést teszi lehetővé. Alkalmazásával többek között lehetőség nyílik a felületek alakváltozásainak, illetve elmozdulásainak vizsgálatára, azaz térbeli mozgáselemzésére is.

E vizsgálatok „alapanyaga”-ként, mintegy az emberi térlátás geometriáját szimulálva, a tárgyról két szög alatt (vagyis két eltérő kameraállásból) készítünk felvételeket fényképezőgéppel vagy – mozgó kép esetén – két, elektronikailag összehangolt videokamera segítségével. Ha az így kapott képeket (az ún. sztereo-képpárt) izoláltan a szemlélő két szemébe vetítjük (tehát úgy, hogy a jobboldali kamera képét csak a jobb szem lássa, míg a bal kamera képét csak a bal), az az agy számára valódi háromdimenziós látvány érzetét kelti.

A képek elkülönítésére többféle megoldás is létezik. Az eltérő nézőpontból, ugyanarról a tárgyról készült felvételeknek izoláltan

a két szembe juttatására alkalmas készülékeket sztereoszópnak nevezünk, melyeknek hosszú lajstromából ezúttal csak néhányat emelnénk ki.

A legprecízebb módszer máig is az ún. tükrös sztereoszópnak alkalmazása. Ez a XIX. század első felében jelent meg, s a geodézia területén máig is alkalmazott eszköz két tükrőpár segítségével juttatja a képeket a jobb és a bal szembe. A legegyszerűbb, s a gyakorlatban talán leginkább ismert módszer a piros-kék szemüveges, ún. anaglif megjelenítés, amelyet W. Rollman talált fel 1853-ban. Ez az eljárás az ún. komplementer színek (kiegészítő színek) elvén alapul. Tudvalévő, hogy a komplementer színek „kioltják egymást”, azaz egy adott színű fénynyaláb a kiegészítő színének megfelelő színszűrőn nem hatol át.

Ha tehát a jobb és bal képet komplementer színekkel, (piros és zöld, vagy kék és sárga stb.) jelenítjük meg, majd a képpárokat ugyanilyen színű szűrőkből álló szemüvegen keresztül szemléljük, akkor fekete-fehér sztereo képet látunk. Mindkét szűrő ugyanis csak az egyik képet engedi át, a másikat pedig kioltja. Így az egyik szemünkbe csak az egyik oldali, a másikba csak a másik oldali kép juthat be, s a komplementer színű képek együttesen a szürke skála fokozatainak megfelelő fényérzetet eredményeznek. Végeredményként tehát tónusos, fekete-fehér térbeli képet látunk. Hogy piros és kék színszűrők alkalmazása mellett miért jelenik meg háromdimenziós kép, az emberi agy működésének nagyszámú rejtélyei közé tartozik, hiszen a kék nem komplementer színe a vörösnek. A gyakorlatban azonban mégiscsak így történik, mi több, a sztereo kép ebben az esetben gyakran jobb minőségű is, mint a piros-zöld szűrőpár alkalmazásával, olyannyira, hogy az utóbbi időkben (például a 3D moziban) egyre inkább ezt a kombinációt alkalmazzák. Megjegyzendő, hogy az anaglif képhez (legalább is részlegesen) a kép eredeti színeinek egy részét is hozzákeverhetjük, s ez egy bizonyos határig nem zavarja a látvány térbeli megjelenítését.

A jelenleg alkalmazott módszerek közül a legtökéletesebb eredményt a polarizált fény segítségével történő megjelenítés biztosítja. A jobb és bal képet ez esetben „keresztezett állású” (azaz egymáshoz képest merőleges polarizációs síkot képviselő) szűrőkön keresztül vetítjük ki, majd az összegzett képet hasonló helyzetű szűrőkből álló szemüvegen keresztül szemléljük.

A fény polarizációjának elvi alapját az képezi, hogy a fény transzverzális hullám természetének köszönhetően, a terjedési irányára merőlegesen, a fény elektromos vektorai minden irányban rezegnek. Ha a fényt lineárisan polarizáljuk, akkor a terjedési irányra merőlegesen csak egy adott síkban fog rezegni. Az erre a síkra merőleges polarizációs síkot képviselő szűrőn a fény nem tud áthatolni. Ha tehát a jobb és a bal oldali felvételt egymásra

merőleges síkokban polarizált fényelvetítjük ki, a szemüvegben elhelyezett szűrők az egyik szembe csak az egyik, a másikba csak a másik képet engedik belépni.

A polarizációs szemüveg gyakorlatilag tökéletes szűrést hajt végre, s a látórendszerben az eredeti színeknek megfelelő, különösen jó minőségű, rendkívül éltszerű, valódi háromdimenziós kép keletkezik. A piros-kék szemüveg alkalmazásának legfőbb előnye kétségtelenül az, hogy ez technikailag különösen egyszerű, hiszen a kép bármilyen felületen, a számítógép képernyőjén (legyen az egy laptop vagy bármilyen egyéb számítógép) ugyanúgy megjeleníthető, mint projektorral kivetítve, vagy papírra nyomtatva. Hátránya, hogy a kép eredeti színei egyáltalán nem, vagy csak részlegesen őrizhetők meg, s a jó minőségű, szellemképtől mentes háromdimenziós látvány létrejöttének feltétele, hogy a színszűrők az adott színeknek egy meghatározott tónusát képviseljék.

A fent említett valódi háromdimenziós megjelenítő- és mérőrendszer másik nagy előnye, hogy segítségével a sztereo képpáron háromdimenziós mérések végezhetők. Ezzel egy csapásra a biomechanika egyik legnagyobb problémája oldódott meg, nevezetesen, hogy miként lehet egy mozgást valódi, háromdimenziós térben elemezni, illetve modellezni, megállapítva, hogy az adott mozgás milyen pályákon fut le, s e pályák kiterjedése „miként viszonyul a párizsi méterrúdhhoz”. Így ugyanis számszerűsítve, centiméterekben, milliméterekben lehet kifejezni az elmozdulás nagyságát, térbeli szögekkel lehet leírni az ízületekben létrejött elfordulások irányát és mértékét, s borítófelülettel lehet bevonni azt a sűrű felületet, amelyet egy test részei, például egy emberi test mozgó végtagjai a levegőben végigjárnak. A mérőponthalmazra alapozva meg lehet határozni a test adott pontjai által bejárt út hosszát, illetve – az eltelt idővel egybevetve – annak sebességét és gyorsulását, illetve szögsebességét és szöggyorsulását. Tehát tér, idő és dinamika (dinamika, ritmika és plasztika) egyaránt jellemezhető, „SI” mértékegységekben meghatározva. Mindehhez csupán arra van szükség, hogy a felvétel rendelkezzen a mélységi adatokkal is, ami a felvett két kép eltérő perspektívájából adódik, illetve az erre alapozott mérési módszerekkel meghatározható.

A dr. Stuber István és munkacsoportja által kidolgozott háromdimenziós mérőrendszer a geodézia légi felvételek kiértékelésével foglalkozó ágazatának, a sztereo-fotogrammetriának a gyakorlatban eddig elsősorban térképészeti célra alkalmazott módszereire alapozott úgy, hogy ezeket a rendkívül szellemes és egyszerű alapelveken nyugvó, ugyanakkor kiterjedt és igen fejlett matematikai háttérrel is rendelkező eljárásokat megfelelőképpen átalakítva az eltérő, elsősorban orvostudományi célokhoz adaptálták.

A sztereo-fotogrammetriai mérés elvi alapját az képezi, hogy a két eltérő nézőpontból létrejött képpár, a vízszintes („x”) tengelyen való elvetülés, az úgynevezett parallaxis révén magában rejtje az egyes képpontok térbeli pozíciójának paramétereit, azaz nem csak síkbeli („x, y”), hanem mélységi, („z”) koordinátájának méretét is. A felvételeket elméletileg egymáshoz képest 14 fokban kell elkészíteni (hiszen a két pupilla tankönyvi átlag szerinti 65 milliméteres távolsága, s a tiszta látás átlagosan 250 milliméteres távolsága esetén az egy pontra tekintő szemek tengelyei ilyen szögben zárnak be egymással). Magunk a gyakorlatban azonban azt tapasztaljuk, hogy az optimális, az eredetihez hasonló mélységű térbeli látvány ennél valamivel kisebb, 10-12 fokos szög mellett jön létre.

Mit is jelenthet mindez számunkra a magyar néptánc szempontjából? Egy olyan tudományos vizsgálórendszerrel van szó, amely háromdimenziós képrögzítési rendszere segítségével képes a mozgulatot, a komplex mozgást a maga teljes valóságában megőrizni, s később az utókor számára „egy az egyben”, tehát adatvesztés nélkül reprezentálni, szemben a hagyományos felvételek kétdimenziós ábrázolásmódjával, amely a térbeliséget csak látszólagosan, a perspektíva, az árnyékolás stb. segítségével képes érzékeltetni, vagy a háromdimenziós viszonyokat másodlagos módszerekkel, áttételesen, csak a hozzáértő számára értelmezhető módon érzékelteti, mint például a műszaki életben elterjedten alkalmazott három képsíkos ábrázolás esetében.

A geodéták a szakzsargonban ezeket a módszereket a szellemes, „két és fél dimenziós” megjelöléssel különböztetik el a valódi háromdimenziós, sztereoszkópos látványtól. (Megjegyzendő, hogy a nomenklatúrát illetően jelentős konfúzió uralkodik, hiszen a köznyelvben általában ezt a „két és fél dimenziós” képet nevezik „háromdimenziós”-nak, illetve rövidítve „3D”-nek. Az angol nyelvű szakirodalom a sztereoszkópban térben megjelenő látványt a „true 3D” kifejezéssel különbözteti meg az előbbitől. A magunk részéről, szakmai körökben ennek magyar megfelelőjeként, konzekvensen a „valódi háromdimenziós” megjelölést alkalmazzuk).

A háromdimenziós vizsgálórendszer, teljesen kidolgozott technológiája és számítógépes programjai révén, lehetővé teszi, hogy ezeken a felvételeken nagy hatással, s igen egyszerű, mindenki által rövid idő alatt elsajátítható technikával, háromdimenziós méréseket végezzünk, azaz a vizsgált felületeket nagy sebességgel, térbeli mérőponthalmazzal borítsuk be, majd e pontfelhőkre matematikai borítófelületeket számítsunk, s az így nyert felületeket számítógépes grafika segítségével árnyékoltsunk, szoborszerűen plasztikus, virtuális „tárgy”-ként jelenítsük meg; mozgassuk, forgassuk, deformáljuk, belőlük animációkat készítsünk stb. Mindezt

azonban a számítógép a hagyományos „3D grafika” eljárásaitól eltérően, sztereo-képpárok formájában valósítja meg, s e képpárok sztereoszkóppal szemlélve, valódi háromdimenziós térben, mélységében tagolt, plasztikus, szinte „kézzel fogható” látvány formájában jelennek meg a szemlélő előtt.

A mérés eredményeként létrejövő 3D pontthalmazokon, illetve térbeli felületeken, az eddigittől erősen eltérő szemléletű, egészen új lehetőségeket kínáló matematikai elemzések és modellezések is végezhetők, amelyek lehetővé tehetik e felületek struktúrájának mélyreható jellemzését, valamint azok mozgásainak, illetve alakváltozásainak tanulmányozását.

Talán nem túlzás kijelenteni, hogy ennek a térbeli megjelenítő, mérő- és modellező rendszer elterjedésének hasonló jelentősége lehet, mint annak idején a hangrögzítésnek, hiszen a térbeli mozgások rögzítése a maga teljességében ugyanúgy az „élet egy szeletét” őrzi meg, mint a hangfelvétel a maga területén, s a háromdimenziós struktúra elemzése ugyanolyan kiterjedt lehetőségeket kínál, mint a hang elemzésének ma már igen fejlett és sokrétű módszerei.

Megjegyzendő, hogy az eredetivel összevethető jó minőségű hangfelvételnek szintén dokumentálnia kell a hangzás térbeliségét is. Természetesen nem véletlenül van két fülre az embernek; a jobb és bal fülbe érkező hang észlelt különbsége segít meghatározni annak lokalizációját. A hallórendszer, bár eltérő mechanizmussal, de ebben az esetben is a két eltérő irányból érkező információ különbségei alapján elemzi a hanghullámok térbeli eloszlását. Manapság a Dolby Surround hanghatás már valóban szinte teljes mértékben a természetes hanghatás érzetét kelti. Hasonló a helyzet a képek valódi háromdimenziós felvételénél is, hiszen ezzel a módszerrel az alakzatok térbeli paramétereit, a mozgás háromdimenziós lefutását is módunkban áll regisztrálni, s ezáltal nem csak a mozgás dinamikája és ritmikája, hanem a plasztikai összetevők is teljes mértékben megőrződnek. Az ilyen felvételek valóban egészen más mélypszichológiai élményt nyújtanak, mint a szokásos, „2,5 dimenziós” felvételek; más gondolatokat keltenek, más érzelmeket mozgósítanak.

Gyakran halljuk, hogy archív filmről csak nagyon gyötrelmesen lehet megtanulni egy-egy táncot. Mindenképpen találkozni kell az adatközlővel, s akinek megadatik, hogy a saját szemével lássa, és valódi, háromdimenziós térben élhesse meg az élményt, annak számára a térbeli látvány előnyei már nem megkérdőjelezhetők. Ezzel alighanem mindannyian egyetértünk. Amit az ember a saját

szemével, élőben lát, az sokkal jobban megmarad, és más formában rögzül a memóriájában, s ami talán a leglényegesebb, mélyebb nyomot hagy a kisagy mozgásmintában.

Ezzel kapcsolatban a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Karán (TF) működő laboratóriumunkban néhány évvel ezelőtt rendkívüli jelentőségű felfedezés született. A laboratórium vezetője, dr. Stuber István, a TF női kézilabdacsapata játékosainak mozgáselemzése során megfigyelte, hogy a sztereoszkópban megjelenő, valódi háromdimenziós látvány drámai mértékben befolyásolja a szemlélő mozgásának szerkezetét. Azt tapasztalta, hogy tisztán azáltal, hogy a játékos a saját mozgását valódi háromdimenziós formában látja úgy, mintha a lelátón ülve külső személyként figyelné meg önmagát, szinte ütőszzerűen érezheti át a mozdulatok struktúráját, láthatja át annak hibáit olyan mélységben, miként az a síkbeli felvételek alapján, a gyakorlatban soha nem történik meg. Ugyanakkor a mozgás minősége az ezt követő gyakorlás során szinte önmagától, meglepő mértékű javulást mutat. Hipotézisként feltételezhetjük tehát, hogy a sztereoszkópos látvány közvetlenül befolyásolhatja a kisagy mozgásmintát. Ha ez valóban így van, s ha a következő évek során az élet igazolná ezt a hipotézist, az nyilvánvalóan forradalmat okozhatna a mozgáspedagógia terén. Hiszen ez lehetővé tenné, hogy a mozgástanulás egy részét „fotójben ülve” végezzük, sőt a mozgás korrekcióját ezzel a módszerrel nemcsak az edzőteremben, illetve a próbateremben, hanem azon kívül akár otthon is tovább lehetne folytatni.

Néptáncosok kellekoltja

„Cipőt, kalapot, gyöngyöt, szalagot!”

MÁRCIUSBAN MEGNYITJUK MÁSODIK ÜZLETÜNKET MISKOLCON
CÍM: SZÉCHENYI U 52. FSZ/A.

BUDAPEST, XIII. KATONA JÓZSEF U. 22.

Telefon: 1-239-1199 Mobil: 70-592-5955 Fax: 1-278-0339

Email: info@neptanckellek.hu Honlap: www.neptanckellek.hu

AMIT KÍNÁLUNK:

karaktercipők széles választéka, csizmakészítés méretre, szegedi papucs, bársony- és brokátcipők, szatén- és hímzett szalagok, harisnyák, keszkenő, kendő, műanyag- és üvegyöngyök, gyöngy sorok, táncpalack, posztó, nyúlszőr és szalmakalapok, sarkantyú, próbaruhák, dresszek, méteráru, CD-k, oktatási segédanyagok, szakkönyvek

Rendelését e-mailben és faxon is elküldheti. Vásárlás postai utánvétellel lehetséges.

Ám ugyanezen gondolatmenet alapján azt is joggal feltételezhetjük, hogy a szemlélő előtt, az adott mozgástípus legtökéletesebb példáit, az adott terület legkiválóbb képviselőinek mozgását térben lejátszva, ez a példa befolyásolja majd a mozgásmintáját; a nagy sportoló, a nagy színész, táncos, zenész stb. mozgásának „titka” fog (legalább is részlegesen) a szemlélő lelkébe „beköltözni”. Ha pedig ez valóban így volna, az szintén egészen új távlatokat nyithat meg a mozgásoktatás minden területén.

A néptánc terén az abszolút példakép, a népi adatközlő mozgásának térbeli látványa képezheti azt az etalont, azt a megközelítendő célt, amelyet sztereoszkópban szemlélve talán valóban megtörténhet az igazi varázslat is, amikor a térbeli látvány hatására a „végső titok”, az autentikus mozdulat is belopódzik a professzionista táncos lelkébe.

Az előbbieken elmondottak természetesen az emberi mozgás minden fajtájára vonatkoznak. Ugyanez a hatás érvényesülhet az átlagon felüli koordinációt igénylő sportmozgások és művészi mozgások, a táncművészet, a színművészet és a zeneművészet kifinomult mozdulatainak tanítása és fejlesztése, de bármely „hétköznapi” munkafolyamat során kifejtett mozgás minőségének javítása terén is. Illetve ugyanez történhet a másik „szélsőség”, a sérülés vagy betegség következtében megromlott koordinációjú, kóros mozgások korrekciója esetében is.

Ahhoz, hogy ezt az intuíción keresztül felfedezett jelenséget (amelyet vizsgálataink az utóbbi időkben már többször visszaigazoltak) valóban fiziológiai törvényszerűségnek tekinthessük, természetesen a tudomány mai állása szerinti módszerekkel, nagy anyagon végzett szisztematikus vizsgálatokkal, kontrollcsoportokkal összevetve, statisztikailag kell igazolni.

Laboratóriumunkban magunk is ilyen vizsgálatokra készülünk. A tudományos életben kialakult szokástól eltérően azonban nem tartjuk helytelenek, hogy az alapvető megfigyelést már ebben a korai fázisban is megosszuk a közvéleménnyel, lehetővé téve szakemberek számára, hogy azt egyrészt saját területükön, a mozgástanítás terén már most is kamatoztatni próbálják, másrészt, hogy vizsgálataikkal a hipotézis statisztikai igazolásához (esetleg cáfolatához vagy korrekciójához) hozzájáruljanak. Őszintén örülnénk, ha a magyar néptánc oktatása egyike lenne azon területeknek, ahol a valódi háromdimenziós mozgóképek alkalmazása az elsők között fejti ki pozitív hatását a mozgások fejlesztése terén.

Laboratóriumunkban dr. Stuber István vezetésével az emberi mozgások igen széles körének elemzése folyik. A legkülönbözőbb sportágak (köztük Mocsai Lajossal együttműködve a kézilabda, illetve dr. Szepesy Lászlóval közösen a vívás) mozgásainak, emellett zeneművészek mozgásának vizsgálata párhuzamosan zajlik a súlyosan sérült gyerekek mozgásanalízisével, s az emberi szív alakváltozásainak vizsgálatával, a Debreceni Egyetem Szívsebészeti Klinikáján szívműtétekről készült felvételeken. Egyik legszebb tervünk a közeljövőre vonatkozóan, hogy siketnéma gyerekek hangképzésének fejlesztését különösen jól artikuláló rádió, illetve tévébemondók és színészek arcmozgásának háromdimenziós látványával segítsük elő.

Megjegyzendő, hogy az emberi testek mellett különösen kifinomult mozgású állatfajok mozgásának, például macskák vagy Ari Csilla tengerbiológussal együttműködve cápák és ráják mozdulatainak háromdimenziós analízise is zajlik, s reméljük, hogy e gyönyörű és tökéletes mozgásoknak matematikai elemzéséből levont konzekvenciák később az emberi mozgás fejlesztésében is szerephez juthatnak.

(Videofelvételek, mozgáselemzések, ábrák az őrkői táncosok mozgásanyagáról megtalálhatóak a www.szilasneptanc.hu weboldalon.)

Nagy lendülettel zajlik azonban a néptánc mozgásainak vizsgálata is. Már mostanra is jelentős időtartamú és nagy értékű háromdimenziós anyagot gyűjtöttünk. 2006 telén Sepsiszentgyörgyön, az őrkői cigány táncosokról készítettünk húszórányi sztereofelvételt. 2007 nyarán a komandói táborban nemcsak a táncmozgásokról, az Orza Călin által vezetett oktatásról és a fergeteges gálaműsorról, hanem a közreműködő zenészek (Papp István együttese és a szászcsávási zenekar) játékaról is több órányi, térbeli felvétel készült. Papp István (Gázsza) és Balogh Kálmán játékát megcsodálhatjuk a Rákospalotai Szilas Néptánc Együttes Alburnovics Milán által koreografált 2006. évi karácsonyi műsorának 3D felvételén is.

Sajnálatos tény, hogy miközben a felvételi technika rohamosan fejlődik, folyamatosan tűnnek el azok az adatközlők, akiknek táncja meghatározó lehet a mai és a jövőbeni magyar táncmozgalomra. Ha ez a tudományos rendszer már Martin György idejében is rendelkezésünkre állt volna, akkor archívumaink most sokkalta tökéletesebbek lennének. Akkor most kevésbé kellene arra hagyatkoznunk, hogy hivatásos együttesek táncosainak kiérlelt, sok tapasztalattal átítatott mozgását, mint egy másodkézből kapott, a gyakorlatban a tökéletest a legjobban megközelítő alternatívát kelljen felvennünk, s etalonként az utókor kezébe adnunk.

Dr. Stuber István és munkatársai ezúton ragadják meg az alkalmat, hogy az általuk létrehozott háromdimenziós megjelenítő-, mérő- és modellezőrendszer teljes körű alkalmazását, saját tapasztalataikkal együtt felajánlják a magyar néptáncmozgalomnak, s mélyesges örömeikre szolgálna, ha ezzel hozzájárulhatnának ahhoz, hogy az emberi kultúra egyik egyedülálló csodáját, a magyar néptánc beláthatatlan értékű és pótolhatatlan kincseit minél teljesebben menthessük át a következő generációk számára.

Mindez azonban nem tűr halasztást, hiszen valóban „a huszonegyedik órában vagyunk”. Az autentikus adatközlők száma sajnos napról napra fogyatkozik. A legfontosabb tehát az, hogy még élő képviselőik előadását e felvételi mód alkalmazásával rögzítsük, s a felvételekből egy „háromdimenziós nemzeti táncarchívum”-ot hozzunk létre. Ezzel párhuzamosan, a kiváló hivatásos és amatőr együttesek repertoárjáról felvételeket készítve, egy „második generációs 3D néptánc-archívum” is létrejöhetne az utókor számára. A különösen életszerű, valódi háromdimenziós látvány, mint dokumentum, talán valóban lehetővé teheti, hogy a magyar néptánc mozdulatai a későbbiekben is a maguk teljességében, az eredetihez közelítő művészi színvonalon legyenek rekonstruálhatók, s oktatásuk a jelenleginél is nagyobb hatásokkal történhessen.

dr. Stuber István és Molnár Sándor
Háromdimenziós Morfológiai és Mozgáselemző
Laboratórium, Testnevelési Egyetem

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

Page 3 Pesovár Ernő 1926-2008 March 2
Dance historian, folk dance researcher, musicologist, retired director of folk dance research department of the Hungarian Institute of Musicology. An extraordinary man whose work is well known throughout Europe and beyond. He was honored by many, many friends, colleagues, students at funeral services in Budapest on March 27th. A member of the group of world reknowned Hungarian dance researchers that brought dance archives into existence, formulated the basis for Hungarian dance research. He as a person and his work are deeply respected. His passing leaves a large hole in the profession and in many people's hearts. Printed here are words of farewell from Mrs. Szurmai Sikló Mária (from the Ministry of Culture and Education), Felföldi László (Director of Dance Research Department of the Hungarian Institute of Musicology), Antal László (former student/dance educator - Szombáthely College).

Page 7 Deadline for applications for the title of Young Master of Folk Arts is 2008 April 28. Applicants must be between 15 and 35 years of age and must apply in writing. Winners of this nationally accepted title of excellence in folk arts will be awarded on August 20th, 2008. Applicants may apply either in the performing folk artist or handicrafts categories. For contact information see announcement in Hungarian.

Page 9 Cultural TV on the internet – a new cultural medium
A new Hungarian internet cultural and arts TV site has been operating since January 2008. Presently the site is financed entirely by the operating company. They have about 250 visitors to the site per day. They expect to have 1000 visitors per day by end of the summer. They report on Hungarian Cultural and Arts events and news. The site serves a broad spectrum of Hungarian arts and culture - folk arts are also included in the programming. The site can be found at www.kulturalis.tv K. Tóth László interviews director Márkus István

Page 10 Book review:
Vargyas Lajos: A Magyarországi Népzeneje/Folk Music of the Hungarians
A re-publication of Vargyas' book from 1981. The 2002 publication includes CD of 433 music examples (Plánétás Press, Budapest) Also published on CD ROM with an English version in 2005 (by Arcanum, Budapest) By Paksa Katalin – ethnomusicologist

Page 12 Jankovics Marcell's images of Hungarian King Matthias. Conversation with this reknowned Hungarian animation film maker, writer, graphic artist, illustrator, politician - and how his image of Hungarian King Matthias formed. By Kóka Rozália

Page 14 Interview with members of the BaHorKa Ensemble
Three young singers who dance in the Jászság Ensemble have recently formed this ensemble. They began working together in mid 2007. They have one cut on the soon to be released 2008 Dance House – Hungarian Folk Music recording. They work together with the Hírös, Dűvő and MaToCsáv Bands and the Jászság Ensemble. By Gál Dobos Bea

Page 20 Part I.
Széki Soós János – is a writer who was born in the village of Szék in the Mezőség region of Transylvania. He and his family moved to Budapest in 1990. When he writes about Szék his stories are amazing, captivating accounts of real life there – this one is about a young girl who has her first communion. Soon after, her mother took her to the 'servants market' in the nearest town, where people from the city came to choose country girls to work as household servants for their families in the city; then the girl's first months working as a servant in Kolozsvár and her first trip home for the Christmas holidays.

Page 22 Creative tradition in visual education for children and young people
Working from the basic principles of a Hungarian educational organization called the Children and Young People Arts Workshop (the so-called 'GYIK-Műhely'), Eplényi Anna is looking for new ways to inspire children to use their own creativity while learning and doing traditional folk arts and crafts.

Page 32 On the life-work of Hungarian textile artist Szekeres Erzsébet – to be exhibited in four locations in the town of Gödöllő, Hungary from May 3- June 29, 2008
Born in 1938 in Budapest, her roots and home are in the town of Gödöllő. In 1969 she was given the task of collecting the living folk arts in the region around Gödöllő. „This artist's works not only captivate with their beauty, but her themes disclose the spirit of Hungarian Christianity, bringing the spirit of earthly man spirit closer to God...” Report by Borka Elly

Page 35 Part I : the life of Dr. Gerzanic Magdolna
An extraordinary account of a Hungarian woman who was born in the 1930's, the youngest in a family of 13 children in Ruthenia in Southwestern Ukraine. The course of events over the next 20 years took her to four countries and a dozen different villages and schools, as the borders of Hungary changed and the war brought all manner of chaos during those years. This woman's life is an example of the trials that people went through in order to keep alive, stay together with family, finish elementary school and enter adulthood. As told to Kóka Rozália

Page 39 11th Verbunk Competition – to be held on May 17, 2008 in Zalaegerszeg, Hungary and sponsored/organized by the Zala Dance Foundation and the City of Zalaegerszeg.
This year's compulsory dance material to be performed by contestants: Verbunk of Désfalva (Deaj) or Százcsávás (Ceuaş), Transylvania. First prize 70,000. HUF. Contact info – see announcement in Hungarian

Page 42 Three dimensional movement analysis
Dr. Stuber István is the director of the 3 Dimensional Morphological and Movement Analysis Laboratory at the Physical Education and Sport Sciences Department of the Semmelweis Medical University in Budapest. He and a student, Molnár Sándor, have been collaborating on use of this scientific method using the so-called 'stereoconverter' to analyse movement. The method has many applications in medicine and sports, but they have already experimented using the method for documenting and analysing traditional dance and suggest that it could be invaluable in preserving Hungary's rapidly disappearing traditional dance heritage.

Sue Foy

(For complete list of articles summarized in English go to www.folkmagazin.hu – keep clicking on 'English' and sooner or later you'll find it.)

folkMAGazin

2008/2, XV. évfolyam, 2. szám
Megjelenik évente hat alkalommal
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János

Felelős szerkesztő: K. Tóth László
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:

Bede Judit, Eredics Júlia, Gósi Anett,
Havasréti Pál, Kőrösi Katalin
MAGTÁR – Széki Soós János

Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.
Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153.
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@mail.datanet.hu
www.folkmagazin.hu

Porszinter Nyomda
Tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

Bankszámla szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány B.I.C. OTPVHUHB
11701004-20171625-00000000

Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alap
Népművészeti Szakmai Kollégiuma

